

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

37. ISTUNGJÄRK

15.–18. aprill 1991

SISUKORD

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 37. ISTUNGJÄRK ESIMENE ISTUNG	
15. aprill 1991.....	3
Istungjärgu päevakorra kinnitamine	3
Eesti Vabariigi seaduseelnõu "Pensionäride ainelise olukorra parandamisest" ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi seaduse "Pensionäride ainelise olukorra parandamisest" rakendamise korra" projekti teise lugemise jätkamine	5
EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 37. ISTUNGJÄRK TEINE ISTUNG	
16. aprill 1991.....	34
Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi Sideministeeriumi likvideerimise ja Eesti Vabariigi Transpordiministeeriumi reorganiseerimise kohta" eelnõu teine lugemine	34
Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ajutise töö- ja kodukorra muutmise ja täiendamise kohta.....	36
Eesti Vabariigi valijate registri koostamise seaduse eelnõu teise lugemise jätkamine	38
Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi üksikisiku tulumaksu seaduses" eelnõu esimene lugemine	39
Eesti Vabariigi Väärismetallide ja Vääriskivide Fondi moodustamise kohta	50
EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 37. ISTUNGJÄRK KOLMAS ISTUNG	
17. aprill 1991.....	55
Eesti Vabariigi peasanitaararsti nimetamine	55
Raha eraldamise kohta soojusenergia kallinemise osaliseks kompenseerimiseks elanikkonnale	57
Eesti Maaomavalitsuste Liidu ja Eestimaa Põllumajandustootjate Keskliidu pöördumine Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poole	62
EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 37. ISTUNGJÄRK NELJAS ISTUNG	
18. aprill 1991.....	100
Harri Õunapuu vabastamine Rapla maavanema ametist	100
Kalle Talviste kinnitamine Rapla maavanemaks.....	101
Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi rahvastikuregistri asutamise kohta" eelnõust	103
Eesti Vabariigi seaduseelnõu "Muudatuste kohta Eesti NSV seaduses "Tööteenistusest Eesti NSV-s" esimene lugemine	104
Narva vabamajanduspiirkonna moodustamise kohta	116

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

37. ISTUNGJÄRK

ESIMENE ISTUNG

15. aprill 1991

Istungjärgu päevakorra kinnitamine

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere õhtust, lugupeetud kolleegid! Kontrollime kohalolekut. Kohal on 81 rahvasaadikut, puudub 23.

Kolleegid! Meil on vaja võtta vastu otsus ühe dokumendi kohta, mis on saabunud juhatuselt ja mille juhatus esitab Ülemnõukogule otsustamiseks. See puudutab Eesti Rahvuskultuuri Päästefondi asutamist. Juhatus teeb ettepaneku Ülemnõukogule, et arutada seda küsimust 40. istungjärgul. Kas ollakse nõus? Paneme hääletusele.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et sotsiaaldemokraatliku ja liberaaldemokraatliku fraktsiooni poolt esitatud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Rahvuskultuuri Päästefondi asutamisest" projekti arutelu võetakse kõne alla 40. istungjärgul? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 65 rahvasaadikut, vastu 2, erapooletuid on 7. Otsus on vastu võetud.

Nüüd asume päevakorra projekti juurde. Lugupeetud kolleegid! Vormistamise käigus on ununenud üks päevakorrapunkt. Kui te mäletate, arutasime me eelmisel istungjärgul kiireloomulise küsimusena transpordiministeeriumi reorganiseerimist ja vastavalt reglemendile tuleks nädala pärast läbi viia selle seaduseelnõu teine lugemine. Vormistamise käigus on see küsimus jäänud lihtsalt välja. Kirjutame ta päevakorda 14. punktina – Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi Sideministeeriumi likvideerimise ja Eesti Vabariigi Transpordiministeeriumi reorganiseerimise kohta" teine lugemine.

Ülejäänud pakutavad päevakorrapunktid lähtuvad reglemendist ja Ülemnõukogu otsustest. Tundub, et siin on vaja midagi selgitada. Ants Veetõusme.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud saadikud! Eelarve-majanduskomisjoni nimel on mul ettepanek viiendas päevakorrapunktis kinnitada kaasettekandjaks vastavalt meie komisjoni

tööjaotusele Aleksandr Gussev ja kaheksandas päevakorrakpunktis ettekandjaks Kalju Koha. Aitäh!

Juhataja

Kas paneme päevakorra kinnitamise tervikuna hääletusele? Aldo Tamm.

A. Tamm

Lugupeetud juhataja! Kuigi põllumajanduse olukord on keerukas ja vastuoluline, nii nagu meie taastuva Eesti Vabariigi olukord tervikuna, ei pea ma siiski vajalikuks maaomavalitsuste liidu ja põllumajandustootjate keskliidu pöördumise arutamist siin Ülemnõukogus, vaid teen ettepaneku esitada see kohe valitsusele arutamiseks ja kuna mul otsuse projekti suhtes on eriarvamusi, siis ei saa ma olla siin ettekandja. Aitäh!

Juhataja

Ülemnõukogu otsustas arutada seda teemat 37. istungjärgul. Võimalik, et arutuse käigus üldse ei laskutagi süvaprobleemidesse, kuid Ülemnõukogu peab siiski otsustama, kas anda see pöördumine ilma aruteluta edasi valitsusele. Selleks, et seda küsimust päevakorrast välja lülitada, peaks Ülemnõukogu vastu võtma eraldi otsuse. Nüüd tuleb kõne alla ühtlasi küsimus, kes võiks olla ettekandja. Kas maaelukomisjon on valmis tegema ettepanekuid teise ettekandja osas? Juhan Telgmaa.

J. Telgmaa

Mul on tunne, et me seda küsimust päevakorrast välja jätta ei saa. Meil ei ole mingit põhjendust suhtuda üleolevalt sellesse, kui maaomavalitsuste liit meie poole pöördub. Selles küsimuses võib ettekandja olla maaelukomisjoni esimees Telgmaa.

Juhataja

Suur tänu! Panen hääletusele järgmise päevakorraprojekti. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et kinnitada 37. istungjärgu päevakord vastavalt projektile ja tehtud parandusettepanekutele? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 78 rahvasaadikut, vastuolijaid ja erapooletuid ei ole. Päevakord on kinnitatud:

1. Eesti Vabariigi seaduseelnõu "Pensionäride ainelise olukorra parandamisest" ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi seaduse "Pensionäride ainelise olukorra parandamisest" rakendamise korrast" projekt.

2. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Narva vabamajanduspiirkonna moodustamise kohta" projekt.
3. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ajutise töö- ja kodukorra muudatustest ja täiendustest" projekt.
4. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi territooriumil asuva NLKP vara kohta" projekt.
5. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi Väärismetallide ja Vääriskivide Fondi moodustamisest" projekt.
6. Eesti Maaomavalitsuste Liidu ja Eestimaa Põllumajandustootjate Keskliidu pöördumine Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poole.
7. Eesti Vabariigi peasanitaararsti nimetamine.
8. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Riigieelarvevahendite eraldamise kohta soojusenergia tariifide tõusu osaliseks kompenseerimiseks elanikkonnale" projektist.
9. Eesti Vabariigi valijate registri koostamise seaduse eelnõu.
10. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuste "Harri Õunapuu Rapla maavanema ametist vabastamise kohta" ja "Kalev Talviste Rapla maavanemaks kinnitamise kohta" projektid.
11. Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi ajutise ajateenistuse kohta" eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi kaitsejõudude loomise kohta" projekt.
12. Eesti Vabariigi kaitseseadusest.
13. Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi rahvastikuregistri asutamise kohta" eelnõu.
14. Eesti Vabariigi seadus "Eesti Vabariigi Sideministeeriumi likvideerimise ja Eesti Vabariigi Transpordiministeeriumi reorganiseerimise kohta".

Eesti Vabariigi seaduseelnõu "Pensionäride ainelise olukorra parandamisest" ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi seaduse "Pensionäride ainelise olukorra parandamisest" rakendamise korrast" projekti teise lugemise jätkamine

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Nagu me kokku leppisime, asume me kohe arutama ühte poolelijäänud teemat – pensionäride ainelise olukorra parandamisest. See küsimus on meil põhjalikult läbi arutatud, läbirääkimised lõpetatud ning Ülemnõukogul on jäänud vastu võtta

otsus parandusettepanekute suhtes ja sellest olenevalt seaduseelnõu kohta tervikuna. Palume kõnetooli Lehte Sööt (Hainsalu)!

L. Sööt (Hainsalu)

Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Ülemnõukogu sotsiaalkomisjon istus täna koos sotsiaalhooldusministeeriumi töögrupiga, kes koostas selle pensioniseaduse eelnõu, ning ma võin teid rõõmustada, et me jõudsimme ühistele seisukohtadele. Järeleandmisi tehti mõlemalt poolt, nii nagu see peabki olema. Ma kannaksin ette need läbiarutatud ettepanekud, mille suhtes me jõudsimme üksmeelele, ja need, mis tulevad panna hääletusele. Kõigepealt seaduseelnõu pealkiri. Arvestades härra Hallaste ja ka teiste Ülemnõukogu liikmete ettepanekuid, oleme otsustanud nimetada seaduseelnõu Eesti Vabariigi pensioniseaduseks. Edasi § 7, see sätestab vanadus-, invaliidsus- ja toitjakaotuspensionile, ka pensioni alammäärade arvutatavat lisandit. Selle paragrahvi punkt 3 osas on viidud sisse järgmine täpsustus: I grupi invaliidile 70 protsenti palgamiinimumist. Arutelu käigus jõudsimme kokkuleppele ja otsustasime kõik ebakorrapärased protsendid ümardada pensionäri kasuks. Ma ei hakka neid üksikult ette kandma, ütlen ainult niipalju, et seaduseelnõus on kõik need protsendid ümardatud. Paragrahvi 7 punktis 5 on arvesse võetud härra Lippmaa ettepanek, mis kõlab järgmiselt: lapsinvaliidile ja invaliidile lapseast – 15 protsenti palgamiinimumist. Ühtlasi muutub p. 5 punktiks 6, sest on ettepanek viienda punkti all tuua sisse uus tekst. See on härra Liimi ning kristlike demokraatide ettepanek: § 7 p. 5 kõlaks nõnda: Vabadussõjast osavõtnule – 20 protsenti palgamiinimumist.

On täpsustus § 26, hoolduspensionide määr on 70 protsenti palgamiinimumist. Nagu ma ütlesin, edaspidi ei hakka ma neid arvparandusi enam ette lugema.

§ 27. Pensioniõigusliku staaži arvutamine. Selle kohta laekus Küllö Arjaka ettepanek, mida me ei võtnud aga arvesse, sest seda reguleeritakse pensioniseaduse rakendusjuhendiga. Ettepanek kõlas järgmiselt: § 27 p. 7 – kirikus, koguduses või registreeritud usuorganisatsioonis töötanud või töötavate isikute tööstaaži määravad kindlaks kiriku koguduse nõukogu või nende keskus. See on juba üksikküsimus ning seda reguleeritakse alama astme seadusega – juhendiga.

§ 27 p. 8. Härra Hallaste on teinud siin järgmise ettepaneku: pensioniõigusliku staaži hulka arvatakse emadele 2 aastat iga sündinud lapse kohta. See ettepanek läheb hääletusele.

§ 27 on soovitatud lisada veel üks ettepanek, mis on laekunud härra Arrolt ja Kassilt. See ettepanek on sõnastatud järgmiselt: talutööd enne kolhooside ja sovhooside moodustamist 16. eluaastast alates. Arutasime seda küsimust ja otsustasime mitte arvestada, kuna ei ole makstud

sotsiaalkindlustusmaksu. Kuna on nõutud selle ettepaneku hääletusele panemist, siis seda me ka teeme.

Härra Koisi ettepanek puudutab paragrahve 30 ja 31. Läbirääkimiste käigus otsustasime härra Koisi ettepaneku vastu võtta ja sõnastada ta järgmiselt: viimasest 15 aastast enne töötamise lõpetamist.

Nüüd § 57, see kujunes üheks põhiküsimuseks ja võiks öelda isegi tülüküsimuseks. Härrade Kassi, Elliku ja Põllu ettepanekuga on arvestatud ja see on vastu võetud. Seaduseelnõusse on sisse viidud parandus, mis kehtestab, et töötavale vanaduspensionärile makstakse pension täies ulatuses. Sellega seoses tuleb paragrahvist 37 jätta välja teine lõik. Osa ettepanekuid tuleb veel arutusele koos otsuse projektiga.

Ma tahtsin öelda, et meie istungil viibis algusest lõpuni ka härra Made ja ta ütles, et tema 11 ettepanekut on nüüd arvesse võetud. Üks ettepanek läheb aga hääletusele. See puudutab paragrahvi 10 ja kui me hääletama hakkame, siis ma kannan selle täpselt ette. Ja nüüd me peaksime asuma Ülemnõukogu otsuse projekti juurde.

Juhataja

Proua Hainsalu! Mul on niisugune ettepanek, et enne otsuse juurde asumist peaksime me vaatama seaduseelnõu.

L. Sööt (Hainsalu)

Sellisel juhul lubage mul nimetada need rahvasaadikud, kelle ettepanekuid on arvestatud, sest muidu kerkib see küsimus uuesti päevakorda.

Juhataja

Jah, ma paluksingi ära nimetada need, kelle ettepanekud on arvesse võetud, ja ülejäänud paneme hääletusele.

L. Sööt (Hainsalu)

Otsuse teine punkt arvestab härra Järliku ja härra Aksinini ettepanekut, kolmas punkt härra Järvesaare ettepanekut ja punkt 15 arvestab eelarve-majanduskomisjoni, kristlike demokraatide fraktsiooni ning härra Reinsoni vastavat ettepanekut.

Juhataja

Mul on Lehte Hainsalule selline palve, et paneme esimese parandusettepaneku, mida komisjon ei aktsepteerinud, hääletusele.

L. Sööt (Hainsalu)

See on § 10 viimane lõige, mis sätestab, et vanaduspensiononi alammäär on 85 protsenti palga miinimumist.

Härra Made tegi ettepaneku, et vanaduspensiononi alammäär peaks olema 85 protsenti sotsiaalsest elatusmiinimumist. Arvatavasti on vahe siin väga selge, sest härra Made põhjendas seda sellega, et elatusmiinimum on üks näitaja, mida on võimalik arvutada ja väga täpselt esitada, kuid mis asi on palgamiinimum, selle üle võib mõtiskleda, sest me elame ju sissetulekutest, mitte palkadest.

Juhataja

Kas Ülemnõukogu saab aru Tiit Made parandusettepaneku sisust? Saab aru. Panen hääletusele. Vello Pohla.

V. Pohla

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Enne kui me hääletama hakkame, peaksime me valitsuse käest kuulma, kas sellist raha on Eestimaal olemas. Muidu võib see asi väga nadilt välja kukkuda, me hääletame, aga see on lihtsalt meie pensionäride petmine. Tänan!

Juhataja

Kolleegid! Ma väga palun siiski mõista, millises staadiumis me oleme, läbirääkimised on lõppenud ja Ülemnõukogu liikmel peab olema omal nii palju aru peas, kuidas hääletada. Me täpsustame sisu ainult selles mõttes, et iga saadik mõistaks, mida ühe või teise parandusettepanekuga taotletakse.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 83 rahvasaadikut, puudub 21. Kolleegid! Selle päevakorrapunkti arutelu piirides, kui vahepeal muidugi vaheaega ei tehta, rohkem me kohalolekut ei kontrolli.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Tiit Made parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Lihthälteenamus. Selle ettepaneku poolt on 28 rahvasaadikut, vastu 30, erapooletuid 19. See ettepanek ei leidnud toetust. Üks hetk, meil on Jaak Allikuga vaja pidada dialoogi. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra eesistuja! Reglemendi § 9 lg. 11 ütleb, et muudatusettepanekud, mis nõuavad eelarve korrigeerimist, võib juhataja hääletusele panna ainult pärast eelarve-majanduskomisjoni seisukoha ärakuulamist. Ma ei tea, kas see käis nüüd selle kohta, aga me hakkasime siin arutama härra Pohla poolt väljaöeldud mõtet. Võib-olla siiski härra Veetõusme peaks midagi ütleva selle asja kohta. Lehte Hainsalu! Kas need küsimused on läbi vaadatud eelarve-majanduskomisjoniga?

L. Sööt (Hainsalu)

Seda küsimust ei ole arutatud, kuid ettepanek ei leidnud ju toetust.

Juhataja

Erutuseks ei ole mingit põhjust, sest kohe me selgitame asjaolud välja. Ants Veetõusme, palun öelge välja eelarve-majanduskomisjoni seisukoht!

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Eelarve-majanduskomisjon ei ole antud seisukohta läbi vaadanud ja kui ta oleks selle läbi vaadanud, siis oleks Tiit Made ettepanek heakskiitu leidnud. Praegu aga ei ole võimalik välja kuulutada eelarve-majanduskomisjoni ametlikku seisukohta. Aitäh!

Juhataja

Millise ettepaneku eelarve-majanduskomisjon siiski teeb? Kas kuulutame välja vaheaja?

A. Veetõusme

Kõik võimalused on muidugi head, kuid see ei päästa olukorda, kui me praegu kuulutame välja vaheaja, sest ma arvan, et me ei ole võimelised rahandusministeeriumi vastavate spetsialistideta oma otsust langetama. Ma arvan, et viime hääletamised rahulikult lõpuni ja siis me vaatame olukorra üle, mida teha antud eelnõu ja otsusega. Aitäh!

Juhataja

Ma ei saanud aru, mis me siis teeme. Võtame seaduse vastu ja alles siis hakkame vaatama, mida sellega teha?

A. Veetõusme

Ei, me ei võta mitte seadust vastu, vaid vaatame enne kõik need parandusettepanekud läbi.

Juhataja

Ei, nii me ei tee.

A. Veetõusme

Siis ma arvan, et juhataja otsustab, temal on tõesti suur võim käes. Ta võib selle asja ise ära otsustada.

Juhataja

Me oleme selle läbi hääletanud ja praegu otsustan võtta see parandusettepanek teadmiseks selliselt, nagu otsustas Ülemnõukogu. Mul on ettepanek eelarve-majanduskomisjoni esimehele – olla valmis ka järgnevateks sellelaadilisteks seisukohtade väljaütlemiseks. Ma rõhutan veel kord: kui seda ei suudeta teha, kuulutan välja vaheaja ja las siis komisjon otsustab. Aleksandr Gussev.

A. Gussev

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud saadikud! Mina kui eelarve-majanduskomisjoni liige arvan, et eeskätt see küsimus, mida praegu hääletati, on väga tähtis ja komisjon peab seda tingimata arutama. Tänan!

Juhataja

Kui komisjonis ei ole endas üksmeelt, siis on seda ka raske leida. Ants Veetõusme! Kui palju oleks vaja aega selleks, et komisjon selgitaks välja oma seisukoha?

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja! Ma arvan, et 10 minuti pärast me võime tõepoolest välja öelda mingi otsuse.

Juhataja

Vaheaeg 10 minutit.

A. Veetõusme

Eelarve-majanduskomisjonil palun koguneda ruumi 264!

V a h e a e g

Juhataja

Kohaloleku kontroll. Kohal on 81 rahvasaadikut, puudub 23.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Ülemnõukogu andis eelarve-majanduskomisjonile muide väga hea ülesande, lahendada 10 minutiga pensionide alammäära tõstmise küsimus, kaasa arvatud ka vahendite leidmine selleks. Majanduskomisjoni esimene seisukoht on selline, et meie ei ole selle vastu, mida Tiit Made välja pakkus. Kui Ülemnõukogu otsustab niimoodi, et pensioni alammäär peaks olema 85 protsenti elatusmiinimumist, siis sellisel juhul tuleks täiendada otsust punktiga, mis näeks valitsusele ette kohustuse vaadata läbi pensioniseaduse ellurakendamiseks vajalikud ressursid ning vajadusel esitada Ülemnõukogule täiendav eelarveprojekt.

Juhataja

Kas eelarve-majanduskomisjon arutas ka seda mehhanismi, kuidas sellisel juhul iga kuu pensionid arvutatakse?

A. Veetõusme

Ei, 10 minuti jaoks oli see meile liiga raske pähkel ja ma arvan, et selle küsimuse lahendamine on rohkem sotsiaalkomisjoni, sotsiaalhooldus- ja sotsiaalministeeriumi ülesanne.

Juhataja

Ülemnõukogu peab seda teadma, et see eeldab igakuist pensionide ümberarvestamist, lisaks 170 miljonit rubla. Kas Ülemnõukogu nõuab Tiit Made parandusettepaneku ümberhääletamist? (Hääled saalist.) Ma ei korralda diskussiooni ja paneme ta nüüd uuesti hääletusele.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 88 rahvasaadikut, puudub 16. Toomas Kork.

T. Kork

Mul on maasaadikute fraktsiooni poolt ettepanek korraldada selles küsimuses nimeline hääletamine. See on väga põhimõtteline küsimus.

Juhataja

Selleks, et viia läbi Tiit Made parandusettepaneku nimeline hääletamine, on meil vaja 30 saadiku nõusolekut.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et Tiit Made parandusettepanek panna nimelisele hääletusele? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 29 saadikut, vastu 39, erapooletuid 16. Hääletamine viiakse läbi avalikult.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Tiit Made parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 38 saadikut, vastu 41, erapooletuid on 5. See parandusettepanek ei leidnud toetust. Palun jätkame!

L. Sööt (Hainsalu)

Edasi § 26, see puudutab hoolduspensionini. Selle paragrahvi kohta on laekunud härra Reinsoni, Kassi ja Järvesaare parandusettepanek, mis kõlab praegu järgmiselt. Õigus saada hoolduspensionini tekib 5 aastat hiljem kui vanaduspensionini. See kehtib ka §-s 9 loetletud sooduspensioniniõigust omavate inimeste kohta. Õigus saada hoolduspensionini on inimestel, kellel puudub õigus saada muud liiki pensioni. Hoolduspensionini määr on 70 protsenti palgamiinimumist. Hoolduspension määratakse eluajaks.

Juhataja

Mul on üks väike märkus: kui see peaks läbi minema, siis ma palun korralikku teksti. Lehte Hainsalu, kelle parandusettepanek see oli?

L. Sööt (Hainsalu)

See oli härrade Reinsoni, Kassi ja Järvesaare ettepanek.

Juhataja

Kas Ülemnõukogu saab härrade Reinsoni, Kassi ja Järvesaare parandusettepaneku sisust aru? Kas on vaja veel kord ette lugeda? Lehte Hainsalu, loeme veel kord ette.

L. Sööt (Hainsalu)

Vahe on siin § 9 lisamises. Praegu sätestab § 26, et hoolduspensionile lähevad 65-aastaseks saanud mehed ja 60-aastaseks saanud naised. Kuid kui me võtame § 9 arvesse, siis see määr väheneb 5 aasta võrra. See on selgituseks. Ma loen parandusettepaneku uuesti ette. Õigus saada hoolduspensioni tekib 5 aastat hiljem kui vanaduspensioni. See kehtib ka §-s 9 loetletud sooduspensionidõigust omavate inimeste kohta. Õigus saada hoolduspensioni on inimestel, kellel puudub õigus saada muud liiki pensioni. Hoolduspensioni määr on 70 protsenti palgamiinimumist. Hoolduspension määratakse eluajaks.

Juhataja

Kas Ülemnõukogu saab aru? Panen hääletusele.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on kolleegide Järvesaare, Kassi ja Reinsoni parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 56 rahvasaadikut, vastu 5, erapooletuid on 20. Ettepanek on vastu võetud.

L. Sööt (Hainsalu)

§ 27 p. 8 puudutab pensionidõigusliku staaži arvestust. Härra Hallaste on teinud parandusettepaneku: pensionidõigusliku staaži hulka arvatakse samuti emale 2 aastat iga sündinud lapse kohta. Samas 27. paragrahvis p. 5 – väikelapse hooldamise aeg kuni lapse 3-aastaseks saamiseni, kuid see puudutab, tõsi küll, noori emasid. Härra Hallaste nõuab panna parandusettepanek hääletusele.

Juhataja

Kolleegid! Kas Illar Hallaste parandusettepaneku sisu on teile arusaadav? Panen hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Illar Hallaste parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 40 rahvasaadikut, vastu 16, erapooletuid on 27. Ettepanek on vastu võetud.

L. Sööt (Hainsalu)

Edasi § 27 p. 9. Härrade Arro ja Kase parandusettepanek: arvestada staaži hulka talutööd enne kolhooside ja sovhooside moodustamist 16. eluaastast alates.

Juhataja

Kas Ülemnõukogu mõistab kolleegide Kassi ja Arro parandusettepaneku sisu? Panen

hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on rahvasaadikute Kassi ja Arro parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 67 rahvasaadikut, vastu 1, erapooletuid on 14. Ettepanek on vastu võetud.

L. Sööt (Hainsalu)

Viimane parandusettepanek puudutab § 73.

Kristlikud demokraadid ja härra Hallaste on teinud ettepaneku see paragrahv välja jätta. Kui hääletamise tulemus peaks olema eitav, siis kristlikud demokraadid paluvad välja võtta p. 1. Omalt poolt me oleme viinud siia juba paranduse sisse. Võib-olla see leiab toetust ka kristlike demokraatide poolt, sel juhul ei oleks seda vaja hääletada. Nimelt me viisime siia sisse sõnad "Eesti Vabariigi". Me ei muutnud mõtet, vaid lihtsalt täpsustasime. § 73 p. 6. Kristlikud demokraadid ja härra Lippmaa on palunud sellisel juhul eraldi hääletada selle punkti väljajätmist. Niisiis, kui me § 73 välja ei jäta, siis palutakse hääletada eraldi punkte 1 ja 6. Selgituseks veel niipalju, et Vabadussõja veteranid on meil juba eraldi sees. See parandusettepanek on vastu võetud.

Juhataja

Kas see on kristlik demokraatide või härra Hallaste ettepanek, kuidas me seda nimetame? Kristlike demokraatide. Kas Ülemnõukogu mõistab kristlike demokraatide parandusettepanekut?

L. Sööt (Hainsalu)

Tähendab hääletusele läheb – jätta välja § 73 tervenisti.

Juhataja

Kas on selge, mida me paneme hääletusele? Ei ole selge. Kristlikud demokraadid teevad ettepaneku jätta tervikuna välja § 73. (Hääled saalist.) Kas on selge, mida me paneme hääletusele? (Hääled saalist.) Kas saadikud saavad aru kristlike demokraatide ettepaneku sisust? Saavad aru. (Hääled saalist.)

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on kristlike demokraatide parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 17 rahvasaadikut, vastu 51, erapooletuid on 12. Ettepanek ei leidnud toetust. Selle juurde käis üks eritingimus, Lehte Hainsalu.

L. Sööt (Hainsalu)

Nüüd tuleb siis hakata hääletama kristlike demokraatide fraktsiooni ettepanekut jätta välja paragrahvist 73 punkt 1. Selgituseks ütlen, et me oleme teinud sinna paranduse, lisades sõnad "Eesti Vabariigi", ja see punkt kõlab järgmiselt: teenistuse ajal Eesti Vabariigi õigus- või piirikaitseorganites invaliidistunud isikutele.

M. Laar

Kristlikud demokraadid nõustuvad sellise formuleeringuga ja võtavad oma nõude hääletada seda punkti tagasi. Küll aga tahame me eraldi hääletusele panna nimetatud paragrahvist punkti 3, sest kui me oleme lisanud ettepoole sõnad "Vabadussõjast osavõtnud", siis kas me maksame 20 protsenti lisapensioni Nõukogude armees ja kõikides teistes armeedes teeninutele või mitte? Tavalist pensioni ei võta neilt keegi ära. Ma nõuan selle küsimuse hääletamist. Aitäh!

Juhataja

Lehte Hainsalu! Kuidas on see kooskõlas reglemendiga?

L. Sööt (Hainsalu)

See ettepanek oli varem esitatud, aga me jätsime selle kõrvale, meile tundus, et see on nüüd lahendatud.

Juhataja

Kas esimese punktiga on komisjon nõus?

L. Sööt (Hainsalu)

Jah on.

Juhataja

Nüüd tuleb siis vaadata kolmandat punkti või on komisjon tehtud ettepanekuga nõus?

L. Sööt (Hainsalu)

Komisjon ei saa sellega nõustuda ning kolmas punkt peab minema hääletusele.

Juhataja

Kas Ülemnõukogu mõistab kristlike demokraatide parandusettepaneku sisu? Mõistab. Panen hääletusele. See on kristlike demokraatide teine parandusettepanek. Kolleegid, kes on kristlike demokraatide teise parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 22 rahvasaadikut, vastu 48, erapooletuid on 15. See ettepanek ei leidnud toetust.

L. Sööt (Hainsalu)

Ja nüüd tuleb meil hääletada § 37 p. 6. Ma loen selle teile ette: Leningradis 1941. aasta 8. septembrist kuni 1944. aasta 27. jaanuarini töötanud isikuile. Eestis on neid inimesi umbes 400 ja kui me võtsime vastu eelmise punkti, siis oleks komisjoni arvates loogiline ka see punkt vastu võtta, s.t. mitte arvestada parandusettepanekut.

Juhataja

Parandusettepanek on ju välja lülitatud.

L. Sööt (Hainsalu)

Seda küll, kuid on nõutud hääletamist ja me peame panema selle hääletusele. Härra Lippmaa ja kristlike demokraatide ettepanek on see punkt välja võtta.

M. Laar

Kuna on selgelt näha, et kõikidele nendele isikutele soovitakse pensioni maksta, siis ei ole mõtet aega raisata ja me loobume selle parandusettepaneku hääletusele panekust ning palume komisjonil edasi minna, et seadus saaks vastu võetud.

I. Fjuk

Lugupeetud juhataja! Ma paluksin panna see parandusettepanek ikkagi hääletusele, sest seda nõudis ka härra Lippmaa. Mul oli sellest temaga juttu, nii et Lippmaa pole seda tagasi võtnud.

Juhataja

On see niimoodi, härra Lippmaa? Panen hääletusele. See ei ole siis enam kristlike demokraatide parandusettepanek, vaid härra Lippmaa parandusettepanek.

Lugupeetud kolleegid! kes on härra Lippmaa parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 18 rahvasaadikut, vastu 41, erapooletuid on 27. See ettepanek ei leidnud toetust.

L. Sööt (Hainsalu)

Eesti Vabariigi pensioniseaduse eelnõu kohta rohkem parandusettepanekuid ei ole. Ülejäänud puudutavad juba Ülemnõukogu otsust.

Juhataja

Suur tänu, Lehte Hainsalu! Küsime nüüd üle, kas kellegi parandusettepanek on jäänud arutamata. Mart Laar.

M. Laar

Vahepeal on mul olnud kontakte mõningate represseeritute ning ma paluksin täiendavalt panna eraldi hääletusele kristlike demokraatide ettepaneku, et sõna "rehabiliteeritu" asendataks sõnaga "represseeritu". See on põhimõtteline küsimus. Aitäh!

L. Sööt (Hainsalu)

Härra Laar oli neljapäeval Eestist ära, sellepärast ta ei tea, et õiguskomisjoni esimees härra Anton esitas oma seisukoha, kus ta pidas pakutud terminit juriidiliselt ebapädevaks ja soovitas jääda ikkagi termini "rehabiliteeritu" juurde.

Juhataja

Kas Mart Laar jääb oma nõudmise juurde? Jääb. Head kolleegid! Kas see ettepanek on õige või vale, seda me arutama ei hakka. Kui keegi ei saanud aru, siis me täpsustame ainult asjaolusid. Villu Jürjo.

V. Jürjo

Austatud ettekandja! Olles viimastel päevadel kuulnud üsna paljude kirikutöötajate õnnetut kurtmist, et nende pension uue maksustusseaduse alusel maksustatakse, paluksin panna hääletusele ka § 55. Ettepanek on sõnastada see paragrahv järgmiselt: pension ei kuulu maksustamisele. Praeguses redaktsioonis on: riiklik pension ei kuulu maksustamisele.

L. Sööt (Hainsalu)

See seadus puudutab riiklikke pensione. Ühtlasi on selles seaduses ette nähtud, et isikul on õigus saada samaaegselt ka veel teisi pensione – töandjapensioni, sealhulgas kirikupensioni. Ja seni kuuluvad kõik ettevõttepensionid maksustamisele.

Juhataja

Üks hetk, kolleegid! Me ei ole veel hääletanud Mart Laari parandusettepanekut. Asja sisu seisneb selles, kas kasutada terminit "rehabiliteeritu" või "represeeritu". Kas Ülemnõukogu saab aru? Saab aru. Panen hääletusele.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Mart Laari parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 10 rahvasaadikut, vastu 45, erapooletuid on 25. See ettepanek ei leidnud toetust.

Lehte Hainsalu! Kommenteerime veel kord Villu Jürjo parandusettepanekut.

L. Sööt (Hainsalu)

Villu Jürjo parandusettepanek näeb ette muuta seda paragrahvi, kus on öeldud, et riiklike pensione ei maksustata. Ta tegi ettepaneku jätta välja sõna "riiklikke" ning sõnastada see paragrahv järgmiselt: pensione ei maksustata. Kuid see seaduseelnõu käib ainult riiklike pensionide kohta. Kuna kõik ülejäänud pensionid praegu maksustatakse, siis Ülemnõukogu sotsiaalkomisjon ei pidanud võimalikuks teha nii ulatuslikku parandust enne asja sisulist läbiarutamist. Kui palju on siis neid pensione, mis ei kuuluks maksustamisele?

Juhataja

Kas Villu Jürjo jääb oma nõudmise juurde? Ülemnõukogu saab aru Villu Jürjo ettepaneku sisust? Saab. Panen hääletusele.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Villu Jürjo parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 18 rahvasaadikut, vastu 41, erapooletuid on 24. See ettepanek ei leidnud toetust.

Lugupeetud kolleegid! Kas kellegi parandusettepanek on jäänud ilma tähelepanuta, on unustatud? Ei ole unustatud. Seega võime panna seaduseelnõu tervikuna hääletusele. Suur tänu, Lehte Hainsalu! Pavel Jermoškin.

P. Jermoškin

Lugupeetud spiiker! Lugupeetud Ülemnõukogu! Ma tahan juhtida teie tähelepanu sellele, et täna oleme kahjuks rikkunud meie reglemendi § 11 p. 6. Lähtudes sellest, et me täna otsustame väga tähtsat küsimust, mis puudutab kogu vabariigi elanikkonda, ei soovita ma teile olla bürokraadid ja kasuistid, vaadata asju nii-öelda läbi sõrmede. Ma palun panna eraldi hääletusele antud seaduseelnõu § 1! Tänan!

Juhataja

Kas Ülemnõukogu saab Pavel Jermoškini ettepaneku sisust aru? (Hääled saalist.) Lehte Hainsalu, palun kommenteerida!

L. Sööt (Hainsalu)

Härra Jermoškini parandusettepanek laekus alles täna, kui meie komisjon oli oma istungi juba lõpetanud. See ei ole laekunud vastavalt reglemendile ning sellepärast me jätsime selle ettepaneku tähelepanuta, seda enam, et teine ettepanek on ju vastu võetud. Ma võin ka kommenteerida seda parandusettepanekut. See nägi ette § 1, kus on öeldud, et õigus saada riiklikku pensioni on ka seadusega kehtestatud korras Eestisse elama asunud teiste riikide kodanikel ja kodakondsuseta isikutel, kui vähemalt 2/3 vajalikust pensioniõiguslikust staažist on omandatud Eestis. Parandusettepanekus oli öeldud, et kehtestada see alates 1. jaanuarist 1992. aastast. Aga Eesti Vabariigi pensioniseadus ei sätestagi kehtimisaega, see kuulub otsuse juurde.

Juhataja

Kas Pavel Jermoškin jääb oma nõudmise juurde? Pavel Jermoškin.

P. Jermoškin

Ma vabandan, kuid tänu sellele, et rikuti meie reglemendi § 11 p. 6, ei saanud ma teha teistkordset ettepanekut § 1 kohta. Kuid see ettepanek, mille komisjoni esimees ette luges, ei olnud sugugi mitte minu ettepanek. Just nimelt sellepärast ma palun panna see paragrahv eraldi hääletusele, kuna teisiti ma ei saa valijatele selgitada oma seisukohta.

Juhataja

Ma paluksin Jaak Allikut ja Lehte Hainsalu kommenteerida reglemendi § 11 p. 6. Kas seda on või ei ole rikutud? Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra juhataja! Minu arvates on reglementi rikutud. Härra Jermoškinil on tõepoolest õigus nõuda kogu seaduseelnõu teksti kättesaamist enne hääletamist. Kuna aga tema läheb kompromissile ja seda ei nõua meie ühistes huvides, et kiirendada tööd, siis võiks ka Ülemnõukogu minna kompromissile ja panna hääletusele tema ettepanek. See oleks minu arvates kõige mõistlikum lahendus.

Juhataja

Suur tänu! Panen hääletusele Pavel Jermoškini parandusettepaneku. Lehte Hainsalu.

L. Sööt (Hainsalu)

Kui see ei olnud õige parandusettepanek, siis ma paluksin Pavel Jermoškinil korrata seda veel kord.

Juhataja

Pavel Jermoškin! Palun korrake veel kord oma parandusettepanekut.

P. Jermoškin

Lugupeetud Ülemnõukogu! Ma väga palun enne seaduseelnõu vastuvõtmist panna eraldi hääletusele § 1. Asja sisu on selles, et tekivad väga suured vastuolud. Näiteks invaliidsuspensiooni küsimus. Inimesele, kes on sõitnud Eestisse, elab siin ajutiselt ja jääb siin saadud vigastuse tagajärjel ükskõik millise grupi invaliidiks, see küsimus ei lahendu.

Juhataja

Suur tänu! Mina saan asja sisust aru. Läbirääkimisi sellel teemal me ei ava. Dialoogi pean praegu ainult Jaak Allikuga.

J. Allik

Lugupeetud härra juhataja! Minu meelest härra Jermoškini kompromiss seisneb selles, et me siiski hääletaksime tema parandusettepanekut. See oleks vist õige, kuna ta ei saanud õigeaegselt esitada parandusettepanekut, kuid samas ta ei nõudnud, et seaduseelnõu jagataks uuesti kätte. See oleks andnud talle võimaluse esitada oma parandusettepanek õigeaegselt.

Juhataja

Kui saadikul on soov teha protseduuriline ettepanek hääletada ühte paragrahvi eelnõus eraldi, siis selleks on tal õigus ja me ei juurdle rohkem selle üle. Teistel peale Lehte Hainsalu ei ole siin mitte midagi öelda.

L. Sööt (Hainsalu)

Ma tahaksin seda siiski kommenteerida. Nimelt, invaliidsuspensioon ei vajagi mingit tööstaaži.

Juhataja

Kui oli saadiku parandusettepanek, siis on küsimus ainult selles, kas kõik saadikud said aru selle parandusettepaneku sisust. Muid kommentaare ei ole vaja. Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud eesistuja ja kolleegid! Pavel Jermoškini ettepanek oli tingitud sellest, et me ei suutnud õigeaegselt mõista olukorda, mis on seotud esimese paragrahvi. Kuid seal on veealused kivid, millega me võime kokku põrgata. Tänan!

Juhataja

Milleks oli seda vaja? See oli reglemendi vastane sõnavõtt. Ma panen Pavel Jermoškini ettepaneku hääletusele. Pavel Jermoškin teeb ettepaneku hääletada esimest paragrahvi eraldi.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Pavel Jermoškini ettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 14 rahvasaadikut, vastu 45, erapooletuid on 13. See ettepanek ei leidnud toetust.

Kolleegid! Tahaks loota, et nüüd on kõik parandusettepanekud arvesse võetud. Panen seaduseelnõu tervikuna hääletusele. Muid ettepanekuid laekunud ei ole.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi pensioniseadus? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 77 rahvasaadikut, vastu 3, erapooletuid on 3. Seadus on vastu võetud.

Palun uuesti kõnetooli Lehte Hainsalu, et arutada läbi ka otsusega seonduva.

L. Sööt (Hainsalu)

Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Lõppsõna korras ma tahaksin lühidalt peatuda Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse projektil "Eesti Vabariigi pensioniseaduse rakendamise kohta". Selguse mõttes on see tekst ümber kirjutatud ja teile kätte jagatud. Sotsiaalkomisjon on seisukohal, et pensioniseadus peab hakkama kehtima kõigile ühtlaselt ja üheaegselt ning tegi ka ettepaneku, et kui seda enne ei jõua kehtestada, siis hiljemalt 1992. aasta 1. jaanuarist. Pealiskaudsel lugemisel võib tunduda, et seaduseelnõu autorite kollektiiv on jäänud oma ettepanekute juurde. Kui me aga tähelepanelikult vaatame, siis me leiame siin siiski kompromissi. 1991. aasta 1. maist tahetakse kehtestada uute pensionide määramine, et katseliselt vaadata, kuidas uus seadus toimima hakkab. Samuti tahetakse tõsta pensionide alammäära. Näiteks vanaduspensioni alammäär ei oleks enam 100, vaid vähemalt 115 rubla.

Miinumipalga kohta võtab valitsus otsuse vastu 25. aprillil ja siis me saame teada, kui suur on meie miinumipalk ning sellest lähtudes arvutada ka pensionide alammäär.

Otsuse projekti teises punktis on rakendatud härra Järliku ja härra Aksinini ettepanekut. See puudutab seaduse paragrahvis 30 ja paragrahvi 31 lõikes 1 ette nähtud pensioni arvutamise korda alates 1994. aasta 1. jaanuarist. Selle paranduse põhjuseks on asjaolu, et alles viimasel aastal on palgad oluliselt tõusnud.

Tähelepanu väärub punkt 3. Selles punktis on vastu võetud härra Järvesaare ettepanek rakendada koefitsientide süsteemi enne 1990. aasta 1. jaanuari määratud pensionidele. See on töötasude juurdekasvu indeks. Punkti 10 alla mahuvad härrade Kassi, Metsa, Ahaladze ja Ristkoki ettepanekud. Eesti Vabariigi Valitsusel tuleb Ülemnõukogule esitada kinnitamiseks sooduspensionide saamise alused ning nende määramise kord ja tingimused.

Punkt 13 – majanduskomisjon ja kristlike demokraatide fraktsioon tegi ettepaneku jätta välja sotsiaalmaksu tõstmise küsimusi. Härra Reinsonilt laekus aga ettepanek vaadata üle sotsiaalmaksu seaduses 1991. aasta 1. juuniks. Kuid nüüd laekus ikkagi härradelt Veetõusmelt ja Tähistelt ettepanek jätta punkt 13 välja. See ettepanek tuleks panna hääletusele. Muid ümberhääletamise ettepanekuid mulle laekunud ei ole.

Juhataja

Nii me teemegi, sest praegusel juhul vastavalt reglemendi § 11 p. 6 on teil olemas uus otsuse projekt ja need parandusettepanekud me paneme hääletusele.

L. Sööt (Hainsalu)

Üks hetk, proua Oviirilt on laekunud parandus. 25 ja 50 rubla liidetakse kõigile pensionidele, mitte ainult alammääradele. Palun võtta seda arvesse!

Juhataja

Head kolleegid! Palun oma otsuse projektis see trükiviga ära parandada!

L. Sööt (Hainsalu)

Mulle on laekunud veel kaks ettepanekut. Härra Hallaste teeb ettepaneku jätta p. 1 lg. 1 välja sõnad "ning seaduse paragrahvis 73 loetletud isikutele".

Juhataja

Kolleegid! Kas Illar Hallaste parandusettepanek on kõigile arusaadav? Üks hetk.

L. Sööt (Hainsalu)

Proua Oviir palub veel kommenteerida.

S. Oviir

Sisse tuleks viia veel üks parandus. Nimelt, punktis 1 peab olema 1991. aasta 1. maist ja sama tuleb sisse viia punkti 3, sest muidu kaob loogika, miks need neli kuud vahelt jäävad ilma sellest 25 ja 50 rublast. Pärast läheb koefitsientide peale kõigil võrdselt üle.

L. Sööt (Hainsalu)

Ja nüüd ilma allkirjata, ma ei märganud, kes selle töö, ettepanek lisada otsuse punkti 3 teksti lõppu sõnad "ning töötada välja tulude indekseerimise mehhanism".

Juhataja

Selle me täpsustame asjade käigus. Kõigepealt Illar Hallaste parandusettepanek. Paistab, et selle kohta tahab selgitust anda Hillar Eller.

H. Eller

Ei, selgitust ma ei annaks, aga mul on protesti all punkt 10.

Juhataja

Kas Illar Hallaste parandusettepanek on mõistetav Ülemnõukogule? Me loeme selle veel kord ette.

L. Sööt (Hainsalu)

Jätta p. 1 lg. 1 välja sõnad: "ning seaduse paragrahvis 75 loetletud isikutele".

Juhataja

Nii, Sergei Sovetnikov, soovite täpsustada?

S. Sovetnikov

Lugupeetud ettekandja! Ma tegin ettepaneku ja pöördun uuesti esimese paragrahvi juurde. Selleks, et ennetada § 1 teise lõigu ebaõiget tõlgendamist, kus on juttu 2/3 vajalikust pensioniõiguslikust staažist, mis on omandatud Eestis, tuleks Ülemnõukogu otsuses, mida me praegu arutame, panna kirja, et seaduse § 1 teine lõik kehtestatakse näiteks alates 1993. aasta

1. jaanuarist. Muidu võib iga sotsiaalkindlustuse ametnik öelda, et te ei ole 2/3 välja töötanud ja pensioni te ei saa.

Juhataja

Kolleegid! Lugupeetud Sergei Sovetnikov! Katsume selgusele jõuda kõigepealt Illar Hallaste parandusettepaneku suhtes. Jüri Reinson! Kas te tahate öelda midagi Illar Hallaste parandusettepaneku kohta? Ei taha. Võtke siis momendil nõudmised maha. Praegu me arutame Illar Hallaste parandusettepaneku sisu. Kes ei saanud aru Illar Hallaste parandusettepanekust? Kõik said aru. Panen hääletusele.

Kolleegid, kes on Illar Hallaste parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 14 rahvasaadikut, vastu 46, erapooletuid 14. See ettepanek ei leidnud toetust.

Kolleegid! Meie arutamise kord on selline, et kõigepealt paneme hääletusele need laekunud parandusettepanekud, mida juhtivkomisjon ei aktsepteerinud. Järgmine parandusettepanek.

L. Sööt (Hainsalu)

Härra Hallastelt on veel teinegi ettepanek. See käsitleb samuti esimest punkti. Suurendada enne 1990. aasta 1. maid sotsiaalhooldustalituste poolt määratud ja makstavaid pensione 50 rubla.

Juhataja

Kas Ülemnõukogu mõistab? Mõistab. Panen hääletusele. Lugupeetud kolleegid, kes on Illar Hallaste teise parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 14 rahvasaadikut, vastu 39, erapooletuid on 23. See ettepanek ei leidnud toetust.

L. Sööt (Hainsalu)

Härra Raigilt on ettepanek lisada kolmanda punkti lõppu sõnad "ning töötada välja tulude indekseerimise mehhanism". Kõik muu jääb alles.

Juhataja

Kas Ülemnõukogu mõistab kolleeg Ivar Raigi parandusettepaneku sisu? Ei mõista. Palun veel kord korrata!

L. Sööt (Hainsalu)

Üks hetk, ma leian uue otsuse teksti. See kõlab järgmiselt: "Eesti Vabariigi Majandusministeeriumil ja Eesti Vabariigi Sotsiaalministeeriumil esitada 1991. aasta 15. juuniks Eesti Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks koefitsientide süsteem enne 1990. aasta 1. jaanuari määratud pensionide arvutamise aluseks olnud töötasude korrigeerimist, s.t. 1. maist ning töötada välja tulude indekseerimise mehhanism."

Juhataja

Kas Ülemnõukogu mõistab Ivar Raigi ettepanekut? Mõistab. Panen hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Ivar Raigi parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 28 rahvasaadikut, vastu 31, erapooletuid on 17. See ettepanek ei leidnud toetust. Jätkame.

L. Sööt (Hainsalu)

Härrade Veetõusme ja Tähiste ettepanek on otsusest välja jätta punkt 13.

Juhataja

Kas Ülemnõukogu mõistab härrade Veetõusme ja Tähiste ettepaneku sisu? Mõistab. Panen hääletusele.

Lugupeetud kolleegid, kes on rahvasaadikute Veetõusme ja Tähiste parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 68 rahvasaadikut, vastu 5, erapooletuid on 7. See ettepanek on vastu võetud.

L. Sööt (Hainsalu)

Minu rikkalikus raamatupidamises rohkem ettepanekuid ei ole.

J. Reinson

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Ma leian, et Reinson-Järvesaare parandusettepanek pensionide arvestamise aluseks olevate töötasude ümberarvestamiseks, selliselt nagu me ta esitasime, ei ole otsuses kajastamist leidnud, sest otsuse punkt 3 ütleb: Eesti Vabariigi Majandusministeeriumil ja Eesti Vabariigi Sotsiaalministeeriumil esitada 1991. aasta 15. juuniks Eesti Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks koefitsientide süsteem. See koefitsientide süsteem võib olla ükskõik milline. Meil ei ole õrna aimugi, milline on see õige

koefitsientide süsteem. See võib olla 1,0; 0,05; 0,01. Meie aga rääkisime, et oleks arvestatud konkreetselt vabariigis keskmiste töötasude kasvu.

L. Sööt (Hainsalu)

Selle ettepaneku saame lisada. Kuidas see peaks siis kõlama?

J. Reinson

Mina leian, et sõna "kinnitamiseks" asemel võiksid olla sõnad: "vabariigis keskmise töötasu kasvu võrdsete koefitsientide süsteem".

L. Sööt (Hainsalu)

Keeleliselt on see natuke kummaline.

J. Reinson

Sel juhul parandage sõnastust.

Juhataja

Kas komisjon sisuliselt toetab Jüri Reinsoni ettepanekut?

L. Sööt (Hainsalu)

Toetame ja autorid toetavad samuti sisuliselt. Küllap on ka autorid siin silmas pidanud koefitsientide süsteemi, sedasama ettepanekut, sest meil vastuolu ei olnud. Selguse mõttes võiks muidugi selle ka läbi hääletada.

Juhataja

Ei, kas komisjon toetab või ei toeta? Kui komisjon toetab, siis me ei hääleta.

L. Sööt (Hainsalu)

Toetame.

Juhataja

Siis tuleb ta korralikult sõnastada. Probleem on selles, et ei ole ära sätestatud keskmiste palgatõusude probleemi. On nii? Kas te usaldate, et komisjon, tingimusel, et ta aktsepteerib

teie parandusettepanekut, formuleerib koos teiega sellise redaktsiooni, mis oleks seaduse keeles?

J. Reinson

Nõus.

L. Sööt (Hainsalu)

Koos härra Reinsoniga.

Juhataja

Koos härra Reinsoniga. Seda me hääletusele ei pane. Hillar Eller.

H. Eller

Lugupeetud kolleegid! Ma teen ettepaneku vaadata läbi punkt 10, kus on öeldud, et Eesti Vabariigi Valitsusel esitada 1992. aasta jaanuariks Ülemnõukogule kinnitamiseks sooduspensionide saamise alused ning nende määramisel kord ja tingimused. Mul on ettepanek tuua see tähtaeg lähemale ja nimelt 1991. aasta 15. novembriks. Selleks et Ülemnõukogu saaks ka need dokumendid läbi vaadata ja et seadus hakkaks kehtima 1992. aasta 1. jaanuarist.

Juhataja

Kas see on uus parandusettepanek?

H. Eller

Sellesse teksti, mis meile on välja jagatud, on see uus parandusettepanek.

L. Sööt (Hainsalu)

See on parandusettepanek uuele tekstile. Me oleme seda arutanud ja sisuliselt pooldame seda ettepanekut. Kui see on tehniliselt võimalik, siis me paluksime proua Oviiri arvamust. Ei ole mõtet vastu võtta seadust, mis ei ole täidetav.

H. Eller

Aga teisiti ei ole ka võimalik, kui valitsus esitab meile dokumendid 30. detsembril ja seadus peab hakkama kehtima 1. jaanuaril, siis me ei suuda läbi vaadata ja kinnitada neid dokumente, see aga tähendab, et seadus ei hakka kehtima.

L. Sööt (Hainsalu)

Õige, see mure oli meilgi sotsiaalkomisjonis.

Juhataja

Kas komisjon aktsepteerib Hillar Elleri ettepaneku?

L. Sööt (Hainsalu)

Sisuliselt aktsepteerime.

H. Eller

Komisjon pakub Ülemnõukogule välja kinnitada neid dokumente, aga me ei saa ju kinnitada, me peame nad ka läbi töötama.

Juhataja

Me ei pea praegu läbirääkimisi. Me arutame parandusettepanekuid. Kui komisjon aktsepteerib, siis ei ole vaja panna seda parandusettepanekut hääletusele. Mul on tunne, et siin on reglemendiga midagi korrast ära. Jaak Allik.

J. Allik

Ei, härra juhataja, mul on parandusettepanek punkti 3 kohta.

Juhataja

Selge. Suur tänu! Praegu katsume saada jagu Hillar Elleri parandusettepanekust.

L. Sööt (Hainsalu)

Sotsiaalkomisjon aktsepteerib seda.

Juhataja

Sotsiaalkomisjon aktsepteerib seda parandusettepanekut ning hääletusele see ei lähe. Kas Ivar Raigil on uus parandusettepanek? Ivar Raig.

I. Raig

Austatud rahvasaadikud! Mul on uus ettepanek paragrahvi 3 kohta. See kattub paljuski härra Reinsoni ettepanekuga, mis sisuliselt hääletati maha, kuid ilmselt ei saadud sellest täpselt aru,

sest praegu sotsiaalkomisjon seda ettepanekut ju toetas. Ma tahaksin sõnastada kolmanda punkti selliselt: "Eesti Vabariigi Majandusministeeriumil ja Eesti Vabariigi Sotsiaalministeeriumil esitada 15. juuniks Eesti Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks sissetulekute indekseerimise mehhanism." Sest kui jääb ainult nii, nagu ta praegu tekstis on, siis ta oleks tagasivaateline. Aga jutt on sellest, et meid ootab ees galopeeriv inflatsioon ning me peame korrigeerima ka edaspidi, mitte ainult tagasi.

Juhataja

Ma palun teid tuua siia oma parandusettepanek, sest see erineb siiski Jüri Reinsoni, Järvesaare ja kolleegide ettepanekust.

L. Sööt (Hainsalu)

Kui Ülemnõukogu usaldab, siis võiks härra Raigi lülitada sellesse seltskonda, kes selle paragrahvi läbi vaatab, sellepärast et autoritega ei olnud meil vastuolusid.

Juhataja

Ei, Ivar Raigi ettepanek on hoopis laiem kui Jüri Reinsoni ettepanek. Kui Ivar Raig on oma ettepaneku kirjalikult vormistanud ja see jääb komisjoni poolt aktsepteerimata, siis tuleb ta panna hääletusele. Kas Ants Järvesaarel on Ivar Raigi ettepaneku kohta kommentaar? Kui on Ivar Raigi ettepaneku kohta, siis palun!

A. Järvesaar

Austatud kolleegid! Kui teie ja komisjon aktsepteerisite meie ettepaneku, siis olge nii hea ja lubage see meil kahekesi ilusti ära sõnastada.

Juhataja

See on juba otsustatud. Kuna komisjon teie ettepanekut aktsepteerib, siis sellisel juhul tundub, et Ülemnõukogu usaldab teile ka sõnastuse küsimuse. Kuid Ivar Raigi ettepanek laiendab teie ettepanekut. Siin on küsimus teiselaadiline. Võib-olla komisjon ei aktsepteeri seda ettepanekut. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra juhataja! Kuna see on üsna oluline küsimus, siis minu meelest me saaksime mitmest asjast üle, kui me ei laseks seda probleemi Ülemnõukogu kontrolli alt välja. Mul on

ettepanek täiendada praegust sõnastust järgmiselt: "Esitada 1991. aasta 11. juuniks Eesti Vabariigi Ülemnõukogu sotsiaalkomisjonile kooskõlastamiseks ja Eesti Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks." Juhul kui komisjon kooskõlastust ei anna, võib ta alati tuua küsimuse Ülemnõukogu täiskogule. Praegu nende indekse ja koefitsientide üle vaidlemisel mõtet ei ole, aga see küsimus võiks jääda komisjoni kontrolli alla kuni lõpuni.

Juhataja

Jaak Allik! Kas see on teil kirja pandud? Palun ta siis siia tuua! Nüüd saab Lehte Hainsalu mõlemat ettepanekut võrrelda ja öelda komisjoni seisukohta.

L. Sööt (Hainsalu)

Mulle tundub, et sotsiaalkomisjon peab võtma 5-minutilise vaheaja.

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Vaatame nüüd kella. Kell on 16.01. Vastavalt reglemendile on minu käsutuses veel 14 minutit. Teeme 5-minutilise vaheaja ning seejärel jätkame tööd. Vaheaeg 5 minutit.

V a h e a e g

Juhataja

Kohaloleku kontroll. Kohal on 65 rahvasaadikut, puudub 39. Lehte Hainsalu, palun kõnetooli!

L. Sööt (Hainsalu)

Härra Raigi ettepaneku kommentaariks ütlesin, et seaduse paragrahvides 38 ja 39 on indekseerimise mehhanism olemas. § 38 ütleb, et palgamiinimumi suurendamise korral arvutatakse pension ümber, lähtudes uuest palgamiinimumist. Kui palgamiinimumi suurendatakse esimesel poolaastal, arvutatakse pension ümber sama aasta 1. juulist, kui teisel poolaastal, siis järgmise aasta 1. jaanuarist. Ja § 39 – elukalliduse tõusu kompenseeritakse pensionäridele Eesti Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud korras.

Juhataja

Suur tänu! Anname nüüd sõna Ivar Raigile.

I. Raig

Austatud rahvasaadikud! Asi on selles, et meid ootab ees galopeeriv inflatsioon ja sellest poolest aastast ei piisa, meil on vaja seda, et indeks oleks pidev. Indekseerimise mehhanism võib päästa pensionärid. Kui me hakkame poole aasta lõikes seda korrigeerima, siis me võime hiljaks jääda. Indekseerimise mehhanism kui instituut on vaja Eestis sisse viia ja pensioniseaduse kohta käiva otsuse kaudu olekski seda võimalik teha.

Juhataja

Suur tänu! Panen Ivar Raigi ettepaneku hääletusele. Palun see veel kord ette lugeda! Ülemnõukogu ei nõua ettelugemist? Ei ole vaja. Viime veel kord läbi kohaloleku kontrolli. Kohaloleku kontroll. Kohal on 84 rahvasaadikut, puudub 20. Panen hääletusele Ivar Raigi parandusettepaneku.

Kolleegid, kes on Ivar Raigi parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 39 rahvasaadikut, vastu 20, erapooletuid on 17. Ivar Raigi parandusettepanek on vastu võetud. Võtame järgmise parandusettepaneku.

L. Sööt (Hainsalu)

Härra Järvesaare parandusettepanek, mille täpsem sõnastus usaldati meil hiljem välja töötada.

Juhataja

Sellega on meil vahekorrad juba klaaritud. Kas on veel parandusettepanekuid?

L. Sööt (Hainsalu)

Minul rohkem ei ole.

Juhataja

Aga Jaak Alliku parandusettepanek?

L. Sööt (Hainsalu)

Jaak Alliku ettepanekuga oleme samuti nõus, kuid tegelikult see ju dubleerib juba tehtud ettepanekut.

Juhataja

Kas komisjon aktsepteerib Jaak Alliku ettepaneku?

L. Sööt (Hainsalu)

Jah.

Juhataja

Suur tänu! Sel juhul me seda hääletusele ei pane. Tundub, et rohkem parandusettepanekuid ei ole. Suur tänu, Lehte Hainsalu! Üks hetk. Sergei Sovetnikov.

S. Sovetnikov

Mul ei ole parandus, kuid on ettepanek, et otsusesse lülitataks juurde üks punkt. Ma olen juba mitu korda seda esitanud.

Juhataja

Ma loen Sergei Sovetnikovi parandusettepaneku ette. Selleks, et ennetada § 1 teise lõigu ebaõiget tõlgendamist, kus on juttu 2/3 vajalikust pensioniõiguslikust staažist, mis on omandatud Eestis, tuleks Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuses "Eesti Vabariigi seaduse "Pensionäride ainelise olukorra parandamisest" rakendamise kohta" panna kirja, et seaduse § 1 teine lõik kehtestatakse alates 1. jaanuarist 1993. aastast. Edasi järgneb veel selgitus. Täielikult toetan saadikute Reinsoni ja Järvesaare ettepanekut lülitada välja pensioni suurendamine 25 ja 50 rubla võrra, kuna need summad ei kompenseeri inflatsiooni ja nende asemel koefitsiendi kui inflatsioonikompensatsiooni sisseviimist. See on meil juba arvesse võetud.

L. Sööt (Hainsalu)

Jaa. Nii et hääletusele läheb Sergei Sovetnikovi n.-ö. täiendusettepanek.

K. Koha

Austatud juhataja! Kui mu mälu ei peta, siis seda ettepanekut me juba korra hääletasime. See ei leidnud toetust. Me hääletame ühte ja sedasama ettepanekut teist korda. Kui ma eksin, siis paluksin kompuutris seda kontrollida. Aitäh!

Juhataja

Ausalt öeldes, ma võin ka eksida, aga mulle ei tule meelde. Lehte Hainsalu! Kas me hääletasime juba seda ettepanekut?

L. Sööt (Hainsalu)

Seoses seaduseelnõuga hääletasime, kuid otsus on hoopis teine asi.

Juhataja

Jah, otsus on teine asi. Vladimir Malkovski.

V. Malkovski

Lugupeetud kolleegid! Lugupeetud spiiker ja ettekandja! Taoline tormiline suhtumine seltsimees Sovetnikovi parandusettepanekusse on arusaadav. Ja siiski ma arvan, et selle parandusettepaneku poolt ei ole ju keegi hääletanud. Ta ei ole ka nii oluline, sellepärast et nagunii umbes 20 protsenti pensionäridest, kes ei oma vastavat staaži, ei hakka pensioni saama isegi 1. jaanuarist 1993. Ma tahtsin teid lihtsalt informeerida sellest, teie aga juba mõelge, kas hääletada või mitte.

Juhataja

Austatud kolleegid! Praegu ei võeta sõna, vaid ainult täpsustatakse asjaolusid. Kui ei saada aru, siis küsitakse selgitusi. Kas Ülemnõukogu saab aru Sergei Sovetnikovi parandusettepaneku sisust? Saab aru. Panen hääletusele. Lugupeetud kolleegid, kes on Sergei Sovetnikovi parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 21 rahvasaadikut, vastu 34, erapooletuid on 19. Ettepanek ei leidnud toetust.

Lugupeetud kolleegid! Kas võime panna otsuse projekti tervikuna hääletusele? Paistab, et võime.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus "Eesti Vabariigi pensioniseaduse rakendamise kohta"? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 76 rahvasaadikut, vastu 2, erapooletuid on 3. Otsus on vastu võetud. Suur tänu, kolleegid! Homme kohtume kell 10. Täna seks head õhtut!

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

37. ISTUNGJÄRK

TEINE ISTUNG

16. aprill 1991

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere päevast, lugupeetud kolleegid! Me vabandame hilinemise pärast, asjaolud olid sellised. Jätkame istungjärgu tööd. Kontrollime kohalolekut. Kohal on 82 rahvasaadikut, puudub 22. Vastavalt meie reglemendile peaks täna olema n.-ö. vaba mikrofon. Oleks vist loogiline arvata, et me oleme saanud töö korras oma mured ja sõnumid välja öelda, kuid kui muidu ei saa, siis 5 minuti jooksul on see täna võimalik. Ma tänan, kolleegid! Läheme päevakorra juurde.

Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi Sideministeeriumi likvideerimise ja Eesti Vabariigi Transpordiministeeriumi reorganiseerimise kohta" eelnõu teine lugemine

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Jätkame 14. päevakorrapunktiga: Eesti Vabariigi seadus "Eesti Vabariigi Sideministeeriumi likvideerimise ja Eesti Vabariigi Transpordiministeeriumi reorganiseerimise kohta". Seda teemat me arutame kiireloomulise küsimusena ja nagu te mäletate, on esimene lugemine läbi ning nüüd alustame teist lugemist. Palume kõnetooli härra Sõmera!

T. Sõmera

Austatud eesistuja! Austatud rahvasaadikud! Esimesel lugemisel kanti teile ette vabariigi seaduse eelnõu "Eesti Vabariigi Sideministeeriumi likvideerimise ja Eesti Vabariigi Transpordiministeeriumi reorganiseerimise kohta" ja vastati küsimustele, lisaküsimusi ega muid märkusi me saanud ei ole. Nii et mul ei olegi momendil midagi muud lisada, võib-olla on praegu veel tekkinud lisaküsimusi, heameelega ma vastaks nendele.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Mul on üks küsimus, mis puudutab valitsuse ameteid. Ega teil ei ole ometi kavas pärast kahe ministeeriumi reorganiseerimist moodustada juurde uusi ametkondi?

T. Sõmera

Ei ole. Sidestruktuuride organiseerimise käigus oleme kaalunud väga mitmeid variante. Sealhulgas Sideameti moodustamist reorganiseeritud transpordi- ja sideministri valitsemisalas, kuid me oleme sellest loobunud, sest kaks riigiettevõtet, "Eesti Post" ja "Eesti Telekommunikatsioonid", peaksid lahendama kõik majandusküsimused iseseisvalt. Meil on tänase transpordiministriga kokku lepitud, et väikese sideosakonnaga loodavas transpordi- ja sideministeeriumis tuleb hakkama saada 5–6, maksimaalselt 10 inimesega.

Juhataja

Suur tänu, härra Sõmera! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Kuna tegemist on kiireloomulise küsimusega, siis vastavalt reglemendi §-le 16 toimus põhiarutelu esimesel lugemisel. Kas Ülemnõukogu soovib pidada teisel lugemisel läbirääkimisi? Ei soovi. Ants Veetõusme.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Ma tahaksin teid paluda, et te kiidaksite selle seaduseelnõu heaks, arvestades seda, et nii senine transpordi- kui ka sideministeerium on näidanud ennast küllalt aldina kõigele uuele. Side ja transport on omavahel küllaltki palju seotud. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et rohkem sõnasoovijaid ei ole. Ka parandusettepanekuid ei ole laekunud. Kas võib panna otsuse projekti hääletusele? Paistab, et võib. Kohaloleku kontroll Kohal on 76 rahvasaadikut, puudub 27.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi seadus "Eesti Vabariigi Sideministeeriumi likvideerimise ja Eesti Vabariigi Transpordiministeeriumi reorganiseerimise kohta"? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 69 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuid on 3. Seadus on vastu võetud.

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ajutise töö- ja kodukorra muutmise ja täiendamise kohta

Juhataja

Tõnu Anton! Kas me oleme valmis alustama kolmanda päevakorrapunktiga?

T. Anton

Õiguskomisjoni poolt on esitatud selles küsimuses otsuse projekt. Kui see vajab kommentaare, siis õiguskomisjoni esimehena ma annaksin neid meelsasti.

Juhataja

Suur tänu! Nii me teemegi ja jätkame kolmanda päevakorrapunktiga. Ma palun kõnetooli Tõnu Antoni!

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Ülemnõukogu liikme Valeri Koisi poolt on teile esitatud otsuse projekt "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ajutise töö- ja kodukorra osalise muutmise ja täiendamise kohta". Õiguskomisjon on mitmel istungil tutvunud nimetatud dokumendiga ja jõudnud seisukohale, et kolleeg Valeri Koisi poolt esitatud otsuse projekt väärrib kõige tõsisemat kaalumist ning seetõttu on õiguskomisjon esitanud teile läbivaatamiseks otsuse projekti, milles tehakse ettepanek võtta Valeri Koisi poolt esitatud otsuse projekt arutusele Ülemnõukogu 40. istungjärgul ja määrata antud küsimuses juhtivkomisjoniks õiguskomisjon. Õiguskomisjoni istungil leidis heakskiitu mõte, et Valeri Koisi otsuse projekti läbivaatamisest peaks osa võtma ka reglemendi töögrupp. Kuna kaks selle töögrupi liiget on samaaegselt ka õiguskomisjoni liikmed, siis nad loomulikult osalevad ka selles töös. Jaak Allik lubas õiguskomisjoni tööst võtta osa reglemendi töögrupi juhina. Õiguskomisjoni poolt esitatud otsuse projekt on kooskõlastatud ka härra Valeri Koisiga ning ma teen teile ettepaneku võtta see täna vastu. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, Tõnu Anton! Kuidas me protseduuriliselt seda asja käsitleme? Kas arvamused on otsusena käsitletav ja kas arvamuse esitaja esineb ettekandega? See on vajalik ka tulevikus sellelaadiliste formuleeringute täpseks paikapanekuks. Antud juhul oli tegemist ettekandega. Kas saadikutel on küsimusi? Ei ole. Kas me võtame praegu vastu Ülemnõukogu otsuse, et

härra Koisi poolt esitatud otsuse projekt arutada 40. istungjärgul? See eeldaks siis otsuse projekti. On olemas. Paistab, et spiiker ei ole selles küsimuses korralikult ette valmistatud. Ma tänan, Tõnu Anton! Selle kahekõne tulemusena saime asjad paika ja ma leidsin ka kõik dokumendid üles. Kas paneme otsuse projekti hääletusele? Viime läbi kohaloleku kontrolli. Kohal on 79 rahvasaadikut, puudub 25.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus "Ülemnõukogu liikme Valeri Koisi poolt esitatud Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ajutise töö- ja kodukorra muutmise ja täiendamise kohta" projektist"? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 71 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuid on 4. Otsus on vastu võetud.

Kolleegid! Varsti peaks kohale jõudma härra Roose. Seni aga arutame 11. päevakorrapunkti. Palume kõnetooli riigikaitsekomisjoni esimehe härra Tamme!

R. Tamme

Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Ülemnõukogu poolt on vastu võetud otsus alatiste komisjonide vahelise töögrupi moodustamise kohta kaitseseaduse eelnõu läbitöötamiseks. See töögrupp on oma tööd alustanud ning selle koosseisu kuuluvad 7 alatise komisjoni esindajad. Ma arvan, et praegu me võiksime piirduda selle informatsiooniga. Tänan!

Juhataja

Kolleegid! Kas te soovite esitada küsimusi härra Tammele? Ei soovi. Võtame informatsiooni teadmiseks. Suur tänu, härra Tamme! Jätkame 12. päevakorrapunktiga.

R. Tamme

Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Minu poolt äsja öeldu kehtib ka 12. päevakorrapunkti kohta. Võtta informatsioon teadmiseks.

Juhataja

Kas võtame informatsiooni teadmiseks? Suur tänu, härra Tamme!

Eesti Vabariigi valijate registri koostamise seaduse eelnõu teise lugemise jätkamine

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Jätkame 9. päevakorrapunktiga "Eesti Vabariigi valijate registri koostamise seaduse eelnõu". Teatavasti me katkestasime selle seaduseelnõu teise lugemise.

Marju Lauristin.

M. Lauristin

Lugupeetud Ülemnõukogu! Ma esitan teile informatsiooni sellest, kuidas on jätkunud töö seaduseelnõuga vastavalt saadikute esinemistes esitatud soovidele. Esitatud oli kolm ettepanekut. Kõigepealt, et asja arutaks õiguskomisjon. Õiguskomisjon on seda arutanud kaks nädalat ja see töö jätkub ka veel täna. Tundub, et õiguskomisjoni tegevus on väga põhjalik ja ei ole kindel, kas nad täna jõuavad lõpetada. Teiseks oli palve, et seda arutataks valimiskomisjoniga, kuna see on seotud küllaltki suure organisatsioonilise tööga. Valimiskomisjoni esimees härra Eerik Truuväli on asunud projekti arutama, kuid praegu viibib ta kahjuks eemal ning ta palus edasi öelda, et ta saab tulla meile esinema järgmisel nädalal. Samuti oli palve, et oleks võetud kontakti ekspertidega. Seda on ka tehtud. Meile on saabunud härra Koolmeistri arvamus ja selle läbiarutamine toimub õiguskomisjonis. Peale selle oleme alustanud ka saadikugruppidega, kes olid asjast huvitatud, põhjalikke arutlusi riigiõiguslike aspektide kohta, kuna eeskätt kodakondsuse ja valimisõiguse probleemid olid kõige teravamini üles tõstetud. Komisjonile tundub, et sellel istungjärgul ei ole eriti viljakas jätkata seaduseelnõu teist lugemist, kuna me ei ole veel jõudnud lõpuni viia kõiki neid momente, millest oli juttu. Töö selles osas jätkub. Meie komisjoni ettepanek oleks lükata seaduseelnõu teise lugemise jätkamine järgmisele istungjärgule.

Juhataja

Suur tänu, Marju Lauristin! Vastavalt reglemendile tuleb see ettepanek panna hääletusele. Kohaloleku kontroll. Kohal on 69 rahvasaadikut, puudub 35. Lugupeetud kolleegid, kes on selle poolt, et katkestada Eesti Vabariigi valijate registri koostamise seaduse eelnõu teine lugemine sellise arvestusega, et me jätkame sellega järgneval, 38. istungjärgul? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 58 rahvasaadikut, vastu on 2, erapooletuid on 1. Arutelu katkestatakse.

Lugupeetud kolleegid! Ka 13. päevakorrapunktiga, rahvastikuregistri asutamisega seotud

asjaolud osutused keerukamaks ning seetõttu paluvad ettekandjad antud küsimuse edasilükkamist. Me ootame selle kohta otsuse projekti.

Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi üksikisiku tulumaksu seaduses" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Eesti Vabariigi Valitsus teeb ettepaneku lülitada täiendavalt kiireloomulise küsimusena päevakorda ühe seaduseelnõu arutamine vastavalt reglemendi §-le 16. See eeldab, et juba esimesel lugemisel toimuks selle seaduseelnõu põhjalik arutelu. Seaduseelnõu käsitleb muudatuste tegemist Eesti Vabariigi üksikisiku tulumaksu seaduses ja vastavad materjalid peaksid teil käes olema.

Lugupeetud kolleegid! Kes on selle poolt, et täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb muudatuste tegemist Eesti Vabariigi üksikisiku tulumaksu seaduses? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 63 rahvasaadikut, vastu on 2, erapooletuid on 1. Otsus on vastu võetud.

Palume kõnetooli Eesti Vabariigi rahandusministri asetäitja härra Roose!

E. Roose

Lugupeetud Ülemnõukogu eesistuja! Lugupeetud saadikud! Valitsuse poolt pakutud muudatus on väga lühike ning see ei nõua pikka ettekannet. Jutt on söödapeedi kasvatamisest loomatoiduks ja kuna seda ei olnud sõnastatud üksikisiku tulumaksu § 6 p. 14 all, siis me teeme ettepaneku valitsuse poolt täiendada nimetatud paragrahvi punkti selliselt, et selle loetelu sees oleks veel juurvili, mille alla kuulub ka söödajuurvili. See muudatus on tingitud sellest, et põllumajandussaadusi ei müüda praegu vabaturuhindadega, need on mingil määral piiratud valitsuse hinnapoliitikaga ja -määrustega. Oleme seisukohal, et tuleks tõsta inimeste huvi selle söödajuurvilja kasvatamise vastu. See muudatus on tingitud ka sellest, et põllumajandussaaduste tootmine üleüldiselt väheneb. Meie seisukoht on kooskõlastatud ja igakülgsest läbiarutatud maakomisjoni saadikutega, kusjuures initsiatiiv tuli nende poolt. Valitsus aktsepteerib seda täielikult ja palub ka kõiki teisi Ülemnõukogu saadikuid täna see parandus vastu võtta. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, härra Roose! Rahvasaadikutel on teile mõned küsimused. Lembit Arro.

L. Arro

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Ka maaelukomisjon tahtis kiireloomulisena tõsta üles sama küsimuse. Meie ettepanek oli lisada üksikisiku tulumaksu seaduse § 16 p. 14 sõna "söödajuurvilja". Varem oli antud paragrahvis kirjutatud nõnda, et tulu teravilja, kartuli, köögivilja ... jne., kui need müüdi Eesti Vabariigis. Uues paranduses, mis on esitatud rahandusministeeriumi poolt, on aga sõna "kartuli" välja jäänud, kuid minu teada ei kuulu kartul söödajuurviljade alla. Kas on juhtunud eksitus või on see meelega nii tehtud? Igal juhul maaelukomisjon ei nõudnud selle sõna väljajätmist.

E. Roose

Härra Arro! Ettepanek, mis on tulnud Ülemnõukogusse arutamiseks, ei ole rahandusministeeriumi poolt. Seda esiteks, teiseks, sõna "juurvilja" all on mõeldud ka kartulit. See võib olla terminoloogiline viga. Me arutasime seda küsimust põllumajandusministeeriumis, samuti valitsuse istungil ja kõik spetsialistid, kes seal olid, ütlesid, et kartul on juurvili. Kui kartul aga ei ole juurvili, siis on tekkinud terminoloogiline viga. Aga ma kahtlen, kas see ikka on nii.

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Praegu esitame küsimusi. Kui me jõuame läbirääkimisteni, siis te võite teha parandusettepanekuid.

E. Roose

Kui on vaja sõna "kartul" tagasi sisse lülitada, siis valitsuse poolt sellele sisulist vastuväidet ei ole.

Juhataja

Nagu te näete, isegi parandusettepanekut ei ole vaja, kuid läbirääkimised veel tulevad, praegu esitage küsimusi. Tõnis Mets.

T. Mets

Lugupeetud kolleegid! Lugupeetud ettekandja! Kas see on juhus või reeglipärasus, et juur- ja köögivilja seemne kasvatajad ei laiene sellesse loetelusse? Ja kas see on teie poolt täiendatav?

E. Roose

Seda ettepanekut ei ole praegu veel tulnud. Kui see tuleb, siis me võiksime selle ka läbi arutada.

K. Koha

Lugupeetud ettekandja! Kui palju raha me võtame kohalike organite eelarvest ära ja kui palju me peame andma riigieelarvest juurde? Aitäh!

E. Roose

Meie ette püstitati küsimus selliselt, et kui seda parandust mitte teha, siis võib-olla tänavu söödajuurvilja üldse ei kasvatatagi. Tähendab, me peaksime siiski stimuleerima söödajuurvilja kasvatamist, luues sellega loomadele söödabaasi ja seejärel vabastama põllumajandussaaduste hinnad ning edaspidi võib selle punkti, millest täna juttu on, annulleerida. Ma ei oska täna öelda, millise meeleoluga hakkab rahvas, s.t. erasektor, kasvatama söödajuurvilja. Spetsiaalselt ei ole olnud võimalik teha taolist uuringut.

H. Peterson

Lugupeetud ettekandja! Mis tingis selle, et valitsus tuli välja nüüd juba omapoolse ettepanekuga söödajuurvilja pealt enam mitte tulu võtta? Möödunud aastal, kui me kinnitasime siin maksuseadusi, siis esitas maaelukomisjon sama ettepaneku, kuid valitsuse poolt seda ei aktsepteeritud ja söödajuurvili ei läinud seadusesse sisse. Kas seda tingis elanikkonna vahetu pöördumine valitsuse poole või miski muu asjaolu? (Hääled saalist.)

E. Roose

Ma nimetasin juba kahte põhjust. Esimene põhjus oli selle probleemi läbiarutamine maaelukomisjoni liikmetega ja teiseks põhjuseks on see, et valitsusele laekub informatsioon põllumajandussaaduste praeguse toodangu kohta.

P. Lutt

Lugupeetud ettekandja! Jutt on praegu köögiviljast, kuid nagu te teate, kasvatatakse meie vabariigi paljudes piirkondades – Tahkurannas, Võistes, Peipsi kandis – hulgaliselt värsket kurki ja tomatit. Praktiliselt ei tunne Eesti Vabariigis selle toodangu vastu keegi huvi, ei ole organiseeritud ka vastavat kokkuostu. Kevadel, kui elanikud hakkavad tomatit ja kurki kasvatama, ei tea nad veel, kas Eesti Vabariigis on seda köögivilja nii palju vaja, seepärast võib suvel tekkida tomati ja kurgi üleküllus, ja kui nad tahavad seda realiseerida väljapoole Eesti Vabariigi piire, siis on täielikuks karistuseks see, et nad oma töö eest peavad maksma täiendavat tulu Eesti Vabariigile. Kas ei peaks ka need piirkonnad vabastama tulumaksust? Aitäh!

E. Roose

Teie küsimus puudutab väga tihedalt kaubastusküsimusi. Ma vastaksin sellele siiski rahanduse poole pealt. Tähendab, kui me anname tulumaksuvabastuse teatud tegevusele, mis on Eesti Vabariigile kasulik, siis me sisuliselt subsideerime seda tegevust, antud juhul kohalike eelarvete arvelt. Mis puudutab aga vajadust subsideerida Leningradi või mingi teise regiooni ostjate poolt kinnimakstavaid hindu kurgi, sibula või millegi muu eest, siis ma kahtlen, kas seda on praegu vajalik teha. Kui te arvate teistmoodi, siis palun esitage vastav parandus.

Juhataja

Suur tänu! Kalju Koha, teine küsimus.

K. Koha

Lugupeetud ettekandja! Mul on niisugune küsimus. Kas seda n.-õ. kompensatsiooni või tulumaksusoodustust ei võiks teostada siiski üksikisiku tulumaksuseaduse kohaselt vastav kohalik omavalitsusorgan? Praegu Ülemnõukogu sisuliselt sekkub kohalike omavalitsuste õigustesse ja ei anna neile võimalust ise otsustada, sest seadus lubab anda maksimaalseid soodustusi, s.t. vabastada ühes või teises piirkonnas söödajuurvilja tootmisega tegelevad isikud täielikult tulumaksust. Miks me ei anna seda õigust kohalikele omavalitsusorganitele, vaid sekkume nagu endistel aegadel kohalikesse probleemidesse? Aitäh!

E. Roose

Lugupeetud härra Koha! Üksikisiku tulumaksusoodustuste tegemise õigus on kohalikel omavalitsustel, kelle eelarvetuludesse see tulumaks laekub. Antud juhul tõsteti küsimus

kahest aspektist. Kõigepealt, kohalikud omavalitsused ei ole antud juhul kõik ühesugusel mõistmisel selle soodustuse andmise vajaduses. Peale selle on meil omad kitsad ja pikad protseduurireeglid ja seetõttu pidasid maaelukomisjoni saadikud vajalikuks sekkuda Ülemnõukogu tasemel sellesse tulumaksusoodustusse, kuna me vaatame vabariigi põllumajandustoodangut siiski ühtse tootmisharuna, mis peab vabariigi elanikud katma toiduainete ostmise võimalusega. See oli põhiline põhjus. Aitäh!

Juhataja

Härra Roose! Kas valitsus aktsepteerib Tõnis Metsa täiendusettepanekut, mis puudutab seemnekultuuride kasvatamist, või peame panema ta hääletusele?

E. Roose

Ma juba kirjutasin, et valitsus on sellega nõus.

Juhataja

Sellisel juhul see hääletamisele ei lähe. Suur tänu! Jätkame küsimuste esitamist. Aleksei Zõbin.

A. Zõbin

Seoses teie vastusega Peipsi-äärsete alade kohta tahaksin ma öelda, et kõikides riikides ergutatakse toodangu müüki väljapoole territooriumi piire. Sel juhul on võimalus osta vahetuskaubana mingeidprodukte. Eestis ei ole taimeõli, riisi jne. Tähendab, jagades inimesi, kes müüvad juurvilja Eesti territooriumil või Leningradi oblastis, eriti Leningradis, me samal ajal vähendame vabariigi rahalisi ressursse ja teiste produktide saamise võimalusi. Ma arvan, et see pole päris mõistlik käitumine ja mulle näib, et inimesi ei tasuks jagada ühtedeks ja teisteks. Vastupidi, iga riik ergutab oma toodangu müüki, kui see on võimalik.

E. Roose

Härra Zõbin! Teie avaldus selle kohta, et teistes maades soodustatakse toodete eksporti, on täiesti õige, kuid see lähtub teistsugustest situatsioonidest. Nagu te teate, peaaegu kõikides Euroopa maades, kus toimib teistsugune majandusmehhanism, on põllumajandussaaduste ületoodang. Nendes tingimustes peab tahes-tahtmata soodustama eksporti. Meie vabariigis on aga vastupidine olukord, meil ei jätku küllaldaselt toiduaineid, te näete seda iga päev kauplustes. Seetõttu me peame lähtuma teistsugusest põllumajandustoodangu ja -saaduste

kaubastamise poliitikast. Kõik, mis meie toidulaualt üle jääb, läheb kindlasti ka eksporti, sh. Vene Föderatsiooni, Leningradi ja Moskvasse, seda aga ainult tingimusel, kui meie endi inimeste kõhud on täis. Kui meil tekib kunagi põllumajandussaaduste ületoodang, siis me hakkame rakendama ka ekspordisoodustusi.

Juhataja

Suur tänu! Peeter Lutt! Teine küsimus.

P. Lutt

Lugupeetav härra Roose! Kui palju on planeeritud Eesti Vabariik tänavu sisse vedada Moldaaviast või teistest lõunavabariikidest tomateid, kurke, sibulat, värsket kapsast, õuna, pirne ja teisi põllumajandussaadusi? Aitäh!

E. Roose

Lugupeetud härra Lutt! Rahandusministeerium konkreetselt nende küsimustega ei tegele. Ma annaksin teie küsimuse vastamiseks kaubandusministeeriumile ja ETKVL-ile. Pärast seda te saaksite vastuse. Ma ei ole nende numbritega kursis.

E. Tupp

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud härra Roose! Ma vabandan, kui ma kordan võib-olla juba esitatud küsimust, kuid ma olin vahepeal saalist ära. Mind huvitab, kui suur on tulumaksuäärade muutumisest tulenev summa, kas või arvestades eelmise aasta toodangu mahtu. Tänan!

E. Roose

Mulle öeldakse praegu ette, et see maksusumma on 7,5 miljonit, kui arvestada seda, et tootmine toimub eelmise aasta mahus. See tähendab 300 000 tonni aastas.

Juhataja

Suur tänu, härra Roose! Tundub, et rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Lembit Arro.

L. Arro

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud Ülemnõukogu! Maaelukomisjon tõstatab küsimuse üles ainult ühe sõna muutmises, s.o. individuaaltootjate vabastamine tulumaksust söödajuurvilja turustamisel. Ma paluksin väga, et Ülemnõukogu ei hakkaks täna arutama kogu üksikisiku tulumaksu seadust. Võib-olla piirduksimegi ainult selle aruteluga, kas viia need sõnad ja parandused sisse või ei. Selle juurvilja arvel, mida kasvatatakse, saab toota umbes 60 000 – 70 000 tonni piima. Me teame, et praegu on loomade ratsioon kesine. Vaja oleks rohkem toota koresööta, heina ja põhku. Samal ajal aitab juurvili parandada veiste mao mikrokliimat, parandab seedivust ja selle arvel on ka võimalik saada tänu koresöödale rohkem piima. See on eriline füsioloogiline probleem. Härra Roose mainis siin 7,5 miljonit, kuid ma võin öelda, et see summa ei ole üldse üksikisiku tulumaksu baasis arvesse võetud, see, mis peedi kasvatamise arvelt saadakse, on üleplaaniisena laekuv summa, kuna vabariigi maksubaasis oli arvestatud töötasu 3,4 miljardit ja seal ei ole sees söödajuurvilja müüki. Nii et mingisugust auku vabariigi tulumaksu plaaniis arvestuses ei saa tekkida.

Suvevaheajal käivad peedipõldudel tööl kooliõpilased, jõudumööda võtavad sellest tööst osa pensionärid. Nende poolt teenitud summasid ei tohiks samuti maksustada. Oleks vaja, et Ülemnõukogu võtaks vastu sellise otsuse, et söödajuurvilja kasvatamisest saadav tulu jääks maksuvabaks, sel juhul ei ole igal külanõukogul ega vallal vaja hakata eraldi arutama neid küsimusi.

Minu ettepanekus on kogemata sõna "kartul" välja jäänud, see tuleks täiendavalt sisse lülitada. Kartulit me siiski juurvilja all ei mõista, kartul on mugulvili ja ta kasvatab ikkagi oma seemned maa peale, mugulatesse kogub ta toitaineid. Suur tänu!

Juhataja

Suur tänu! Jätkame sõnavõttudega. Aleksei Zõbin.

A. Zõbin

Kallid kolleegid! Üldiselt olen ma natuke tuttav aiandusalase tegevusega Eestis. Alati võib öelda, et mitte ainult Peipsi-äärsete alade, vaid kogu Eesti eraettevõtjate-talupoegade heaolu sõltub mingil määral turgudest, eriti Leningradi turgudest. Inimesel, kes tegeleb aiandusega suuremas ulatuses, ei ole tulus müüa oma juurvilja Eesti territooriumil, näiteks Tartus, Pärnus või Tallinnas. Sellepärast, et nendel turgudel ei ole tal võimalust müüa juurvilja sellistes suurtes kogustes. Kuidas me hakkame tänapäeva tingimuste juures karistama neid inimesi, kes iga päev sõidavad oma järelkäruga autodes üle Narva silla või läbi Pihkva? Tähendab, politsei

hakkab neid kinni pidama ja võtma neilt n.-ö. altkäemaksu. Mulle näib, et see viib maakohtades toiduainete tootmise üldisele langusele. Mulle tundub, et mõistlikum oleks siiski mitte pöörata sellele tähelepanu. Millised puulehed need rublad ka ei oleks, kuid lõpptulemusena saab Eesti nende talupoegade näol ikkagi need vahendid ja elanikkond on kahtlemata suuremal määral kindlustatud rahaliste ressurssidega. Tänan!

J. Telgmaa

Lugupeetud kolleegid! Ma tahan öelda, et härra Arro ettekanne on maaelukomisjoni ametlik seisukoht, ta jättis selle nimetamata. Sellepärast on mul ettepanek esitatud eelnõu hääletamise teel vastu võtta. Mis puutub härra Zõbini muresse, siis selle kanali näol, et Eesti kaup tehakse Venemaal rahaks, on tegemist tüüpilise inflatsioonipumbaga. Sealt tuuakse rublad sisse, kuid katet tuleb neile otsida Eestis. Tänan!

M. Kolossova

Härra eesistuja ja armsad kolleegid! Ma tahaksin toetada härra Arro ettepanekut, sest nii, nagu arvab härra Zõbin, see asi ikka ka päris ei ole. Eriti söödajuurvili, millest on praegu jutt, ei saa iialgi olema Leningradi turul kauplemise allikaks. See on vajalik ainult meie oma inimestele, nende tööhõiveks ja meie loomakarjale. Ma väga palun kõiki mõista seda, sest enamik maavolikogusid ootavad praegu just nimelt meie otsust, et inimesed saaksid hakata sõlmima lepinguid söödajuurvilja kasvatamiseks. Tänan!

Juhataja

Suur tänu, kolleegid! Kuna rohkem sõna võtta soovijaid ei ole, siis loeme läbirääkimised lõppenuks.

Minule laekunud parandusettepanekutest on kahega valitsus nõustunud ning ühe parandusettepaneku peame panema ilmselt hääletusele, sest me ei saa momendil küsida valitsuse seisukohta, kuna seoses järgmise päevakorrapunkti ettevalmistamisega pidi härra Roose hetkeks ruumist lahkuma. Ma loen selle parandusettepaneku ette. Paistab, et on täpsustusi. Ants Veetõusme.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja! Vastavalt reglemendile on meil praegu kiireloomulise seaduseelnõu arutamine, kas me peame täna hääletama, kuna § 16 lg. 2 ütleb, et parandusettepanekuid

esitatakse kirjalikult 24 tunni jooksul ja järgmiseks lugemiseks võib valitsus need asjad korrektselt paika panna.

Juhataja

Jaa, see on tõesti õige, kuid samas ütleb § 16 ka seda, et esimesel lugemisel toimub küsimuse põhjalik arutelu ning Ülemnõukogu võib võtta vastu oma seisukoha. Mina ei hakka teile peale suruma oma tahet, kui Ülemnõukogu soovib, et me hääletame läbi parandusettepanekud või võtame seisukohad teisel lugemisel, siis nii ka teeme. Sellisel juhul ma tutvustan meile laekunud parandusettepanekuid ja seejärel saab sõna oma parandusettepaneku tutvustamiseks Toomas Kork.

Lembit Arro teeb ettepaneku sõnastada üksikisiku tulumaksu § 6 p. 14 järgmiselt: "Tulu kartuli, tera-, juur-, köögi- ja puuvilja, marjade, piima, liha, munade ja mee tootmisest, kui need müüdi Eesti Vabariigis." Aleksei Zõbin teeb ettepaneku võtta maha §-st 6 p. 14 täiendus "kui need produktid on realiseeritud Eesti Vabariigis". See tähendab, et produktid ei pea olema tingimata realiseeritud Eesti Vabariigis. Tõnis Metsa ettepanekut valitsus aktsepteeris. See kõlab alljärgnevalt: täiendada loetelu sõnadega "põllumajanduskultuuride seemne kasvatajatele". Praegu on parandusettepanek aktsepteeritud järgmises sõnastuses: "seemnekultuuride kasvatamisest". Näib, et me peame täpsustama asjaolusid. Toomas Kork.

T. Kork

Lugupeetud eesistuja! Nüüd te kordasite sedasama, mille pärast ma nupule vajutasin, nimelt ma ei ole nõus väljendiga "seemnekultuuride kasvatus". Põllukultuuride seemnekasvatus on midagi muud kui köögi- või juurviljakasvatus. Ma ei saa sellest terminist aru.

Juhataja

Peaks jäämagi siis nii, et see puudutaks seemnekasvatajaid.

T. Kork

Jah.

Juhataja

Härra Roose on saalis, kohe me täpsustame need asjaolud. Heldur Peterson.

H. Peterson

Lugupeetud juhataja! Mul on sama ettepanek. Ma nõustun härra Metsaga, kuid redaktsiooni teeme juba hiljem. Aitäh!

Juhataja

Ei, see on hea küll, sest see langeb kokku ka valitsuse ettepanekuga. Me oleme oma seisukohad täpsustanud, parandusettepanekud lähevad teisele lugemisele. Küsime, kas härra Roose soovib ka lõppsõna. Palume!

E. Roose

Kõik ettepanekud on aktsepteeritavad peale ühe. Ma andsin nõusoleku seemnete kasvatamise kohta samade kultuuride osas.

Juhataja

Suur tänu, härra Roose! Ma annan parandusettepanekud teile üle. Ülemnõukogu soovib nad teisel lugemisel läbi hääletada tingimusel, kui valitsus ei aktsepteeri neid. Üks hetk, Juhan Telgmaa, kas teil on ka parandusettepanek?

J. Telgmaa

Minu arust ei ole meil olulist takistust, et täna seda seadust kinnitada. Aeg on kiire, pole mõtet teda lükata teisele lugemisele, siin on ju kõik ilmselge ja lihtne.

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kui ma õieti reglementi mõistan, siis vastavalt §-le 16 on võimalik kiireloomulist seadust võtta vastu ka esimesel lugemisel. Võib-olla härra Roose tutvub mõne minuti jooksul parandusettepanekutega ja siis me jätkaksime oma tööd. Juhan Telgmaa.

J. Telgmaa

Mul on sel juhul ettepanek, et me kuulutaksime täna vähemalt läbirääkimised lõppenuks.

Juhataja

Läbirääkimised ongi lõppenud.

J. Telgmaa

Aga me ei hääletanud, äkki keegi protesteerib.

Juhataja

Ega see ei keela teisel lugemisel uuesti pidada läbirääkimisi. Täna me saame lõpetada ainult esimese lugemise läbirääkimised. Kolleegid! Kas me loeme esimese lugemise lõppenuks? Esimene lugemine on lõpetatud, teine lugemine on järgmisel nädalal, kuna vastavalt reglemendile peab esimese ja teise lugemise vahe olema vähemalt nädal. Kolleegid! Kunagi olid ajad, kus ühel päeval viidi läbi seaduse kolm lugemist, kuid see oli 51 aastat tagasi. Kas me loeme esimese lugemise lõppenuks? Aleksandr Gussevil on eriarvamus.

A. Gussev

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Ma palun mind vabandada, et ma kisun eemale teie tähelepanu. Kuid arvatavasti ei ole see selline poliitiline küsimus, kuigi ta omab muidugi väga tõsist tähtsust. Arvatavasti keegi saalis istujatest ei solvu, kui me võtame selle täna kohe vastu, sellepärast et homme ja ülehomme on inimestel vaja külvata, kuid meie jätame nad teadmatusse. Seepärast ma paluksin panna see küsimus siiski hääletusele.

Juhataja

Seda ei saa teha ka kõige parema tahtmise juures, siis peab muutma reglementi. Kolleegid! Ei tasu jätkata sellel teemal diskussiooni. Võtke ette reglemendi § 16, seal on kõik selgelt kirjas. Kui tahetakse päevakorda täiendada reglemendi muudatusega, siis palun ruttu kiireloomulise küsimuse dokumendid mulle lauale tuua. Juhan Telgmaa! See on teil nüüd juba kolmas kord, üle kahe sõnavõtu ei ole aga ette nähtud.

J. Telgmaa

Asi on selles, et mingit katastroofi ei juhtu, kui me täna seda seadust vastu ei võta, sest kohalikele omavalitsustele jääb alati õigus kehtestada maksusoodustusi ka siis, kui me kukutame selle asja teisel lugemisel läbi. Tegutseme parem kooskõlas reglemendiga.

Juhataja

Mina arvan samamoodi. Ei ole vist kahtlast, et Ülemnõukogu selle seaduse vastu võtab ja ka vastavad muudatused teeb. Illar Hallaste! Kas teil on midagi väga tähtsat öelda?

I. Hallaste

Lugupeetud eesistuja! Ma tahan teid toetada just selles, et reglemendist ja seadustest tuleb kinni pidada, sõltumata hetkehuvidest. Põllumeestele ma tuletaksin meelde seda, et valitsus on kehtestanud külvikohustuse, mille eest sellel aastal on kadunud küll sõna "sotsialistlik", aga see ei tohiks põllumehi heidutada külvamistöõde alustamisel. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Seega on esimene lugemine lõppenud.

Eesti Vabariigi Väärismetallide ja Vääriskivide Fondi moodustamise kohta

Juhataja

Jätkame viienda päevakorrapunktiga, Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus "Eesti Vabariigi Väärismetallide ja Vääriskivide Fondi moodustamisest". Ettekandeks palume kõnetooli rahandusministri esimese asetäitja härra Roose!

E. Roose

Lugupeetud Ülemnõukogu juhataja ja saadikud! Eesti valitsus esitas päevakorrahase otsuse projekti teile arutamiseks lähtuvalt sellest, et Eesti Vabariigis on väärismetallide ja -kivide turg korrastamata. Praegu juhib seda formaalselt Nõukogude Liidu Rahandusministeerium vastavate instruksioonide alusel. Sisuliselt toimib aga must turg. Ma esitan teile statistilised andmed, mis iseloomustavad viimasel ajaperioodil kulla ja hõbeda kokkuostu Eesti Vabariigis. Kui 1989. aasta I poolaastal (andmed on mul poolaastate lõikes) osteti Tallinnas ja Tartus elanikkonnalt kokku 26,5 kilogrammi kulda, siis tänu sellele, et kulla hinnad ei olnud Liidu keskuse poolt reguleeritud, langes 1990. aasta I poolaasta vältel see kokkuost 7,1 kilogrammini, see tähendab, rohkem kui 3,5 korda. Sama kehtib ka hõbeda kohta. Kui üle-eelmise aasta I poolaastal osteti elanikkonnalt kokku 400 kilogrammi hõbedat, siis 1990. aasta I poolaastal ainult 133,5 kilogrammi. Ma vabandan, 1989. aasta I poolaastal osteti siiski 258 kilogrammi, tähendab, vähenemine on peaaegu kaks korda. Seda võib praktilises elus jälgida ka selle järgi, kuidas toimub nende kokkuostupunktide piiramine ärikate poolt ja seetõttu on selge, et enamik Eesti Vabariigis praegu müüdavast väärismetallist ei kulge mitte legaalselt, vaid ebalegaalselt kanalite kaudu.

Samuti on probleem selles, et ettevõtete poolt saadav väärismetallide kogus ja nende jääkide töötlemine on ka senimaani reglementeeritud Nõukogude Liidu Rahandusministeeriumi vastavate eeskirjadega. Täielikult on Eesti valitsuse kontrolli alt väljas igasugusel muul teel saadud (konfiskeeritud, peremeheta, peitevara, pandimajadest ja muudest annetustest saadavate jne.) väärismetallide ja -kivide arveldus ning ost, kuna senimaani on see reglementeeritud üleliiduliste seadustega ja rahandusministeeriumi korraldustega ning ringkirjadega. Selletõttu läheb väga palju meie kultuuriväärtusi üleliidulise rahandusministeeriumi seifidesse. Seal võib-olla ei osatagi nende kunstilist ja ajaloolist väärtust hinnata ning järelikult lähevad nad ka väga tihti ja suure tõenäosusega lihtsalt ümbersulatamisele.

Järgnevalt vabariigi väärismetallide ja -kivide fondi moodustamise eesmärgist. See ei ole lihtsalt fond või koht, kuhu kogutakse väärismetallid kokku, vaid see on fond, mis reguleerib nii ostu kui ka edasimüüki põhiliselt nende uuesti tootmisse andmise eesmärgil. Arutades väärismetallide ja -kivide fondi küsimust Ülemnõukogu majanduskomisjonis, jõudsime me kompromissini selles osas, et väärismetallide ja -kivide fond esialgu ei haaraks oma tegevusega otseselt tootmisega seotud ettevõtetele tsentraalselt antavaid väärismetalle ja järelikult ettevõtete poolt jääkidena tagastatavaid samu väärismetalle üleliidulistele tellijatele ja juhtministeeriumidele. Vastasel juhul paneks see liigse löögi alla meie ettevõtete väärismetallidega varustamise. Isegi nende ettevõtete varustamise, kes faktiliselt Eesti turule üldse toodangut ei annagi või annavad seda võrdlemisi vähe. Jutt on RET-ist, H. Pöögelmanni nimelisest tehasest, elektroonikatehasest jne. Seoses selle kompromissiga on koostatud ka uus otsuse projekt, mis erineb teile antust. Uues otsuse projektis on põhiline muudatus selles, et see fond peaks haarama ainult elanikelt kokkuostu, konfiskeeritud, peremeheta peitevara ja pärimise või mingil muul teel riigi kätte minevate väärismetallide, vääris- ja poolvääriskivide ja nendest valmistatud esemete üleandmist Eesti Vabariigi väärismetallide ja -kivide fondi.

Kuna taolise või sellele ligilähedase fondi loomise peale pretendeeris ka Eesti Pank, siis on uues otsuse projektis tehtud Eesti valitsusele ülesandeks välja töötada kooskõlastatult Eesti Pangaga ja kinnitada kahe kuu jooksul väärismetallide ja -kivide fondi põhimäärus, mis peab ette nägema ka seda, kuidas läheb sellest fondist osa vääriskive ja -metalli Eesti Panga fondi. Kuna see uus otsus ei ole pikk, ta moodustab sisuliselt ainult pool lehekülge, siis ma usun, et rohkem seda ei ole mõtet kommenteerida. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, härra Roose! Kas uus otsuse projekt on praegu ainult ainuekssemplaris?

E. Roose

Minu käes on üks eksemplar, aga härra Veetõusme võib kommenteerida, millises töötlusastmes Ülemnõukogule esitamiseks see praegu on.

Juhataja

Kaasettekande, nagu ma aru sain, teeb härra Gussev. Kas härra Veetõusme soovib ka teha kaasettekannet? Sõnavõtus oma mõtet avaldada. Suur tänu!

Me kuulame ära ka kaasettekande ja samas ma paluksin saadikutel kujundada oma seisukoht läbirääkimisteks, kas me peame katkestama ja paljundama ning välja jagama uue otsuse projekti või ollakse valmis töötama teil käes oleva projektiga, arvestades tehtud parandusettepanekuid. Ma arvan, et töökorras me jõuame selles kokkuleppele.

Suur tänu, härra Roose! Paistab, et küsimusi ei ole. Järgnevalt kuulame ära kaasettekande. Härra Gussev.

A. Gussev

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Nagu te mäletate, on antud otsuse projekt meil arutusel alates novembrikuust ja selle vastuvõtmine on veninud arvatavasti mitte sellepärast, et me ei oleks saanud vastu võtta otsust, vaid sellepärast, et see on küllaltki keeruline küsimus. Vast oleks isegi õigem öelda, et mitte küsimus ise, vaid sellest tulenevad tagajärjed on keerulised. Oma lühikeses sõnavõtus ma tahaksin teile välja öelda majanduskomisjoni arvamuse.

Esiteks, lugupeetud härra Roose põhiettekandest te arvatavasti ei mõistnud täielikult, miks me jõudsim sellele kompromissile. Tegelikult ei ole see kompromiss, vaid arvatavasti ainus õige lahendus. Sellepärast, et ta tõi teieni ainult nende väärismetallide ja -kivide hulga, mis osteti vabariigis 1990. aasta esimese poolaasta jooksul. Ma paluksin kirjutada need numbrid üles ja teile saab selgeks, miks võeti vastu selline otsus. Nagu ta ütles, osteti 1990. aasta ühe poolaasta jooksul 7,1 kg kulda ja 135 kg hõbedat. Samal ajal aga üksnes tehas "Juveel" sai ja töötles ümber 5,277 tonni hõbedat ja üle 76 kg kulda. Kui me võtaksime vastu selle otsuse, mis algul välja pakuti, siis me jätaksime juba 1991. aastal tööta meie kõige suurema kulda ja hõbedat ümbertöötava ettevõtte ning lisaks sellele ka kõik teised ettevõtted, kus seda kasutatakse. Selles jõudsid üksmeelselt kokkuleppele nii majanduskomisjon kui ka valitsus.

Teiseks, ma olen selle küsimusega küllaltki palju tegelnud, samuti on peetud nõu spetsialistidega ning ma tahaksin teile öelda, et praegu ei ole vabariigis sellist tööstust, mis

võiks tegelda tööstuslike ja olmeliste väärismetallide jäätmete ümbertöötamisega. See on küllaltki keeruline ja tervist kahjustav tootmine.

Arvestades seda, et valitsuse poolt esitatav otsus on antud momendil tõlkimisel ning selle tööga jõutakse valmis ilmselt täna õhtuks ja homme hommikul me saame ta kätte, palub majanduskomisjon Ülemnõukogu saadikuid peatada antud otsuse arutelu kuni homseni või ülehomseni. Minul on kõik.

Juhataja

Tundub, et härra Gussevile küsimusi ei ole. Ettekandjad on teinud ettepaneku selle küsimuse arutelu katkestada. Tundub, et see on õigustatud. Mul on küsimus härra Gussevile. Kas kõne alla võiks tulla otsuse projekti arutelu jätkamine mitte kolmapäeval, vaid neljapäeval, muidu ei jõua uut otsuse projekti paljundada?

A. Gussev

Ma arvan, et see ei ole selline printsiipaalne küsimus. Nii ma ka ütlesin, et see võib olla kas täna, homme, aga võib-olla ka ülehomme. Komisjon ei hakka sellele vastuväiteid esitama.

Juhataja

Selge, enne, kui me otsustame küsimuse katkestamise, anname sõna Ants Veetõusmele.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud allesjäänud saadikud! Tõepoolest, see probleem on tõsine. Komisjoni istungil tegime valitsusele ettepaneku, et nad alustaksid läbirääkimisi teiste tehastega, kus töödeldakse väärismetalle, nii Liidus kui ka mujal. Seepärast on otsuse projekt muutunud tükk maad lühemaks ja konkreetsemaks ning puudutab ainult seda osa, mis on praegu jäänud täiesti järelevalveta. Peale selle paljud teist on viimasel ajal lehtedest lugenud, et firmad ostavad kokku täiesti avalikult nii vanu kuld- ja hõbemünti kui ka kuld- ja hõbeasju ja on saanud ka litsentse Eesti Pangalt. Ma arvan, et siin oleks vaja tihedamat kontrolli ja majanduskomisjon tegeleb selle küsimusega veel edasi.

Juhul kui täna keegi sõna ei taha võtta, siis me peaksime ilmselt otsustama, kas lõpetada sõnavõttud ja jätta otsustamine siis neljapäevale või jätkata neljapäeval ka sõnavõttudega.

Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Mulle tundub, et kui tuleb ikkagi uus otsuse projekt, siis vist ei pääse ilma sõnavõttudeta. Seepärast ei oleks praegu õigustatud lõpetada sõnavõttud.

Kolleegid! Ma paneksin teie ette otsustamisele, kas katkestame arutelu sellise arvestusega, et jätkame veel käesoleval istungjärgul, tõenäoliselt neljapäeval. See eeldab seda, et uus otsuse projekt oleks istungjärgu alguseks teile välja jagatud.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 69 rahvasaadikut, puudub 35.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et katkestada viienda päevakorrapunkti arutelu sellise arvestusega, et me jätkame veel käesoleval istungjärgul? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 57 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuid on 2. Arutelu katkestatakse.

Lugupeetud kolleegid! Kinnitatud päevakord on meil läbi arutatud. Juhatus planeerib neljapäeval, käesoleva istungjärgu viimasel istungil arutada teist päevakorrapunkti, mis on seotud Narva vabamajanduspiirkonnaga, täna katkestatud otsuse projekti, viiendat ja võimalik, et ka kaheksandat päevakorrapunkti, mis puudutab soojusenergia tariifide kompenseerimist. Neljapäeval tahaks paika panna ka Rapla maavanema. Kolmapäeval planeeriksime neljanda päevakorrapunkti arutelu, mis puudutab NLKP vara, tahaksime paika panna Eesti peasanitaararsti, arutaksime läbi kuuenda päevakorrapunkti – Eesti Maaomavalitsuste Liidu ja Eestimaa Põllumajandustöötajate Keskliidu pöördumise. Kuskil vahepeal, võimalik, et see on ka kolmapäeval, võtame me seisukoha kolmeteistkümnenda päevakorrapunkti suhtes, see puudutab rahvastikuregistrit.

Sellised oleksid meie tööplaanid käesoleva istungjärgu kohta. Ma tutvustan seda sellepärast, et meil on muresid ettekandjatega ja peab ütlema, et me ise ei ole ka väga korrektsed selles suhtes. Te olete ise näinud, kui kaua peavad ettekandjad viibima meie istungisaalis, ootamaks oma järjekorda. Sellega loodame, et me saame selguse käesoleva istungjärgu töö kohta.

Lähtudes sellest, et kell on praegu 11.40. On niisugune arvamus, et me täna vist ei peaks võtma täiendavaid päevakorrapunkte. Kas Ants Veetõusmel on teine arvamus?

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja! Mul ei ole teist arvamust, kuid ma tahtsin küsida teie käest, kui neljapäeval on Narva küsimus siin arutlusel, kas siis kutsutakse siia ka Narva esindajad. Sellepärast, et kolmapäeval kell 12.20 on meil komisjonis arutlusel Narva vabamajandustsooni küsimus ja me oleme kutsunud sinna ka Narva esindajad. Võib-olla oleks kasulikum teha see arutelu kolmapäeval, kuna Narva esindajad sõidavad niikuinii siia?

Juhataja

Ants Veetõusme! Juhatus ja mina loodame väga selle peale, et eelarve-majanduskomisjoni esimees aitab oluliselt kaasa selle teema põhjalikule ja viljakale arutelule ning kannab ka omalt poolt hoolt selle eest, et Narva esindajad oleksid neljapäeval kohal.

A. Veetõusme

Ma vabandan, aga ma tahaksin härra juhatajale siiski öelda, kui ta arvab, et eelarve-majanduskomisjoni esimees hakkab kutsuma istungitele edaspidi ettekandjaid ja muid asjaosalisi, siis see käib küll üle jõu. Ilmselt on siis mõttekas võtta aparati veel üks töötaja juurde, kes sellega tegeleks.

Juhataja

Ma tänan ka nende nõuannete eest, kuid ma ütlesin, et eelarve-majanduskomisjoni esimees aitab kaasa juhatuse tööle. Praegu me katsume oma jõududega veel hakkama saada. Homne istung algab kell 16. Seniks head nägemist!

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

37. ISTUNGJÄRK

KOLMAS ISTUNG

17. aprill 1991

Eesti Vabariigi peasanitaararsti nimetamine

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere õhtust, lugupeetud kolleegid! Kontrollime kohalolekut. Kohal on 79 rahvasaadikut, puudub 25.

Lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Me alustame tänast istungit seitsmendast päevakorrapunktist. Eesti Vabariigi peasanitaararsti nimetamisest. Palume kõnetooli tervishoiuministri härra Ellamaa.

A. Ellamaa

Austatud eesistuja! Austatud Ülemnõukogu! Aasta tagasi võeti siinsamas saalis vastu otsus edaspidi nimetada ametisse ja panna tööle vaid Ülemnõukogu alluvuses olev Eesti Vabariigi peasanitaararst. Mõned nädalad tagasi oli siin saalis arutusel Ülemnõukogu otsus peasanitaararsti staatusest ning täna lubage mul teile tutvustada kandidaati Eesti Vabariigi peasanitaararsti kohale, doktor Paul Kroonit.

Paul Krooni on lõpetanud Leningradi Sanitaarihügieeni Instituudi, seega on ta selle eriala spetsialist. Kogu oma arstikarjääri vältel on ta töötanud meie sanitaarorganeis, läbides praktiliselt kõik teenistusastmed, mida selles valdkonnas on võimalik läbida. Praegusel hetkel on ta Vabariikliku Sanitaar-Epidemioloogiajaama peaarsti asetäitja ja praktiliselt ka kogu selle töö ideoloogiline juht. Dr. Krooni on hinnatud mitte ainult sanitaararstide hulgas, vaid ka nende arstide hulgas, kes ravivad haigeid, ja tal on kaheldamatult suurim autoriteet meie sanitaarspetsialistide seas.

Sellega ma lõpetaksin tema tutvustuse ja loodan, et edaspidised küsimused te esitate juba temale endale.

Juhataja

Kindluse mõttes ma pöördun kolleegide poole ja küsin: kas teil on küsimusi ministrile? Paistab, et ei ole. Suur tänu, härra Ellamaa! Palume nüüd kõnetooli peasanitaararsti kandidaadi härra Krooni! Kui teil programmilist kõnet ei ole ette valmistatud, siis me lihtsalt küsime Ülemnõukogu liikmete arvamust, kas keegi tahab esitada peasanitaararsti kandidaadile küsimusi. Ei taha. Me kuulame nüüd ära ka komisjonide seisukohad. Sotsiaalkomisjoni seisukoha teeb meile teatavaks härra Hillar Kalda.

H. Kalda

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Sotsiaalkomisjon arutas põhjalikult seda küsimust ja jõudis väga üksmeelsele järeldusele, et dr. Paul Krooni on üks reaalne kandidaat sellele kõrgele ametile ning me toetame tema kandidatuuri. Ma palun kolleege arvestada seda ja hääletada tema poolt! Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kuulame ära ka keskkonnakomisjoni seisukoha. Anatoli Novohatski.

A. Novohatski

Lugupeetud spiiker! Lugupeetud kolleegid! Ma olin keskkonnakomisjoni poolt volitatud osa võtma sotsiaalkomisjoni istungist, kus kuulati ära kandidaat peasanitaararsti kohale. Ma arvan, et omades keskkonnakomisjoni volitusi on mul õigus välja öelda, et keskkonnakomisjon on nõus sellele ametikohale esitatud kandidaadiga. Isiklikult omalt poolt ma tahaksin lisada, et vabariigi sanitaarteenistuses Sillamäel töötan ma alates 1972. aastast ja tunnen Vabariikliku Sanitaar-Epidemioloogiajaama peaarsti asetäitjat hr. Krooni 1974. aastast. Ma arvan, et see on väga õnnestunud ja hea kandidatuur sellele ametikohale, lähtudes kõikidest seisukohtadest. Tänan!

Juhataja

Suur tänu, kolleegid! Kas võib küsimuse hääletusele panna? Paistab, et võib. Nagu te teate, on hääletamine salajane. Et asi oleks lõpuni korrektne, siis kontrollime veel kohalolekut. Kohaloleku kontroll. Kohal on 81 rahvasaadikut, puudub 23.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Paul Krooni nimetamise kohta Eesti Vabariigi peasanitaararstiks? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 72 saadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuid on 3. Härra Paul Krooni on nimetatud Eesti Vabariigi peasanitaararstiks.

Raha eraldamise kohta soojusenergia kallinemise osaliseks kompenseerimiseks elanikkonnale

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Jätkame kaheksanda päevakorrapunktiga, Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Riigieelarve vahendite eraldamise kohta soojusenergia tariifide tõusu osaliseks kompenseerimiseks elanikkonnale" projekti arutelu. Palume kõnetooli ettekandeks eelarve-majanduskomisjoni poolt härra Kalju Koha!

K. Koha

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Ma püüan teie tähelepanu võimalikult vähe kasutada. Meeldetuletuseks loen teile ette arutluse all oleva otsuse projekti, mille meile on esitanud Eesti Vabariigi Valitsus.

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsustab: eraldada vabariigi maakonna- ja linnavalitsustele Eesti Vabariigi 1991. aasta riigieelarve vabadest jääkidest 26 miljonit rubla elanikele müüdava soojusenergia kallinemise kompenseerimiseks 1991. aasta I poolaastal. Ma tahaksin lisada siia mõned selgitused. Ütlen kohe ära, et eelarve-majanduskomisjon toetab selle otsuse vastuvõtmist. Eelmisel korral püstitus probleem eramaja kütmissprobleemidest.

Eelarve-majanduskomisjon kuulas ära valitsuse esindajad ja meile esitati tabel, kust selgub, et praegu on elanikkonnale müüdavatel kütustel olemas dotatsioon doteeritud summas 12 miljonit rubla. Need rahad laekuvad maakondade ja linnade eelarvetest. Näiteks ostab Eesti Vabariik praegu ahjukütust hulgihinnaga 130 rubla tonn, elanikkonnale müüakse aga seda 93,6 rubla tonn, seega vahe on 36,4 rubla. Küttemasuudi jaehind on samal tasemel kui hulgihind, kuid elanikud oma maju sellega ei küta. Kivisöe hulgihind on 62,3 rubla tonn, elanikkonnale aga realiseeritakse seda 10,5 rubla tonn. Maagaasil vahet ei ole. Ka elektrienergiaga köetakse individuaalmaju ja siin on tariifide vahe pool kopikat. Õise elektrienergia omahind on kaks kopikat, kuid jaehind on poolteist kopikat kW/h. Küttepuiduga on probleem teine. Kuigi küttekontorites peaks puidu jaehind olema odavam hulgihinnast, kuid sellise hinnaga head küttepuitu kätte ei saa ja me maksame ikkagi 25 rubla m³ või ostame kokkuleppehinnaga. Siin on kahjum elanike poolel. Dotatsiooni küttepuidule ei ole. Briketi hulgihind on 59 rubla tonn, elanikkonnale aga realiseeritakse seda 11 rublaga.

Edasi soojusenergia kompenseerimisest. Nagu te mäletate, oli eelnevalt projektis märgitud 20 miljonit rubla, kuid nüüd on see summa muutunud. Probleem oli selles, et riigieelarve vahendid oleksid katnud ainult riiklike katlamajade kahjumid, kuid ka põllumajanduslikud ja ametkondlikud katlamajad on dotatsiooniga hõlmatud. Eelarve-majanduskomisjon toetab arutluse all oleva otsuse vastuvõtmist. Kui teil on küsimusi, siis püüame neile vastata.

Juhataja

Suur tänu! Paistab, et saadikutel on teile küsimusi Ants Käärma.

A. Käärma

Eelmine kord jäigi meil otsus vastu võtmata sellepärast, et need majaomanikud, kelle elamute küttesüsteem ei ole kolhoosi või mõne muu tsentraliseeritud katlamaja soojuse peal, ei saanud selle kava kohaselt dotatsiooni. Nendel on kas oma katel või ahi, ning doteerida neid kolhoosi või linna katlamaja kaudu ei saa. Tundub, et ka nüüd jäävad nad dotatsioonist ilma.

K. Koha

Majaomanikud ostavad kütust odavamalt hinnaga. Kui nad ostavad näiteks kivisütt, siis ei maksa nad selle täit hinda kinni. Kõik keskkatlamajade valdajad ostavad kütte täishinnaga. Vahe on ikkagi olemas.

A. Käärma

Aga kütus iseenesest ei ole nii palju odavam, kütte hinnavahe ei ole ju sellises proportsioonis nagu nüüd on dotatsioonide proportsioonid.

K. Koha

Ma esitaksin teile härra Hamburgi poolt esitatud hindade arvestuse korterile üldpinnaga 100 m². Taolise korteri kütmine pluss soe vesi läheb aastas maksma *ca* 387 rubla. Kui kütta eramut briketiga, siis kujuneb aastamaksumuseks umbes 44 rubla. Nagu näete, vahe on olemas. Ainuke asi, mida siin ei ole arvestatud, on tööraha. Tähendab, ma kütan oma ahju, tööraha aga selle eest ei saa. See inimene, kes maksab 387 rubla aastas, ei pea tegema tööd, kuid ta maksab mitte täielikult, vaid osaliselt kinni teiste töö. Ma julgen väita, et praegu kompenseeritakse ühel või teisel määral kõiki elanikke, kes tarvitavad sooja, olenemata sellest, kas nad kütavad ise oma ahju või saavad sooja kaugemalt. Mis aga puutub sotsiaalsesse õiglusesse, siis ma arvan, et see on edasise arengu küsimus, sest riigi energeetikapoliitikas peab töötama välja raamid. Ma arvan, et te olete tutvunud energeetikakomisjoni poolt välja antud energeetika arengukavaga, kus on pandud küllaltki põhjalikult asi kirja. Tänapäevane otsus hõlmab olukorra reguleerimist kuni 1. juulini, mitte rohkem, see ei lahenda tulevikuprobleeme.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid! Ma tuletan teile meelde, et praegu on ikkagi küsimuste esitamise aeg. Mart Madisson.

M. Madisson

Lugupeetud juhataja! Härra Koha! Muidugi, seadus peabki arenema ja see on loomulik, kuid nõustugem, et see areng toimub maarahva jaoks natukene hiljem ja halvemates tingimustes. Praegu te ei selgitanud midagi vedelgaasi kohta, samas ma tean, et vedelgaas on maal kahtlemata üks kasutatavamaid kütuseliike ja see on kallinenud mitu korda. Miks ei laiene ükski dotatsioon vedelgaasile?

K. Koha

Selles suhtes julgen ma öelda niipalju, et vedelgaasi osatähtsus küttena on ülimalt väike. Vedelgaasi kasutatakse ikkagi põhiliselt toidu valmistamisel. Ta on küll küttekiik, kuid tema otstarve on teine. Ma jään selle koha pealt vastuse võlgu, me ei ole seda teemat arendanud.

Juhataja

Kolleegid! Me oleme täna kuidagi diskussioonialtid, kuid läbirääkimised tulevad veel. Tiit Made.

T. Made

Austatud eesistuja! Lugupeetud Kalju Koha! Sinu ettekandes oli üks põhimõte "vabad jäägid", millele kogu see ideoloogia on üles ehitatud. Mis asi aga on "vabad jäägid", kui palju neid on, kuidas nad tekivad, kes neid jaotab, hinna määrab jne.? Aitäh!

K. Koha

Võib-olla härra Miller vastab täpsemalt sellele küsimusele.

Juhataja

Suur tänu! Esitame kõik küsimused algul Kalju Kohale ja seejärel tuleb meil veel kaasettekanne härra Millerilt. Tiit Made küsimus on registreeritud. Arvo Sirendi.

A. Sirendi

Enamus maamaju köetakse küttepuudega ja jällegi on tahtlikult või kogemata just nimelt küttepuude hinna kompenseerimine välja jäänud. Kas see ebaõiglus peabki jätkuma?

K. Koha

Ma olen teiega täiesti ühel meelel, et peame viima selle võimalikult õiglastele alustele, kuid tänane statistika minu meelest ei võimalda seda, sest tänased maaelanikud elavad enam-vähem pooleks kaugküttega ja oma küttega. See asi tuleb ära reguleerida, kuid kas me oleme täna selle otsusega võimelised seda tegema, seda ma küll ei julge väita.

Juhataja

Suur tänu, Kalju Koha! Paistab, et praegu Ülemnõukogu liikmetel rohkem küsimusi ei ole. Kaasettekandeks me palumegi kõnetooli rahandusminister härra Milleri.

R. Miller

Austatud Ülemnõukogu! Kõigepealt ma vastaksin härra Tiit Made küsimusele. Nimelt, riigieelarve vabad jäägid 1991. aasta 1. jaanuari seisuga moodustasid 154 miljonit rubla. Küsimuse teine pool. Kuidas riigieelarve vabad jäägid tekivad? Riigieelarve vabad jäägid tekivad seoses riigieelarve tulude ületamisega või siis kulude kokkuhoiu arvel. Tulude ülekaaluga kuludest, millele lisatakse juurde eelmise aasta kasutamata vaba jäägi vahendid. Nii on see teoreetiliselt. Ja küsimuse kolmas pool: kellel on õigus kasutada riigieelarve vabu vahendeid? Riigieelarve vabu vahendeid, s.o. riigieelarve vaba jääki on õigus kasutada vastavalt eelarveseadusele ainult Ülemnõukogul.

Mis puutub kaasettekandesse, siis ma seda teha ei tahaks, kuna selle küsimuse eelneval läbivaatamisel Ülemnõukogus ma korra juba esinesin ja minu arvates esines härra Koha täiesti ammendava ettekandega ja selgitustega.

Juhataja

Suur tänu, härra Miller! Arvamuste avaldamise viisid on meil reglementeeritud ja teistmoodi ei ole võimalik ministrile sõna anda kui kaasettekandeks ja see eeldab ka küsimuste esitamise õigust. Seda saadikud nüüd ka kasutavad. Illar Hallaste.

I. Hallaste

Lugupeetud juhataja! Austatud minister! Kas te näete ette võimalust sellest rahast, kui täna võetakse vastu positiivne otsus, maksta dotatsiooni või kuidagimoodi doteerida ka neid inimesi, kes elavad ahjuküttega majades, kus köetakse küttepuiduga? Praegu ostavad inimesed küttepuid sisuliselt turuhinnaga ja selle mittedoteerimine oleks ebaõiglus. Aitäh!

R. Miller

Ma tahaksin veidi pikemalt kommenteerida, kui palju läheb maksma küsimus ühe või teise kütuseliigiga. See on väga oluline, et otsustada, kas on vaja doteerida seda või mitte. Näiteks linnakorteris, võtame 3–4-toalise korteri, läheb kütmine koos sooja veega aastas maksma ligi 380 rubla. Petrooleumiküttega läheks kütmine aastas maksma 460 rubla, arvestades, et elanike poolt ostetakse seda 93,5 rubla tonn. Küttemasuudiga küttes – 480 rubla, kivisõega – 42 rubla, puiduga – 300 rubla, kusjuures 1 m³ puude hinnaks on võetud 25 rubla. Briketiga läheks kütmine maksma 44 rubla, seejuures on arvestatud, et briketti tarbitakse 4 tonni aastas. Mis puutub konkreetset puidu kompenseerimisse, siis selle peaksid otsustama linnade ja maakondade valitsused või volikogud, kuna need rahad antakse nendele üle.

Juhataja

Suur tänu, härra Miller! Ülemnõukogu liikmetel rohkem küsimusi ei ole. Kas Kaido Kama tahab veel küsida? Õigel ajal tuleb küsida. Palume uuesti kõnetooli härra Milleri!

K. Kama

Härra Miller! Ma tahaksin küsida, miks kohalikud omavalitsused peavad hakkama iseseisvalt puidu hinna kompenseerimist otsustama, aga ülejäänud asjad otsustatakse siin ülevalpool ära. Miks me ikkagi ei lahenda seda komplekselt, kaasa arvatud küttepuude küsimus.

R. Miller

Kohalikel omavalitsustel ei ole keelatud otsustada ka teiste küsimuste lahendamine. Millist kütteliiki ja kui suures summas kompenseerida, selle otsustab ka kohalik omavalitsus. Käesoleva aasta riigieelarves on ette nähtud kompensatsioonideks kohalikele eelarvetele kokku 12,5 miljonit rubla.

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Kas Ülemnõukogu soovib pidada aru sellel teemal? Soovitakse läbirääkimisi? Ei soovita. Otsuse eelnõu on teil käes, minule parandusettepanekuid laekunud ei ole. Mul ei ole isegi võimalust lõppsõna pakkuda, sest midagi ei ole muutunud. Enne, kui asume hääletama, teostame kohaloleku kontrolli. Kohaloleku kontroll. Kohal on 76 rahvasaadikut, puudub 28.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus "Riigieelarve vahendite eraldamise kohta soojusenergia tariifide tõusu osaliseks kompenseerimiseks elanikkonnale"? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 57 rahvasaadikut, vastu on 5, erapooletuid on 9. Otsus on vastu võetud.

Eesti Maaomavalitsuste Liidu ja Eestimaa Põllumajandustootjate Keskliidu pöördumine Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poole

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Jätkame kuuenda päevakorrapunktiga, Eesti Maaomavalitsuste Liidu

ja Eestimaa Põllumajandustootjate Keskliidu pöördumine Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poole. Ettekandeks palume kõnetooli maaelukomisjoni esimehe härra Juhan Telgmaa!

J. Telgmaa

Lugupeetud juhataja! Austatud kolleegid! Eesti Vabariigi kõrgeima riigivõimuorgani – Ülemnõukogu poole on pöördunud Eesti Maaomavalitsuste Liit ja Eestimaa Põllumajandustöötajate Keskliit. Et maavalitsused on valitsusorganid, sest maavanemad on vabariigi valitsuse käepikendus maakonnas, siis peaksid nad üldjuhul kõik oma mured saama lahendatud valitsuse liini pidi. Andes esimese hinnangu nende pöördumisele, võime öelda, et see on mingisugune meeleheite akt.

Maavanematel lasub isiklik vastutus elu edendamise eest maakonnas. Selle elu alus on põllumajanduslik tootmine. Kui see laguneb, laguneb kõik. See on peamine, mille eest nad oma pöördumises seisavad. Tekst on teil kõigil ees ja üldarusaadaval kujul esitatud, seetõttu ei ole mõtet pikemalt asja sisul peatuda ega üksikasju analüüsida. Tooksin välja kolm põhilist teesi.

Esiteks. Põllumajandus on kohustatud toitma kogu rahvast ja andma toodangut ka ekspordiks itta. Kuni viimase ajani on põllumajandus sellega ka toime tulnud, kuid Eesti tööstus ei ole kohustatud põllumehele sukki-sokke ja jalavarje, pesu, lambipirne ega riidet andma, kuigi kõike seda toodetakse Eestis küllaldaselt. Rääkimata sellest, et Eesti põllumajandus saab Eesti tööstuselt üldse ainult 0,8 % vajaminevast tootmis-tehnilisest varustusest. Tähendab, see oli tees põllumajanduse ja teiste rahvamajandusharude vahekorra.

Teiseks. Valitsuse põllumajanduspoliitika ei ole terviklikuna formuleeritud ei lähiaastateks, ei kontseptsioonina tulevikuks. Praktiline põllumajanduspoliitika on olnud üks ebakompetentsete otsuste rida, mis on oluliselt soodustanud põllumajanduse jõudmist sügavasse kriisi, nagu öeldakse pöördumises.

22. märtsil k.a. andis valitsus välja määruse nr. 58 "1991. aastal põllumajandussaaduste tootmise languse pidurdamiseks rakendatavate abinõude kohta". See määrus on lootusetult hilineanud ning sisaldab peamiselt neid abinõusid, mida tungival soovitasid valitsusjuhile juba aasta tagasi maaelukomisjoni liikmed, kuid siis pidas valitsusjuht lugu teisesuunalistest nõuannetest ja nõuandjatest. Teine tees oli niisiis valitsuse põllumajanduspoliitika ebapädevusest.

Kolmandaks. Maavanematel ei õnnestu kuidagi end valitsusele kuuldavaks teha. Nende taotlusi tõrjutakse kuude kaupa. Kui milleski lõpuks kokku lepitaksegi, siis paberile panduna

omandavad asjad hoopis teise kuju või jääb osa kokkulepitud lahendustest hoopis välja. Kolmas tees oli valitsuse ja maavalitsuste omavahelise vahekorra tees.

See oli siis kõige lühemal kombel ideestik, mida sisaldab see läkitus. Nii sai sellest aru maaelukomisjon.

Austatud kolleegid! Kui te võtate ette maaelukomisjoni poolt pakutava otsuse eelnõu, siis näete, et mingit hinnangut see ei sisalda. Ta kohustab ainult valitsust pöörama Eesti Maaomavalitsuste Liidu ja Eestimaa Põllumajandustöötajate Keskliidu kirjale kõige tõsisemat tähelepanu. Ja kui osutate tähelepanu punkti 2 teisele lõigule, siis näete, et see annab valitsusjuhile Edgar Savisaarele võimaluse esineda isiklikult Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ees ettekandega valitsuse maaelu ja põllumajanduse arengu kontseptsiooni kohta, nagu Eesti Maaomavalitsuste Liit ja Eestimaa Põllumajandustootjate Keskliit on ette pannud. Ma ei näe põhjust, miks ta ei võiks nende soovi aktsepteerida.

Sellega võiksingi oma ettekande lõpetada, kuid mul on tahtmine tuua põllumajanduses ja põllumajanduse ümber toimuvast paar illustreerivat näidet, et oleks arusaadavam, missuguses mõnevõrra määramatus õhkkonnas maaomavalitsuste juhid peavad toimima.

Eespool nimetatud valitsuse määruses on järgmised read: "Pidada ebaõigeks viimastel aastatel suurmajandite ja nende töötajate vastu vallandunud kampaaniat, mis on viinud ebakindluse tekkimiseni ja põllumajandussaaduste tootmise destabiliseerimisele." See oli 22. märtsil ja nüüd, 8. aprillil, see on paar nädalat hiljem, kirjutab Eestimaa Talupidajate Keskliit kirjas valitsusjuhile järgmist: "Keegi pole halvustanud majandite töötajaid ega forsseerinud majandite lammutamist. Pigem on alanud vastupidine kampaania, kõigi vahenditega püütakse halvustada talude taastajaid, piirata nende õigusi ja mustata taluliitude juhte." Kirjale on alla kirjutanud Eestimaa Talupidajate Keskliidu esimees ja tegevesimees. Järelikult see, mis on kirjas, on tõde ja ainult puhas tõde. Nii et, kulla maavanemad, jõudke siis oma kodudes selgusele, mis teil siis õieti toimub. Kas te olete alustanud kampaaniat talude vastu, mustates kõikide vahenditega talude taastajaid, rajajaid ja taluliitude ametimehi? Kui te seda lasete sündida, siis juhtub nii, et nüüd ka talude idee ära diskrediteeritakse. Ja mis idee siis meie põllumajanduse arendamises üldse kandma jääb, mis me selle põllumajandusega siis edasi teeme? Suurmajand ei kõlba, talud ka ei kõlba. Nii et küsimus põllumajanduspoliitikast, selle stabiilsusest ja reaalsusest on jätkuvalt terav.

Teine näide. Valitsus on esitanud Ülemnõukogule teatavasti arutamiseks ja vastuvõtmiseks maaseaduse eelnõu. Täheleb, ta on läbinud valitsuse tasandil vajaminevad protseduurid ja valitsus on jõudnud veendumusele, et see maaseaduse eelnõu on selline, mis sobib ja tuleks vastu võtta. Kuid paar päeva tagasi tuli kultuuriministeriumilt kiri, milles juhitakse

tähelepanu tõsistele puudustele maaseaduse eelnõus. Andmata siin mingit hinnangut kultuuriministeriumi taotlustele (need võivad täiesti põhjendatud ja õiged olla), tõuseb ikkagi küsimus, kas kultuuriministerium ei olegi siis üldse valitsuse allüksus, kas kultuuriministrit ei kutsuta valitsuse istungitele ja kas Ülemnõukogu peab siis hakkama klaarima ka veel valitsuse ja tema üksikute allüksuste vahekordi. See on näide asjaajamise stiilist ja, loomulikult, sellise stiiliga majandust juhtides, probleemid nende lahendamise asemel ainult kuhjuvad.

Olukord peaks olema sellega iseloomustatud ja meil on ära kuulata ka veel kaasettekanne põllumajandusministri esimeselt asetäitjalt härra Kõobilt, kuid mul oleks palve, kui meie reglement seda vähegi võimaldab, anda võimalus esineda ka Eesti Maaomavalitsuste Liidu esimehel, et kõik asjaosalised pooled oleksid ära kuulatud.

Ma tahaksin, et kõik mõistaksid, et praegu arutusel oleva probleemipuntra põhisisu, s.o. põllumajanduse madalseis ja laostumine, on põhimõtteliselt pööratav ikkagi ainult omandi- ja maareformiga. Kohustus need seadused vastu võtta võimalikult kiiresti ja adekvaatsena lasub meil. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu, härra Telgmaa! Rahvasaadikutele on mõned küsimused. Jaak Jõerüüt.

J. Jõerüüt

Aitäh, härra eesistuja ja lugupeetud ettekandja! See probleem on kahtlemata väga tõsine. Mul on ainult üks küsimus. Kas esitatud otsuse projekti teise punkti esimeses alapunktis ei ole mitte tegemist veidi ebaõnnestunud formuleeringuga? Nimelt nõutakse seal põllumajanduse omandireformi seaduseelnõu. Meil on selgelt tegemist maa- ja omandireformiga. Kas omaette tasub veel kehtestada põllumajanduse omandireformi?

J. Telgmaa

Ma pean vabandama kolleeg Jõerüüdi ees, sest ma ei oska siin ammendavalt vastata. Küsimus on selles, kas omandireformi aluste seadus, kui me selle tuleval nädalal arutuse alla võtame, ammendab põllumajanduse või on põllumajandusel niivõrd palju spetsiifikat, et tuleb ka veel põllumajanduse omandireformiga eraldi tegelda. Kõik sõltub sellest.

A. Paju

Austatud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Minu küsimused on sellest kirjast tuleneva kohta. Esimene küsimus tuleneb selle kirja otsustava osa punkti 1 kohta, kus tehakse vabariigi valitsusele ülesandeks kiiremas korras välja töötada reaalne põllumajanduspoliitika. Me oleme seda reaalset poliitikat juba näinud väljatöötatuna, ka isegi selle heaks kiitnud. Ilmselt peaks siin midagi muud nägema, kas siis olemasolev ümber vaadata või midagi taolist.

Ja teine küsimus. Kirjas nõutakse, et meie valitsus astuks kiireid samme söödateravilja sisseveo suhtes. Kust tuleb see vana harjumuslik nõue, et kui me seda präänikut väljastpoolt ei saa, siis me ise oleme hädas? Kas siin on midagi viltu või on see tõesti ainus väljapääs?

J. Telgmaa

Lugupeetud kolleeg! Kui ma ei eksi, siis te pidasite silmas Edgar Savisaare valitsusprogrammi, kus on read ka põllumajanduse kohta. Kui mu mälu mind ei peta, siis põllumajanduse kohta oli seal kaks väga lühikest reakest. Üks oli see, et lähemal ajal tuleb välja töötada maaelu arendamise programm. Ja teine koht oli mõni lehekülg hiljem, et tuleb välja töötada põllumajanduse subsideerimise programm. Ja see oligi kõik, mis oli öeldud selles valitsuse programmis põllumajanduse kohta.

Mis puutub teise küsimusse, siis Eesti põllumajandus on oma tuludelt ja lihatootmise mahult suuresti põhinenud sisseveetaval jõusöödal. Maksimaalselt on meile aastas sisse veetud 1,3 miljonit tonni jõusööta. Oma loomuselt ja olemuselt on põllumajandus konservatiivne majandusharu ja järsud muutused ka kõige õigemal suunas igal juhul ei tule kasuks. Täheleb, kui me praegu ühe aastaga oleme langetanud selle numbri 500 000 tonnile, siis see toob kõige hea juures kaasa ikkagi mõningaid pingeid, mis oleksid väiksemad, kui selleni või nullini jõutakse mingisuguse mõistliku ajavahemiku järel, aga mitte väga järsu sammuna. Mulle tundub, et siin on selle nõude või taotluse idee, mida see kiri sisaldab.

Juhataja

Kolleegid! Otsustades küsijate arvu järgi, olen ma kohustatud teid informeerima, et meil on tõenäoliselt veel täiendavalt kolm kaasettekannet. Ma palun mitte kõiki küsimusi praegu korraga esitada! Ivar Raig.

I. Raig

Austatud härra Telgmaa! Maaelukomisjonis arutati Eesti Maaomavalitsuste Liidu ja Eestimaa Põllumajandustootjate Keskliidu pöördumist Ülemnõukogule. Kas maaelukomisjon oli nõus

kõigi pöördumises sisalduvate punktide ja ettepanekutega või tekkis ka mõningates küsimustes lahkavamus? Kui, siis millistes?

J. Telgmaa

Kui kolleeg Ivar Raig lubaks, siis ma ei hakkaks kõike kirjeldama, sest see läheks pikale. Ma võin öelda, et me ei ole kaugeltki kõigega nõus. Probleemidele võib läheneda sellest seisukohast, et ka maavalitsused ise oleksid praegustes tingimustes suutelised midagi paremini tegema, ja sellest oli ka maaelukomisjoni istungil juttu. Nagu te näete, on ka pakutud otsuse projektil neutraalne toon.

K. Koha

Lugupeetud ettekandja! Siin kirjas väidetakse, et põllumajanduses esineva kriisi üheks põhjuseks on asjaolu, et vabariigi valitsusel puudub põllumajanduse arengukava üleminekuperioodiks. Kriitikat saab siin tunnustada, kuid kas mitte kriisi olemus ei ole programmeeritud enne sisse, ta lihtsalt avaldus tänases situatsioonis? Aitäh!

J. Telgmaa

Härra Koha! Maaelukomisjon on selle väitega täiesti nõus.

E. Parder

Lugupeetud juhataja! Austatud ettekandja! Mul on selline küsimus. Pöördumises on esitatud põllumajandussaaduste tootmise languse põhjused. Siin on märgitud tootmistehnoliste ressursside kallinemine, madalad kokkuostuhinnad, suured sotsiaalsfääri kulud jne. Kas ei ole veel mingi kõige tähtsam põhjus jäetud mainimata? Aitäh!

J. Telgmaa

Sellele on raske vastata. Oleneb, kui kaugelt asjale läheneda. Võib lähtuda sellest, et 1940. aastal löödi asjad lihtsalt segamini. Loomulikult ei ole see loetelu siin ammendav, aga ma usun, et me oleme teiega täiesti ühel nõul nendes asjades.

L. Hänni

Lugupeetud ettekandja! Maaelukomisjoni poolt ette valmistatud otsuse eelnõu esimeses punktis tehakse vabariigi valitsusele ülesandeks rakendada abinõusid pöördumises esitatud probleemide lahendamiseks. Ma loen siit siiski välja, et te olete aktsepteerinud kõiki neid

ettepanekuid, millised sisalduvad Eesti Maaomavalitsuste Liidu ja Eestimaa Põllumajandustootjate Keskliidu avalduses. Sellest seisukohast peaksime me Ülemnõukogus neid küsimusi ikkagi sisuliselt arutama. Me ei saa otsust vastu võtta sellisel teel, et me ainult oleme lugenud ja mitte arutanud. Või on siin kuidagi teisiti mõeldud? Aitäh!

J. Telgmaa

Me ei kujutanud asja niimoodi ette, et valitsus hakkab rida-realt siit näpuga ajama ja võtma kõiki neid ridu nagu käsklusi, mida tuleb hakata realiseerima. Kuid igas Eesti Maaomavalitsuse Liidu ja Eestimaa Põllumajandustöötajate Keskliidu pöördumise punktis on oma iva sees ja nendes probleemides peab valitsus siiski selgusele jõudma ja lahendus on ka see, kui öeldakse, et probleem on ühtede või teiste tingimuste tõttu üldse lahendamata ja leitakse mingi teine tee. Mitte et peaks näpuga järke vedama ja tingimata võtma seda kui käsku. Kuid me pidasime õigeks siiski piisavalt resoluutselt see punkt siin formuleerida, sellepärast, et praegu ei ole teisi autoriteetsemaid esindajaid ametiisikutest, kui on just nimelt see Maaomavalitsuste Liit, kuhu kuuluvad rahva poolt paika pandud maakondade kõige kõrgemad võimuesindajad. Igal juhul me respektuime sellise kogu arvamust.

J. Liim

Tänan! Mul on kaks küsimust. Võtan väljavõtte: "Kampaania ühis- ja riigimajandite vastu". Aastakümneid on käinud kampaania minu teada taluelu vastu ja on jõutud sinna, kus me praegu oleme. Mida te peate ühismajanditevastaseks kampaaniaks, kas hädade väljaütlemist või midagi muud? Ja teine küsimus. Loo üleminekuperioodiks kõikidele omandi- ja tootmisvormidele võrdsed tootmistingimused – mida te peate võrdseteks tootmistingimusteks, kui on teada talude taastajate suured raskused võrreldes riigimajanditega? Tänan!

J. Telgmaa

Ma mõistan selle kampaania all seda, mida on mõistnud valitsus oma 22. aprilli määrusega, kus need read sees on, mida ma tsiteerisin. See on vastus esimesele küsimusele.

Võrdsed tingimused tähendavad seda, et nad peavad olema seaduse ees võrdsetes tingimustes, kuid see ei tähenda, et ühiskonna vajadusest lähtuvalt ei või mingisuguse sihtprogrammiga või mingil teisel teel ühele või teisele tootmisvormile antud ühiskonna, majanduse või maaelu arenguetapil mingisuguseid erisoodustusi pakkuda.

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole.

J. Telgmaa

Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Kolleegid! On laekunud ka alternatiivne otsuse eelnõu, mis eeldab kaasettekannet, ja meil on võimalus paluda kaasettekandeks kõnetooli ka pöördumise autor, kuid teeme sellises järjekorras, et esimese kaasettekandega esineb põllumajandusministri asetäitja härra Kõöp.

A. Kõöp

Lugupeetud Ülemnõukogu! Eesti Maaomavalitsuste Liidu ja Eestimaa Põllumajandustöötajate Keskliidu kiri tõstatab järjekordselt teravad probleemid, mis ilmnevad praegu kitsamalt Eestimaa põllumajanduses, kuid tervikuna majanduses. Eestimaa põllumajandus on juba pikemat aega madalseisus, viimase 15 aasta jooksul ei ole taimekasvatussaaduste tootmine tõusnud, on püsinud paigal ja kogu põllumajandussaaduste tõus on toimunud ostujõusootade baasil. Samal ajal on põhivahendite hulk põllumajanduses kasvanud poolteisekordseks.

Järgnevalt tahaksin me peatuda ostuteravilja probleemil. Seda on käesoleval aastal oluliselt vähem kui eelnevatel aastatel. Meie kliimatingimustes peetakse normaalseks toota üks tonn teravilja inimese kohta. See tähendaks Eestimaal umbes 1,5 miljonit tonni teravilja, kuid me ei ole jõudnud miljoni tonnini. Samal ajal aga sisseveetava teraviljaga oleme jõudnud tõepoolest ligi tonnini ühe elaniku kohta. Kõige suuremad kogused – 1,3 miljonit tonni – lähevad söödaks. Toiduks läheb umbes 200 000 tonni. Varem lubati meil osta vilja avansiks ja meie omakorda lubasime müüa vastu liha ja piima, saades aga vilja kätte, me oma lubadust ei täitnud. Möödunud aastal müüsimise liidufondi kokkulepitud 64 000 tonni asemel 40 200 tonni liha ja 480 000 tonni piima asemel 369 400 tonni. Seega me saime juba kätte teravilja 170 000 tonni rohkem, kui me oleksime pidanud saama tegelikult realiseeritud liha ja piima eest. Sellest lähtudes vähendati meil aasta lõpul jõusöödafonde ja käesolevaks aastaks ei lubatud rohkem, kui on kokkulepe liha ja piima müügi osas liidufondi, s.t. 30 000 tonni liha ja 350 000 tonni piima. Nii et see ei ole mitte kellegi suvaline otsus vabariigis, vaid see on lihtsalt elementaarne kaubavahetus. Muidugi ei ole õige vaadelda põllumajandust suletud süsteemina, s.t. et nii palju, kui me liha ja piima realiseerime väljapoole, nii palju me saame

vastu ressursse, vaid peaks vaatlema majandust vabariigis tervikuna, s.t. peaks maksma põllumehe taskust ka see raha, mida ta teenib, müües põllumajandussaadusi siseturul.

Põllumajanduse väljatoomiseks raskest seisust on üks tee, see on omandivormi muutmise tee, kuid see ei toimu kiiresti ja praegu on vaja tõesti ainult langust pidurdada, ei ole kohane rääkida selle peatamisest või veel vähem toodangu tõstmisest. Selleks on esitatud valitsusele ettepanek kokkuostuhindade tõstmiseks. Möödunud esmaspäeval lükati see küll tagasi, kuid ma loodan, et ta lähemal ajal võetakse vastu, kuna käesoleval aastal põllumajandusele tarnitavad ressursid on oluliselt kallimad varasemast. Arvestuste järgi on 1991. aastal kallinemine 870 miljonit rubla ja kokkuostuhindade tõusuga kompenseeritakse sellest umbes 700 miljonit rubla. Riigieelarvest on eraldatud vahendeid Teraviljaametile ostuteravilja hinnavahe kompenseerimiseks, mis teistest vabariikidest otselepingu korras hangitakse. Kahjuks ei ole see olulist efekti andnud, kuna teised piirkonnad takistavad oma piiridest teravilja väljavedu. Põllumajandussaaduste osas on ette nähtud tulumaksusoodustus umbes 20–25 miljonit rubla, s.t. põllumajandussaaduste müügist saadavat kasumit maksustatakse 50 protsendi ulatuses. Sotsiaalmaksusoodustus annab samuti 25–30 miljonit rubla, s.t. sotsiaalsfääri kulutusi ei maksustata. Valitsusele on esitatud ettepanek majandite lootusetute võlgade kustutamiseks 10,3 miljoni rubla ulatuses ja pangalaenuprotsentide osaliseks kompenseerimiseks kuni 7 miljoni rubla ulatuses. Ettevalmistatud on ettepanek sordiseemne ja tõuloomade ostu-müügi kompenseerimiseks umbes 10 miljoni rubla ulatuses, see on mõeldud eelkõige talumajapidamiste toetamiseks. Samuti valitsusele ja investeringute komisjonile esitatud ettepanek maaparanduse, eelarveliste asutuste, talude, teede, side- ja elektriliinide kapitaalmahutuste taastamiseks eelmise aasta tasemel, s.t. 14 miljonit rubla. Täiendavad taotlused, mis peavad aitama oluliselt pidurdada põllumajandussaaduste langemist ning kompenseerima meeletut hindade tõusu, moodustavad 91 miljonit rubla. Kuid tulevik teeb meid väga tõsiseks, kuna juba toimub üleminek konverteeritavale valuutale ja maailmaturuhindadele. Näiteks ainukest taimekasvatusevahendit, mida me saime senini Liidust, 2,4 D teraviljaherbitsiid, ei õnnestu hankida käesoleval aastal umbes 200 000 tonni ulatuses, kuna seda tootev tehas on pandud seisma ja lähema aja jooksul oleks meil vaja poolt miljonit dollarit, et seda preparaati osta Läänest sisse, vastasel korral võib ennustada teraviljasaagi langust vähemalt 5 tsentnerit hektarilt.

Seoses üleminekul turumajandusele ja maailmaturuhindadele muutub oluliselt ka hindade suhe ja seda eeskätt põllumajanduse kahjuks. Kui me praegu saame osta ühe traktori umbes kahe tonni liha eest, siis läänes maksab üks traktor umbes 30 tonni liha hinna. Need probleemid kerkivad meie ette ilmselt varem, kui me seda lootsime. Nii et kogu selle

põllumajandusprobleemistiku juurde tuleb veel palju kordi tagasi tulla, enne kui leiame rahuldava lahenduse.

Juhataja

Suur tänu! Saadikute küsimused. Heino Kostabi.

H. Kostabi

Austatud härra juhataja! Lugupeetud ettekandja ja kolleegid! Pärast Oktoobrirevolutsiooni väitis Lev Trotski, et meil ei ole asumaids, meie asumaadeks on põllumajandus. On kuri kahtlus, kas põllumajanduse senise poliitika nurgakiviks ei ole ka meil olnud Lev Trotski seisukohad, sest tänagi paistab niimoodi, et me räägime ainult tootmisest, ei räägi üldse maaelust, sellest inimesest, kelle käest me toodangut tahame. Aitäh!

A. Kööp

Teil on täiesti õigus. Põllumajandus on olnud pikki aastaid meie riigis asumaaks, seda on avalikult tunnistanud ja loodame, et olukord lähiajal muutub. Maaeluküsimusi ei käsitletud ma selle tõttu, et eespool nimetatud kirjas ei olnud küsimus selliselt püstitatud.

Juhataja

Suur tänu! Arvo Sirendi, teine küsimus.

A. Sirendi

Lugupeetud ettekandja! Jutt oli sellest, et põhifondide kasv oli poolteisekordne, kusjuures põllumajandustoodang ei kasvanud üldse. Kui need mõlemad panna jooksvatesse hindadesse, siis on põllumajandustoodangu kasv kiirem kui põhifondide kasv, kui panna üks püsivhindadesse, teine aga muutuvatesse hindadesse, siis võib tõepoolest saada niisuguse järelduse, nagu te ütlesite. Kas mul on õigus?

A. Kööp

Kui ma märkisin põllumajandussaaduste tootmise paigalseisu, siis ma lähtusin naturaalnäitajatest. Kui me arvestame 15 aasta jooksul toimunud muudatusi põhivahendites, siis kahtlemata tuleb seda korrigeerida, võib-olla see suhe ei ole enam mitte 1,5, vaid 1,4, sest olulised hinnatõusud on toimunud viimastel aastatel.

H. Peterson

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Möödunud aasta novembrikuus vastas põllumajandusministeerium, et valitsus ei ole andnud talle kindlat tellimust. Ma küsiksin nüüd, kas Eesti Vabariigi Valitsus on esitanud põllumajandusministeeriumile tellimuse pikemaks ajaks, mida üldse oodatakse põllumajanduselt? Ja teine küsimus. Kui me mäletame, siis aasta tagasi, kui moodustati uus valitsus, jäi põllumajandusministeeriumi juhtkond muutmata. Kas on siis mõtet rääkida kardinaalsest põllumajanduspoliitika muutumisest, kui ametisse jäid samad mehed?

A. Kööp

Tellimus põllumajandusele on formuleeritud juba ammu ja üldjoontes seisneb ta selles, et toita Eesti rahvast ja piisava konjunktuuri olemasolu korral toota ka ekspordiks, kas idasse või läände. Praegu on idaturg veel kasulik, kuid tõenäoliselt väga lühikeseks ajaks. Meie põhja- ja läänenaabrite kogemused näitavad, et tulevikus nõuab põllumajandus oluliselt täiendavaid vahendeid, kas siis dotatsiooni näol või mingeid muid kanaleid pidi.

Teiseks, lääne praktika on olnud selline, et kui vahetub valitsus, s.t. minister, siis harilikult ametnikud teevad oma tööd edasi. Sest ametnikud ei tee poliitikat, nad täidavad lihtsalt poliitikute tellimust, nad on riigiametnikud. Ja sellepärast võib-olla ei ole kogu ministeeriumi personali vahetamine vajalik. Seal, kus on 2–3 inimest juba koos, ei ole tavaliselt täielikku üksmeelt, ei ole seda põllumajandusministeeriumis, ei ole tõenäoliselt siin saalis ega ka kõrvalsaalis, kus valitsus koos istub. Nii et alati käib seisukohtade võitlus.

A. Mölder

Austatud spiiker! Lugupeetud ettekandja! Valitsuse ettepanekul võeti riigieelarvest ära dotatsioon piimale ja lihale. Vaatamata sellele seda natuke ikkagi makstakse. Mis te arvate, kas lähitulevikus on vaja meie vabariigi tingimustes doteerida põllumajandust või ei ole? See on esimene küsimus. Teiseks, paar päeva tagasi me arutasime siin saalis pensioniseadust ja väga vajalik paistab olema sotsiaalmaksu tõstmine 7 protsenti. Põllumajandusministeerium andis nõusoleku ja ütles, et see ei mõju tootjale. Mis te arvate, kui palju võib see tõsta põllumeeste maksukoormust ja kas seda arvestati ka praegu arutusel oleva hinnatõusu puhul?

A. Kööp

Esimesele küsimusele ma hetk tagasi juba vastasin. Minu arvamus on selline, et meie kliimatingimustes vajab põllumajandus igal juhul dotatsiooni. Praegu on toiduainete hinnad

tõusnud sellise piirini, et vaevalt tarbija talub edasist jaehindade tõusu. Küll aga on vaja põllumajandustootjal säilitada võimalus töötada normaalse kasumiga, sest ohjeldamatu inflatsioon toimib ilmselt edasi, lähemal ajal see ei pidurdu. Selleks, et tagada pensionikindlustus, andis põllumajandusministeerium nõusoleku sotsiaalmaksu tõstmiseks. Uute hindade arvestuses oli sotsiaalmaksuks meile arvestatud 24 protsenti. Seega moodustab vahe 18 miljonit rubla. Praeguse inflatsiooni tingimustes on tõenäoliselt vajalik kvartaalne kokkuostuhindade korrigeerimine, sel juhul saab kõiki neid muutusi operatiivsemalt arvesse võtta. Ma arvan, et põllumajanduses see 18 miljonit rohkem kui 2-miljardilise käibe juures ei ole probleemiks. Me ei osanud prognoosida kõrgemat sotsiaalmaksu kui 24 protsenti.

H. Schotter

Austatud spiiker! Lugupeetud ettekandja! Ma tahaksin täpsustada ühte asja. Te mainisite, et me jääme eelmisel aastal 170 000 tonni ostujõusööda eest võlgu vastukaubana müüdavat liha ja piima. Kas te selgitaksite, mis oli selle võlgujäämise põhjuseks, sest me oleme varasematel aastatel kogu aeg saanud jõusööta selle tingimusega, et me müüme vastukaubaks liha- ja piimasaadusi? Kas omatoodetud söötasid oli nii palju vähem, et see kogus läks selle vajakajäämise katteks, või oli siis kokkulepe sõlmitud raskematel tingimustel, või kasutati söötasid halvasti ja kui, siis kelle poolt, või läks hoopiski toodang vasakule, n.-ö. ikkagi idaturule, kuid ilma et seda oleks fikseeritud kui vastukaubana müüdü toodangut? Aitäh!

A. Kõöp

Me ei ole aastaid täitnud liidufondi, kuid meie lubaduste peale on meile alati antud täiendavaid jõusöödakoguseid, kusjuures varem ei fikseeritud aasta algul kunagi kindlat kogust, vaid käis aastaringne kauplemine. Selles valdkonnas ei olnud kinnitatud mingit kindlat suhet. Alles möödunud aastal fikseeriti esimest korda suhe 1 tonni piima eest 1 tonn teravilja, 1 tonni liha eest 10 tonni teravilja. Ja kui IV kvartalis selgus, et me aasta lõpul ei täida liidufondi vajadusi, siis vähendati ka meile antavat jõusöödakogust. Kuid selleks ajaks me olime saanud jõusööta juba 170 000 tonni rohkem, kui tegelikult oleksime pidanud saama, lähtudes vastavatest suhetest. Sealt see 170 000 tonni, millest viimasel ajal nii palju juttu on olnud, tuligi.

Juhataja

Suur tänu! Ants Paju, teine küsimus.

A. Paju

Austatud ettekandja! Mõni aeg tagasi seisis siin kõnepuldis majandusminister härra Leimann ja ütles meile, et me sööme kuldmune ja -liha. Seda süües oleme me valmis kirjutama ikkagi ühe lause, et me arutame probleemistikku tingimustes, kus peamiseks probleemiks on kujunenud Eesti rahva toitmine. Sellest tulenevalt on mul teile ka küsimus. Kas teil on ülevaade sellest, kui palju on meil oma põllul toodetud põhku ja muud koresööta metsa aetud? Kui palju suurfarmides toodetud lägast ei ole praegu põllu muhedaks tegemiseks, vaid on lihtsalt põllu hävitaja? Kas nendes asjades on põllumajandusministeeriumil oma järsk pöörang, et me ei sõltuks nii palju idast?

A. Kööp

Meie põllumajandussaaduste toodang on kallis, kuid ta on siiski olnud Liidu kõigist teistest regioonidest kõige odavam. Ekspert hinnangute andmed, kui suured on söödakaod, kui palju on kahju saadud halvast või, ütleme, peaaegu olematust sõnnikumajandusest, on olemas, kuid mul ei ole kahjuks neid andmeid kaasas. Ma ei saa selle tõttu ka täpselt vastata. Päris kindel on see, et selle ühiskondliku omandi süsteemi raames ei saavuta me paremaid tulemusi. Tulemused hakkavad oluliselt muutuma põllumajanduses siis, kui me oleme muutnud tootmisvahendite omandivormi.

U. Anton

Mõni aeg tagasi pärisin ma valitsusjuhilt siin saalis valitsuse infotunnis, miks põllumajandustöötajate palgad ei kasva, kusjuures teistes ametkondades kasvavad nad märgatavalt. Mulle tehti selgeks, et ma eksin ja öeldi, et palgad suurenesid eelmisel aastal märgatavalt ka põllumajanduses, praktiliselt proportsionaalselt teiste rahvamajandusharudega. Kuidas siis nüüd on järsku nii juhtunud, et esimese kahe kuu jooksul, võrreldes eelmise aasta sama perioodiga, on teistes rahvamajandusharudes palgad tõusnud *ca* 30 protsenti, põllumajanduses aga *ca* 15 protsenti vähenenud? Kuidas sellist elementaarasja ei osatud ette näha? Minu sellelaadne küsimus tehti üldse nõmedaks ja pandi suure kahtluse alla. Ma tahaksin ikkagi teada, kes informeerib valitsusjuhti nendest asjadest. Me peaksime ju vähemalt aastaks suutma prognoosida elanikkonna tulusid ja kulusid. Tänan!

A. Kööp

Põllumajandustöötajate palkade kohta on viimasel ajal esitatud väga palju küsimusi ka maakondades, kus ma olen käinud. Üldiselt maksab ettevõtja palgatöölisele nii palju palka,

kui palju tal on raha. Talupoeg saab endale lubada palka nii palju, kui palju jääb tal majandamise tulemusena selleks raha üle. Põllumajanduses on palgad olnud aastakümneid kõige madalamal tasemel, kuid viimase kümmekonna aasta jooksul on need jõudnud juba teiste rahvamajandusharude keskmiseni ja viimastel aastatel isegi ületasid paljude rahvamajandusharude töötajate palkasid. Seoses üleminekuga isemajandamisele ei reguleerita enam palkasid kõrgemalt poolt, palka on võimalik maksta nii palju, kui palju on raha. Vesteldes täna ühe eduka majandi juhiga, ta ütles mulle, et nende majandis saavad lüpsjad juba 1000 rubla palka ja tõenäoliselt tuleb sama palk maksta ka traktoristidele. Kuid samas on majandeid, kus tõepoolest tuleb palgapäeval maksta välja palju kordi väiksemaid palku. Nii et kõik sõltub majandamistulemustest. Ma jään siiski selle juurde, et nn. üldrahvaliku omandiga tootmisvormide ja tsentraalselt reguleeritavate palkade juures ei ole põllumajandusel tulevikku.

P. Lutt

Lugupeetud härra Kööp! Mul on hea meel, et te jääte enda juurde. Suure seltskonna ees olete te varemgi maininud, et meie riigis saab kahe tonni liha eest osta traktori. See on absoluutselt vale ja desinformeeriv. Kui tonn liha maksab 3500 rubla, siis 2 tonni liha maksab 7000 rubla ja, vabandage väga, kuid ma oleksin rõõmus, kui ma saaksin kuskilt osta seitsme tuhande rubla eest traktori, mitte tüki rauda, mis veetakse siia kohale ja mis on praktiliselt eksploatatsiooniks kõlbmatu. Kui te tahate täpselt teada, siis ma võin öelda, et tänaste turuhindade, nn. riiklike turuhindade juures maksab üks nõukogude traktor nagu lääneski sama palju kui 20 tonni liha, kuid ainult selle vahega, et meie ei saa traktorit, vaid meie saame tüki rauda või utiili. Ma paluksin väga, et te jääksite enda juurde ja võtaksite alati õiged andmed kasutusele! Aitäh!

A. Kööp

Härra Lutt! Teil on mõnes mõttes õigus, kuid meie muutuvmas maailmas muutuvad hinnad võrdlemisi kiiresti. Varem ma tõin näite kartuli kohta. Kui arvestada, et kartulikilo maksab üks rubla, siis võib täna osta traktori "Belarus" 11 tonni kartuli eest. Kultivaatori pii, mida meil täna põllumehele kahjuks müüa ei ole, maksab meil 2,5 rubla, Rootsisis aga 100 krooni ja USA-s 16 dollarit. Need on härra Laansalu käest saadud andmed. Võib-olla oli minu jutus ebatäpsusi, kuid pritsiibis ma ei eksin. Üleminek maailmaturuhindadele seab meie põllumajanduse ette väga suured raskused ja seda on meil vaja õigeaegselt ennetada, endale teadvustada. Põllumajandus üksi enam välja ei tule, sellele majandusharule on vaja pöörata

kogu riigi tähelepanu ja luua süsteem selliselt, et põllumajandust ei käsitletaks suletud süsteemina, mis peale kõige peab ikkagi missioonitundest toitma oma rahva. Ka siseturul teenitud rubla peab põllumehe taskus maksma samasuguse väärtusega, nagu ida- või mõnel muul turul teenitud rubla.

Juhataja

Suur tänu, härra Kõöp! Rohkem küsimusi ei ole. Kolleegid! Kuna alternatiivse otsuse eelnõu on ette valmistanud Maa-Keskerakonna saadikurühm, siis ma paluksin kaasettekandeks kõnetooli härra Ivar Raigi! Kui vähegi võimalik, siis püüame teha lühidalt.

I. Raig

Ma tänan, härra spiiker! Luban teha lühidalt, olgugi et ma eelnevalt oleksin tahtnud kuulata ära Eesti Maaomavalitsuste Liidu ja Eestimaa Põllumajandustöötajate Keskliidu kui kirja autorite seisukohad. Kuid olgu pealegi, ma läheksin kohe Ülemnõukogu otsuse projekti juurde, mille koostas Maa-Keskerakonna saadikurühm.

Kõigepealt ma tahaksin öelda seda, et see tõsiasi, et me täna arutame seda pöördumist, on juba tunnustuseks initsiatiivile, mida Eesti Maaomavalitsuste Liit ja Eestimaa Põllumajandustöötajate Keskliit on ette võtnud, ja paluksin mitte pidada Maa-Keskerakonna saadikurühma projekti alternatiivseks projektiks maaelukomisjoni poolt ette valmistatud projektile, vaid lugeda seda täiendavaks ja parandavaks projektiks eesmärgiga kiirendada sündmuste käiku, ning võtta veel täna otsus vastu.

Parandused seisneksid järgmises. Maaelukomisjoni projekt näeb ette, et on vaja rakendada abinõud olukorra parandamiseks põllumajanduses, kuid äsja härra Telgmaa tunnistas, et maaelukomisjon ei ole pöördumises tehtud ettepanekute suhtes ühtsel seisukohal. Seda ütles eile ka Aldo Tamm, kui ta loobus olemast selle küsimuse ettekandja. Sellepärast on ettepanek sõnastada see punkt selliselt, et meil oleks vaja teada põllumajandusministeeriumi arvamust selle pöördumise kohta ning esitada oma seisukohad selles suhtes Ülemnõukogu 38. istungjärgul, mitte aga 1. juuniks, nagu on öeldud esimeses projektis. Me lihtsalt täpsustame otsuse projekti esimest punkti ja jätame vastamise õiguse põllumajandusministeeriumile.

Teine punkt. Kui võrd siin juba härra Jõerüüt püstitas küsimuse termini "põllumajanduse omandireformi" kohta, siis võiks see termin välja jääda, ning meie ettepanek oli teha Eesti valitsusele ülesandeks esitada 1. juuliks, mitte 15. maiks, nagu varem meie projektis kirjas oli, Ülemnõukogule läbivaatamiseks põllumajandustootmise programm aastateks 1991–1992 ja 15. septembriks maaelu ja põllumajanduse arendamise kontseptsioon aastateks 1992–1994.

Selgituseks ma ütlen, et tootmisprogramm peab säilitama tootmise taseme ja elanike varustamise põllumajandussaadustega. Teine programm on n.-ö. nende muutuste programm. Need peavad olema omavahel kooskõlastatud, kuid koostatud siiski lahus, ja ka nende juhtimine peab toimuma eraldi.

Kolmas punkt. Me oleme siin tõesti nõus, et maareformi läbiviimist on vaja kiirendada, kuid lisasime kolmanda punkti juurde mõtte, et vabariigi valitsus peab organisatsiooniliselt tagama maareformi käivitamise veel selle aasta jooksul ja neid organisatsioonilisi meetmeid oleks vaja meile eelnevalt tutvustada.

Ja lõpetuseks, kuivõrd ma näen, et pöördumise autoritele vist sõna ei anta, siis ma tahaksin teha selle pöördumise teksti kohta mõned ääremärkused. Nimelt on siin sees mõned vastuolud. Näiteks öeldakse, et on vallandatud kampaania põllumajanduse ühis- ja riigimajandite vastu, et nad lagunevad, punktis 7 on öeldud, et tuleb kiirendada haldusreformi, põllumajanduse omandiseaduste vastuvõtmist jne., nii et siin on vastuolu. Ma esitaksin küsimuse, milles see kampaania seisneb, kui kampaania, siis on see organiseeritud kas riigi poolt või mingisuguste teiste instantside poolt, oleks vaja täpsemat adressaati. Teistele märkustele on siin juba mitmeti viidatud. Üldiselt on pöördumine positiivse tooniga ja seal sisalduvad ka konkreetsed ettepanekud, mille kohta Maa-Keskerakonna saadikurühm loodab vastust vabariigi valitsuselt ja eelkõige uuel põllumajandusministrilt. Täna!

Juhataja

Suur tänu, Ivar Raig! Saadikutel on teile küsimusi. Tiit Made.

T. Made

Austatud eesistuja! Lugupeetud Ivar Raig! Ma kuulasin suure tähelepanuga põhjendusi, need olid väga asjalikud. Kui valitsus täidab nõudmised ja esitab 15. maiks põllumajanduse tootmisprogrammi, kas siis saadikutel oleks võimalik seda Maa-Keskerakonna koostatud põllumajanduse tootmisprogrammiga võrreldes leida üles valitsuse programmist võimalikud vead ja ebakõlad? See on esimene küsimus. Teiseks, mulle meeldis kolmas punkt, see on tõesti sisult sotsialistlik ja vormilt pessimistlik punkt. Kas te võiksite välja tuua mõned ebakõlad valitsuse töös, miks Maa-Keskerakond nõuab seda kiirendamisprotsessi? Kolmandaks, kas see projekt on kooskõlastatud ka uue põllumajandusministriga? Aitäh!

I. Raig

Ma tänan väga huvitavate küsimuste eest! Põhjalikult vastates läheb nendega piisavalt palju aega, kuid ma püüan teha lühidalt. Loomulikult saab Maa-Keskerakonnal olema 15. maiks oma programm põllumajanduse arendamiseks, mida on võimalik ka võrrelda. Nimelt toimub Maa-Keskerakonna aastakongress 11. mail ja seal võetakse meie põllumajandusprogramm vastu. Teiseks, kiirendamisprotsessi nõue on pandud kirja ka Eesti Maaomavalitsuste Liidu ja Eestimaa Põllumajandustootjate Keskliidu pöördumises. Me toetame sellist kiirendamist ja võtsime selle idee nende poolt, olgugi et nemad on ka ühed neist, kes Maa-Keskerakonda süüdistavad omandi- ja maareformi kiirendamise suhtes. Paistab, et nüüd me oleme jõudnud ühisele platvormile. Tõepoolest on jõutud meie mõttele järele ja süüdistused meie aadressil on paljuski kunstlikud, võib-olla need taanduvad mingisugusele personaalsele tasandile. Me teame, et valitsus on mitmel korral arutanud nii avalikel kui ka kinnistel istungitel omandi- ja maareformi alusdokumente, kuid päris üksmeelsele arvamusele ei ole jõudnud, ja sellepärast peaks Ülemnõukogu suunama valitsust. Mis aga puutub organisatsioonilistesse abinõudesse, siis näiteks on vaja tagada, et lahutatakse maa-amet põllumajandusministeeriumi haldusalast, kiirendatakse maaomanike registreerimist ja selleks on loomulikult vaja tagada organisatsioonilised meetmed. Ma tean, et kahjuks valitsus ei ole siin veel omapoolseid otsuseid vastu võtnud. Tõepoolest on vesi ahjus nüüd ilmselt nendel, kes on omandi- ja maareformi kiire läbiviimise vastu ja püüavad veel teha, mis teha annab, kasutades nii demagoogilisi kui ka muid võtteid. Maa-Keskerakond ei ole oma seisukohti karvavõrdki muutnud ning maapäeval väljaõeldud mõtted olid pigem koostöö otsimiseks, kompromissi leidmiseks ja nii oleks tulnud seda ka mõista.

T. Kork

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud härra Raig! Teatavasti võib tähelepanelikult vaadeldes Maa-Keskerakonna ridadest leida ka tegev põllumehi. Kas teie fraktsioonil ei ole õnnestunud lülitada maaelukomisjoni oma esindajat, et seal oma seisukohad õigel ajal välja öelda, või tuleneb teie järjekordne sebumine plenaaristungil hoopis millestki muust? Aitäh!

I. Raig

Eesti Maa-Keskerakonna liikmetest on rohkem kui pooled talunikud ja tegev põllumehed. Meie liikmetest on kaks inimest maaelukomisjonis, kuid nende arvamus jäi antud juhul vähemusse ja see tingis ka uue otsuse projekti esitamist. Kuid ma ütlen veel kord, et see uus otsuse projekt on pigem täiendus eelmisele kui alternatiiv.

Juhataja

Suur tänu! Aavo Mölder, teine küsimus.

A. Mölder

Austatud Ivar Raig! Te mainisite siin mitu korda punkti 7. Ma ei tea, kas ma olen midagi segi ajanud, kuid minu meelest on omandireformi läbiviimine ja seaduse vastuvõtmine kaks iseasja. Punkt 7 räägib aga seaduse vastuvõtmisest.

I. Raig

Seadus eelneb tegudele. Loomulikult oleme me siin ka ühistel seisukohtadel ja püüdnud kõigepealt võtta vastu seadust. Omandi- ja maareformi kiirendamise all on Maa-Keskerakond samuti mõelnud seaduste vastuvõtmist.

Juhataja

Suur tänu, Ivar Raig! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Järgmiseks kaasettekandeks palume kõnetooli Eesti Maaomavalitsuste Liidu esimehe härra Närska.

R. Närska

Lugupeetud Ülemnõukogu juhataja! Lugupeetud saadikud! Ma olen seisukohal, et kui vabariigi valitsuses oleks mitmete põllumajandusprobleemide arutelu toimunud selliselt nagu täna siin saalis ja kui selle juures oleks arvestatud nii ministeeriumi kui ka Eesti Maaomavalitsuste Liidu või, täpsemalt, maavanemate poolt tehtud ettepanekuid, siis võib-olla mõnedki probleemid oleksid tänaseks olnud teistmoodi lahendatud. Ma arvan, et meil ei ole mõtet teile selgitada, milline on praegu olukord põllumajanduses, seda on siin täna piisavalt tehtud. Mis siis tingis sellise pöördumise Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poole? Eks ikka see olukord, mis täna Eestimaal valitseb. Eesti Maaomavalitsuste Liit ei näe mitte ainult üksi põllumajanduse kui spetsiifilise rahvamajandusharu küsimuse lahendamist, vaid see on üks osa terve sotsiaal-majandusliku arengu kompleksist. Meile kellelegi ei ole teadmata, et väga paljus on maa sotsiaalsfäär siiaamaani välja ehitatud majanditelt saadud vahenditega. Eesti Põllumajandustöötajate Keskliidu poolt on välja toodud aastane kulutuste summa, see moodustab umbes 33,5 miljonit rubla. Täna, mil majandid on viidud raskesse finantsmajanduslikku olukorda, oleme me maal väga tõsise probleemi ees ja nimelt: kes kannab edaspidi sotsiaalsfäärile vajaminevad kulutused? Siin ei ole tegemist mitte ainult haiglate, õigemini ambulatooriumide, koolide jt. ülalpidamiskulude osalise katmisega.

Märkusena tahaksin öelda, et me oleme mitmel korral juhtinud tähelepanu sellele, et tänane vabariigi eelarve ei peegelda õieti sotsiaalsfäärile vajaminevaid kulutusi. Kulutused, mida senini on tehtud majandite poolt sotsiaalsfääri ülalpidamiseks, on peidetud majandi tootmiskuludesse. Samuti on täna meile ebaselge, mis saab maal elavatest vanuritest. Nagu teada, on väga paljus neid aidanud majandid, kuid tänane majandite finantsmajanduslik olukord võib sisse tuua korrektiivid ja seda mitte positiivses suunas. Kõik see sundis meid väga tõsiselt arutama neid küsimusi mitmetel nõupidamistel. Kuid miks me pöördusime siia? Me pöördusime siia sellepärast, et ilmselt on valitsusjuhil palju kompetentsemad nõuandjad, kui seda on põllumajandusministeerium, Eesti Vabariigi maavanemad ja nii maavanemate volikogu esimeeste kui valdade poolt moodustatud Eesti Maaomavalitsuste Liit. Me oleme hulgaliselt teinud ettepanekuid, alustades riikliku tellimuse määramisest ja lõpetades 22. märtsil vastuvõetud valitsuse määrusega põllumajandusliku tootmise langust pidurdavate abinõude kohta. Kuid väga paljud olulised ettepanekud, mida me oleme esitanud, ei ole leidnud nendes kajastamist. Ja kõige kummalisem on see, et vabariigi valitsus, olukorras, kus peaminister ei ole kohal viibinud, on vastu võtnud küll otsuse, kuid pärast allakirjutatud määrus ei kajasta seda otsust, mis võeti valitsuse poolt vastu. Kõik see sundiski meid selle küsimuse tooma Ülemnõukogusse, kuna me tunneme väga tõsist muret selle üle, mis siiski maainimesest saab. Täna oli juttu kokkuostuhindadest. On teada, et põllumajandusministeeriumi poolt esitatud kokkuostuhindade tõstmise määruse projekt on valitsuse poolt tagasi lükatud. Samas on toodud terve hulk lisatingimusi, mida on tarvis täita, enne kui see määruse projekt järjekordselt läbi vaadatakse. Kuid selline olukord viib maainimese ja eelkõige põllumajandustootja täiesti segadusse selles mõttes, et me siiski oleme lubanud tuua selgust hindade osas enne, kui me alustame järjekordse külvinga. Näiteks nägi 22. märtsi määrus ette, et 15. aprilliks teatatakse minimaalsed garanteeritud kokkuostuhinnad kartuli ja köögiviljade osas, kuid tänaseni põllumajandustootjad neid hindu veel ei tea. Tähendab, määrust, mis ei ole veel kuudki vana, ei suudeta täita. Ja sellises teadmatuses tuleb tootjal minna vastu järjekordsele kevadele. Ma arvan, et need mõtted, mis valitsuses olid – minna üle sundmeetoditele, rakendada külvinorme, nii nagu see oli kunagi 1940. aastatel –, toovad kasu asemel ainult kahju. Selleks on vaja leida teised meetodid. Ma ei tahaks veel kord hakata peatuma sellel, et põllumajanduspoliitikat meil tõesti täna olemas ei ole, seda tunnistab ka põllumajandusministeerium. Meie jaoks on kummaline see, et põllumajandusministeerium, kes on ellu kutsunud ja seatud põllumajanduslikku tootmist juhtima ja korraldama, ning maakonnad, kus igal maakonnavalitsusel on oma põllumajandusosakond, mis koosneb samuti põllumajandusspetsialistidest, on esitanud

konkreetsed ettepanekuid, kuid need ei ole leidnud kajastamist, tähendab, on olemas palju kompetentsemad põllumajanduse asjatundjad. Ma tahaksin loota, et kui Ülemnõukogu täna oma otsuse vastu võtab, siis hakatakse maaeluküsimustega palju tõsisemalt tegelema. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, härra Närska! Me pidasime žestidega dialoogi Kalju Kohaga. Minu mälu järgi on ta juba esitanud 2 küsimust, kuid pilli me lõhki ka ei aja, pärast täpsustame. Kalju Koha.

K. Koha

Härra juhataja! Ma olen esitanud ühe küsimuse härra Telgmaale, teistele ettekandjatele ma küsimusi ei ole esitanud. Ma tahaksin teile kui ühele kirja autorile esitada kompleksse küsimuse. Te väidate, et põllumajanduses on kriis ja puudub arengukava. Kas ikka kriisi põhjuseks on arengukava puudumine või on see, et kunagi on öeldud kellegi aadressil väga halvasti, või on see kriis meil siiski sisse programmeeritud eelnevate majandussuhetega? Ja teine moment. Kui Eesti Vabariik oleks sel aastal saanud poolteist miljonit tonni jõusööta, kas siis üldse toimuks järelemõtlemine meie põllumajanduse olukorra üle või laulaksime hoopis kiidulaulu, et me oleme hästi kõvad põllumehed? Aitäh!

R. Närska

Vastates esimesele küsimusele, nõustun ma sellega, et see oli ka sisse programmeeritud, kuid fakt on see, et viimasel ajal on põllumajanduse langus kiirenenud. Miks maakonnad ei tööta välja ise oma põllumajandusprogramme, seda on ka varem küsitud. Need on paljudel maakondadel volikogudes vastu võetud. Seda nii talumajanduse kui ka põllumajandusarengu kohta tervikuna. Kuid ma olen seisukohal, et ühte maakonda ei saa vaadata kui vürstiriiki, kellel on täielikult oma põllumajanduspoliitika, kusjuures me ei tea, kuhu selle põllumajanduspoliitika väljundid lähevad ja milline on see tagasiside juba järgmises suuremas ruumis.

Mis puudutab teist küsimust, siis ei põllumajandusministeerium ega Eesti Maaomavalitsuste Liit ei ole nõudnud 1,5 miljonit tonni teravilja. Me oleme täiesti realistid ja see kogus, millest me oleme rääkinud, on 200 000 tonni. Arvestades seda asjaolu, et teravilja saamise vähendamine tuli küllaltki järsku, ei ole majandid suutnud oma söödabaasi ümberkorraldamiseks midagi veel ette võtta, ja sellepärast oligi meie soov saada 200 000 tonni teravilja, selleks et jõuda sellel aastal söödabaasi osas viia sisse muudatused. Me oleme

täiesti sellel seisukohal, et tuleb üle minna teistele omandivormidele, kuid me ei saa seda teha ühe süsteemi ja tootmisvormide sundlagundamise arvel ja teiste ellukutsumise teel.

J. Põld

Austatud ettekandja! Mul on meeldiv võimalus esitada teile kui ühele kahest persoonist, kes on märgukirjale alla kirjutanud, üks selline küsimus. See puudutab teie märgukirja teist punkti, kus on öeldud, et ei tohi forsseerida olemasolevate tootmisstruktuuride lammutamist, et tagada maatöötajaile kindlus- ja perspektiivitunne. Siit küsimus: kes on need forsseerijad ja kuidas nad oma tegevust on korraldanud ning kuhu need forsseerijad tuleks välja saata, et nad oma forsseerimisega ei saaks Eesti põllumajandusele tekitada liigset kahju? Aitäh!

R. Närska

Forsseerinud on seda põllumajanduspoliitika puudumine ja eelkõige me peame silmas neid inimesi, kes sellise suurpõllumajanduse arengu tulemusena elavad majandikeskustes olevates suurtes majades. Meie jaoks ei ole täna selge, mis saab nendest inimestest.

Juhataja

Suur tänu! Ivar Raig, teine küsimus.

I. Raig

Kes on need põllumajanduse sundlagundajad ja kes on vallandanud kampaania riigimajandite ning nende töötajate vastu, nagu on pöördumises kirjas? Ja teiseks, kas vabariigi valitsus on loobunud jõusööda sisseveost või tal ei ole võimalust seda sisse vedada? Kas see on põllumajandustoodangu langemise peamine põhjus või see ei ole nii?

R. Närska

Ei, see ei ole peamine põhjus. Ma juba selgitasin seda, et me räägime 200 000 tonnist teraviljast, selleks et leevendada üleminekut. Ma arvan, et on olnud ebaõige ikkagi senine põllumajanduspoliitika ja seda tunnistab ka valitsus oma 22. märtsi määruses.

Mis puudutab kampaaniat suurmajandite ja suurtootmise vastu ... (Hääled saalist.)

J. Telgmaa

Ma tõin oma ettekandes tsitaadi Eestimaa Talupidajate Keskliidu kirjast, kus oli öeldud, et kõigi vahenditega püütakse halvustada talude taastamist ja piirata nende õigusi ning mustata

taluliitude juhte. Sellel kirjal on nii autoriteetsed allkirjad all, et see peab olema puhas tõsi ja ainult tõsi. Ei midagi muud peale tõe, nii ma ka ütlesin. Nüüd ma tahaksin teada, kuidas on sellistesse märkustesse, nad on ilmselt massiliselt levinud, reageerinud ikkagi Eesti Maaomavalitsuste Liit ja mida ta on ette võtnud, et niisugused, andke andeks, sigadused ära lõpetada.

R. Närska

Ma olen seisukohal, et me ei saa öelda ühegi maakonna kohta seda, et maakonnavalitsus ja tema põllumajanduspoliitika oleks kusagil selline, mis on suunatud ühe või teise tootmisvormi või selle rakendaja vastu. Küll aga olen nõus sellega, et tänapäeval leidub Eestimaal siiski veel mõningaid majandijuhte, kes on oma suhtumist selliselt väljendanud, ja võib-olla sellest ongi selline suhtumine saanud võimenduse.

Juhataja

Suur tänu! Liia Hänni, teine küsimus.

L. Hänni

Lugupeetud härra Närska! Oma ettekandes te ütlesite, et ei tohiks kiirkorras lagundada majandeid, ja samal ajal kirjutate oma pöördumises, et tuleks kiiresti vastu võtta põllumajandusliku omandi reformi sätestav seadus. Kuidas te kujutate ette põllumajandusliku omandi reformi, ilma et võetaks vastu mingeid otsuseid majandite suhtes? Aitäh!

R. Närska

Ma olen seisukohal, et seda ei saa teha sundkorras. On ju teada, et tänapäeval tekivad maal uued tootmisvormid, kuid need on pidurdunud oma arengus just selletõttu, et omandiseadus ei ole vastu võetud.

Juhataja

Suur tänu, härra Närska! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Meil tuleb veel üks kaasettekanne. Pärast selle ärakuulamist ma paluksin kujundada Ülemnõukogu seisukoht selle küsimuse jätkamise või katkestamise osas! Ja nüüd palume kaasettekaneks kõnetooli Eestimaa Põllumajandustootjate Keskliidu esimehe härra Variku.

A. Varik

Väga austatud Ülemnõukogu! Küsimus on üpris terav, muidu ma ei oleks üldse Ülemnõukogu poole pöördunud. Tänapäevane põllumajanduse olukord on ju näha meie kaupluste lettidel. Pole vist mõtet hakata siin vaidlema selle üle, millal kriis algas, sest neid põhjusi on küllaga ja selles kirjas-pöördumises on toodud mõningad nendest, mis antud momendil kriisi on kiirendanud ja teravdanud. Kui hakata pikemalt rääkima, siis on probleem tehnoloogias, inimeses, omandis ja paljudes teistes küsimustes. Ja sellepärast, hinnates praegust olukorda, kus on tunne, et Eesti rahvas ei saa ise Eestimaad toidetud, on see probleem väga terav. Kui Eestimaa Põllumajandustootjate Keskliit tekkis, siis oligi meie esimene arusaam asjast see, et on tarvis korralikku üleminekuperioodi arengukava, selleks et maatootajal säiliks kindlustunne.

Analüüsidest praegust hinnapoliitikat, peab ütleva, et teatud põllumajandussaadusi ei tasugi enam toota. Näitena võib tuua broileriliha, mis annab kahjumit. Seda nimekirja võiks tunduvalt pikendada. Tundub, et tegelikult nagu ei tahetagi, et praegune põllumajanduslik olukord läheks normaalsemaks, et tekiks üldse motiiv tööks maal. Nagu te teate, lükkas valitsus meie poolt pakutud hinnad tagasi, motiveerides seda sellega, et tuleb kooskõlastada mitmete ühendustega, aga võib-olla siis ka kõikide parteide ja erakondadega. Kui tuleb neid läbi arutada, eks siis arutame läbi, kuid varsti võib tekkida selline olukord, kus meil ei ole enam midagi söögipoolist lauale panna.

Keeruline olukord valitseb maal ka sotsiaalsfäärisüsteemis. Lagunema hakkavad kunagi püstitatud kultuuriobjektid, kuid keegi ei suuda neid remontida, kuna üldine finantsmajanduslik seis on maal vägagi raske.

Arvestades olukorra tõsidust, paluksin ma lugupeetud saadikutel teha sellest õiged järeldused!
Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Saadikutel on mõned küsimused. Ants Veetõusme.

A. Veetõusme

Lugupeetud juhataja ja ettekandja! Mul on käes 1991. aasta 7. märtsist kaks dokumenti, üks on EKP Keskkomitee büroo otsuse protokoll nr. 3 "Olukorrast Eesti põllumajanduses" ja teine on Eesti Maaomavalitsuste Liidu ja Eestimaa Põllumajandustöötajate Keskliidu pöördumine Ülemnõukogu poole. Küsimus on selles, kas see pöördumine on koostatud vastavalt sellele

büroo otsusele, kuna need tekstid on küllaltki lähedased, või on ta koostatud sellest sõltumatult. Aitäh!

A. Varik

Küsimus on täiesti arusaadav. Meie pöördumine oli juba mõni päev varem valmis, seejärel osalesin ma selles põllumeeste ringis, kes olid kutsutud büroole. Mina ise EKP liige ei ole, kuid ma palusin ka Eesti Maaomavalitsuste Liidu ja Eestimaa Põllumajandustootjate Keskliidu vastavad ettepanekud otsusesse sisse panna.

M. Titma

Mis aitaks praegu põllumeest tööle panna, annaks motiivi töötegemiseks, nii et Eestimaa saaks sügisel laua kaetud ja võib-olla ka selle produkti, mille eest näiteks idast oleks võimalik saada üldse bensiini ja naftasaadusi? Midagi me peame ikkagi andma ja kui põlluprodukte ka ei ole, siis ma ei tea, mida me anname.

A. Varik

See on pikk küsimus. Asi on selles, et esiteks on tarvis reaalselt maapoliitikat. Ja mida me reaalsuse all mõtleme, see on ka vist individuaalne. Teine asi on see, et tegelikult kogu areng toimub programmiliselt. Uued omandivormid saavad tekkida seal, kus vana enam ei toimi, ja praegusel momendil on tegelikult olukord juba nii kaugemale läinud, et antud võimalustega ei ole enam võimalik vältida põllumajandussaaduste langust. Ükskõik mis me ette võtame, kuid see langus kestab veel tükike aega ja see on väga kurb tõde, mida tuleb täielikult tunnistada. Siin esitati küsimus ka jõusööda kohta. Selles suhtes tahaksin ma öelda, et majanduslikult nii otsustada kunagi ei saa, et kui võtame vastu teraviljaprogrammi, siis lõpetame jõusööda tarnimise. Üks veel ei toimi, aga teise juba lõpetame ära ja ongi krahhi käes. Järelikult, kõike tuleb võtta reaalselt ja kaine mõistusega.

Juhataja

Suur tänu! Heldur Peterson, teine küsimus.

H. Peterson

Lugupeetud juhataja ja ettekandja! Ma mäletan ühte põllumeeste suurt vabariiklikku kokkutulekut üle kahe aasta tagasi. Sel ajal oli põllumajandusjuht Gustav Tõnspoe ja siis käis poleemika selle üle, kas põllumajandus on lootusetus kriisis, on ta sügavas kriisis või

veel mingisuguses kriisis. Kui sügavale on võimalik üldse teie arvates veel langeda, et me tulevikus ei räägiks, et põllumajandus on siis aasta või kahe pärast ikkagi kriisi jõudnud?

A. Varik

Kahjuks ma pean ütlema, et jään selles suhtes vastuse võlgu. Sellepärast, et prognoosimisega me ei ole jõudnud veel tegelda.

Juhataja

Suur tänu, härra Varik! Saadikutel rohkem küsimusi ei ole. Kolleegid! Peame nõu, kas Ülemnõukogu soovib jätkata küsimuse arutamist ja vastavalt sellele pikendada tööpäeva või me katkestame selle. Kuidas Ülemnõukogu arvab, katkestame? Kas me määrame ka ära, millal jätkame selle küsimuse arutamist? Homme kahjuks ei saa, kuna meil seisab ees Narva vabamajanduspiirkonna arutelu ja kiireloomulise küsimusena seaduseelnõu, mis puudutab muudatusi Eesti NSV seaduses "Töõteenistusest Eesti NSV-s" ja veel palju muid asju. Mina teen ettepaneku jätkata järgmisel istungjärgul. (Hääled saalist.) Kas Aldo Tamm soovib järelejäänud 2 minuti jooksul sõna võtta? Palun, Aldo Tamm!

A. Tamm

Lugupeetud juhatus! Lugupeetud kolleegid! Täna arutelu põhjal võib öelda, et põllumajanduskriisi põhjused väljuvad tegelikult meile esitatud pöördumise raamidest. Seetõttu ei tahaks ma hakata siin kedagi veenma, süüdistama ega kaitsma, vaid loodan, et tõstatatud küsimus leiab edasist kiiret käsitlemist, selleks et valitsus saaks hakata selle teemaga tegelema, ja seetõttu ei pea ma õigeks arutelu edaspidist venitamist. Me võiksime täna mõne minuti siiski oma tööpäeva pikendada ja kaaluda meile esitatud otsuseprojekte ja minu isiklik arvamus on, et nendes tõesti ei ole väga olulisi, põhimõttelisi erinevusi, kuid tundub, et Maa-Keskerakonna saadikute projekt on redaktsiooniliselt parem. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, Aldo Tamm! Kas see on ametlik ettepanek tööpäeva pikendamiseks? On ametlik ettepanek. Panen hääletamisele.

Kolleegid! Esimene ettepanek on selline: pikendada tänast tööpäeva kuni otsuse vastuvõtmiseni, mis eeldaks seda, et me alternatiividest valime ühe, mille me aluseks võtame, ja selle põhjal toimub kogu seadusandlik protsess. See ettepanek eeldab kvalifitseeritud

häälteenamust, kaks korda rohkem poolt kui vastu. Kohaloleku kontroll. Kohal on 74 rahvasaadikut, puudub 30.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et pikendada tänast ametlikku tööpäeva kuni otsuse vastuvõtmiseni päevakorralduses? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 40 rahvasaadikut, vastu 20, erapooletuid 8. Ettepanek on vastu võetud.

Kolleegid! Võib-olla teeksime 5–10-minutilise vaheaja? Vaheaeg 5 minutit.

V a h e a e g

Juhataja

Kolleegid! Istungjärgu töö jätkub. Kohaloleku kontroll. Kohal on 61 rahvasaadikut, puudub 43.

Lugupeetud kolleegid! Meil oli planeeritud täna õhtul veel juhatuse istung, tõenäoliselt oleks õige lükata see edasi homsele. Sellest tulenevalt teen ettepaneku viia läbi juhatuse istung homme kell 8.00. Kolleegid! Ma tahaksin teid informeerida sellest, et täna aktsepteeris juhatus uue fraktsiooni tekke. Alates tänasest on Ülemnõukogus ka vabariiklaste fraktsioon. Praegu on sinna registreerunud alljärgnevad saadikud: Heino Kostabi, Johannes Kass, Tõnis Mets, Jüri Kork, Toomas Kork, Helgi Viireleid. Fraktsiooni esimees on Heino Kostabi.

Jätkame päevakorras oleva küsimuse aruteluga ja palume kõnetooli Uno Antoni!

U. Anton

Tänane arutelu näitab võrdlemisi süngelt, kuidas me oleme suhtunud selle aasta jooksul ühesse tõsisemasse probleemi, mis alles nüüd, aastase hilinemisega on täiskogu ette jõudnud. Õige aeg oleks ilmselt olnud kolmveerand aastat tagasi. Maaelukomisjon tegi sellealaseid katseid korduvalt, kuid see ei andnud kahjuks tulemusi. Arvatavasti olid me püüdlused liiga tagasihoidlikud. Nüüdseks on muidugi olukord selline, et üksikprobleemide kallal nokitsemine ei anna mitte midagi, nagu siin juba härra Kõöp ja härra Tamm ütlesid, on viimane aeg asja komplekselt valitsuse eesistumisel täiskogu ees arutada. See, mida siin täna on suudetud välja tuua, on ehk ainult selle jäämäe kõige pisem, veepealsem osa. Nagu ma ütlesin, püüan ma teie aega mitte kuritarvitada, kuid põllumajandusküsimustes on ilmselt mõned sellised probleemid, mida on kohe vaja teadvustada nii meie valitsusele ja ka tervele Eestimaaale. Üks nendest on praegu meie käsutuses olemasolevate vahendite kasutamine. Viimasel aastal on kõigi vahendite kasutamise efektiivsus tunduvalt vähenenud. Siin viidati

korduvalt jõusöödale, läheks vist pikale jutustada, mismoodi maaelukomisjon seda on käsitlenud. Mitmel korral on siin seonduvaid probleeme toodud ka valitsusjuhi ette. Meie seisukohalt oli juba ammu selge, et 1,5 miljonit tonni jõusööta on absurdne, ükski terve mõistusega inimene seda ei taotlegi. Juba pool aastat tagasi oli praktiliselt selge, et kui me saaksime säilitada 700 000 tonni, siis suudaksime nii mõneski majandis vältida kaost, kuid sellest meie seisukohast mindi siis vaikselt mööda ja nüüd, kui häda on juba päris suur, tullakse praktiliselt samade seisukohtadega välja.

Kui me kohe ei suuda midagi ette võtta, siis meie veisekasvatus laguneb 1–2 aasta jooksul ja siis ei jää mitte lihalett enam tühjaks, vaid tagasilöögid tulevad praktiliselt maaelu kõigis valdkondades ja see omakorda puudutab ka juba linnaelu tunduvalt raskemalt. Eelkõige puudutab see senise tehnoloogia säilitamist. Mitte keegi ei suuda seda Eestimaal koheselt asendada, eriti see, mis puudutab Saksa tehnika kasutamist. Lätlased ja leedulased oskasid näha ette neid probleeme, mis tulevad, sealhulgas ka Saksamaa ühinemisega seonduvaid. Nad on praktiliselt 2 aastaks suutnud ennast ette kindlustada. Ka meie mõnedel ametimeestel, nagu Viljandis asuva Saksa tehnika tugipunkti juhatajal Lembit Juhal olid need probleemid selged juba eelmise aasta IV kvartalis. Ta kandis need ette, kus vaja, kuid see kõik jäi tähelepanuta. Ma usun, et on aeg teadvustada sellised asjad.

Venitamist ei kannata ka maaseadus. Maainimesel peab olema selge suhe maaseadusega ja see peab olema teada ka perspektiivis. Viimase aasta jooksul oleme tekitanud maal 5–6 eri tootmisvormi, oleme maainimesed omavahel vastandanud. Me oleme isegi talunikud omavahel vastandanud, andmata endale aru, mida see kaasa toob. Mida toob praegu meile kaasa valitsuse otsus asundustalude tekkimisest? See on pime selle olukorra jäljendamine, mis meil oli 50–70 aastat tagasi. Kuid olukorrad on ju kardinaalselt muutunud. Me arvame, et võime kõik selle, mis siis hea oli, oma ühiskonda kaasa tuua. Selle ümberjutustamine läheks pikale, kuid väga tihti me oleme äärmiselt ühekülgelt oma probleeme lahendanud. Näiteks otsus "Ehitusmaterjalidega uustalunike eelisjärjekorras varustamise kohta". Nüüd on talunikel endil ka selge, et see ei ole väljapääs olukorrast. Selle kõige tulemusena, kuhu me oleme jõudnud, ongi olukord selline, et kui tööliste-teenistujate sissetulekud k.a. jaanuaris-veebruaris suurenesid eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 29 protsenti, siis kolhooside väljamaksed vähenesid 15 protsenti. Kujutate ette, mis see nendele tähendab. Ühe aasta jooksul diferents ligi 50 protsenti. Kui ma mõni kuu tagasi juhtisin valitsusjuhi tähelepanu sellele, siis püüti mind lolliks teha, et ma üldse nii rumalalt küsin. Ma ei tea siamaani, kes sai valitsusjuhti nii ühekülgelt informeerida. Praegu me oleme aga fakti ees ja enam ei ole taganeda mitte kusagile.

Üheks valusamaks probleemiks maal on nn. agrolinnakute probleem. Kui te maal ringi sõidate, siis olete kindlasti tähele pannud, et väga tihti on kõrvuti tootmiskompleksid ja elamutsoonid. Kui me neid ei suuda n.-ö. funktsionaalses seoses hoida, siis kõige lähemal ajal nende agrolinnakute elanikkonna, kellel pole praktiliselt isiklike tootmisvahendeid, sissetulekud langevad alla ametlikku elatusmiinimumi. Seda tuleb kõige tõsisemalt arvestada. See ei ole mitte sünge ettekuulutus, vaid see on tänapäeva reaalsus. Elama jääb see maainimene, see talunik, kellel on juba tootmisvahendid. Praeguste hindade juures luua midagi uut on praktiliselt võimatu. Kuidagi elab ära ka see majanditöötaja, kellel on lehm laudas ja, nagu öeldakse, katus pea kohal. Aga teine pool maaelanikkonnast, kes elavad nendes agrolinnakutes, on absoluutselt väljapääsmatus olukorras, kui me oma veisekasvatuse probleemidele läheneme samamoodi, nagu lähenesime seakasvatuse probleemidele. Ma usun, et on viimane aeg komplekselt asju arutada ja inimestele selgeks teha. Kui me nii edasi jätkame, siis igal juhul on tulevik väga tume nii maainimese kui ka terve Eestimaa elanikkonna jaoks. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu, Uno Anton! Kumba otsuse eelnõu soovitad sa aluseks võtta?

U. Anton

Need eelnõud on praktiliselt identsed ja ma usun, et peale 5-minutilist ühist tööd Maa-Keskerakonna saadikurühma ja maaelukomisjoni vahel on lihtne projekt valmis, millega mõlemad pooled jäävad rahule. Maaelukomisjon tunnistas sellist seisukohta ka oma koosolekul.

Juhataja

Suur tänu! Väga hea oleks, kui selle küsimuse saaks taolisel teel lahendada. Jätkame sõnavõtte. Eldur Parder, palun!

E. Parder

Lugupeetud juhataja! Kallid kolleegid! Ma tahaksin teile ette kanda Eestimaa talumeeste arvamus selle pöördumise suhtes. Esiteks, põllumajandustootmise langus Eestis ei alanud möödunud aastal, vaid praeguse kriisi põhjused tulenevad 1940. aastatel alanud sündmustest. Jättes vahele maarahvale vaenuliku sundkollektiviseerimise ja sellele järgnenud perioodid, tuleb märkida, et sotsialistliku majanduse üldkriis algas juba 15 aastat tagasi. Järsk tootmise

langus paaril viimasel aastal on põhjustatud aga eeskätt odavate naftadollarite eest Nõukogude Liitu ostetud teraviljamahtude olulisest vähenemisest. Pöördumises esitatud põllumajandussaaduste languse põhjused, näiteks tootmise tehniliste ressursside kallinemine, madalad kokkuostuhinnad, suured sotsiaalsfääri kulud, valitsuse põllumajanduse arengukava puudumine, ühis- ja riigimajandite ning nende töötajate vastane kampaania – need ei ole lihtsalt päris adekvaatsed, vaid tundub, et nende loetlemise eesmärgiks on mõjutada lugejat käsitlema põllumajandusprobleeme ainult ühest kindlalt orienteeruvast suunast lähtuvalt. Teiseks tundub, et paratamatult lagunevaid tootmise juhtimise struktuure püütakse kunstlikult säilitada määramatuks ajaks, mis lõppkokkuvõttes süvendab veelgi kriisi ega ava perspektiivi maarahvale tegutsemiseks. Keegi talumeestest pole halvustanud majandite töötajaid ega forsseerinud majandite lammutamist. Pigem on alanud vastupidine kampaania, kõigi vahenditega püütakse halvustada talude taastajaid, piirata nende õigusi ja mustata taluliitude juhte. Muide, Viljandimaal on asi läinud niikaugele, et taluliidud on sunnitud osa ajakirjanikke kohtusse andma. Viimasel ajal on administratiiv-käsumajanduslik juhtimine täheldatav ka Eesti Vabariigi Valitsuses. Mitmete vastuvõetud aktide alusel on maarahvas ebameeldivalt ära lahterdatud, näiteks talunikud-eratootjad, suurtalud, asundustalud, tootmistalud jne., mis põhjustab maal omakorda asjatuid pingeid ja arusaamatusi. Lausa seadusvastaseks tuleb aga lugeda valitsuse soovi kehtestada käsu korras tootmiskohustused ja normid talunikele. Muide, eelmisel reedel Adaveres toimunud nõupidamisel me saavutasime selles osas mingi kompromissi, kuid see küsimus ei ole veel täielikult lahendatud. Pole raske ette kujutada, et normide mittetäitjaid asutakse õige pea moraalselt, administratiivselt ja ka majanduslikult mõjutama, mis lõpptulemusena viib talumajandussüsteemi hääbumiseni. Ilmselt teatud jõud seda taotlevadki ja seepärast me juhime sellele ka tähelepanu. Meie ettepanek on koos selle pöördumise autoritega viia põllumajandus välja sellest kriisist. Kui valitsus seda teha ei suuda, siis meie suudame seda, kuid vaja on minna ühiselt koos, nagu paljud majandid ja omavalitsused on ka läinud.

Ühel probleemil tahaksin ma küll peatuda. Põllumajandussaadusi töötlev tööstus, pidades silmas õigusjärglust, kuulub talupidajatele. Me peame vajalikuks seda esialgu mitte erastada, vaid luua ajutised tootjate organisatsioonidest ja talunikest koosnevad haldusnõukogud. Meie arvates on maal alanud uus Eesti küla taastamine. Ja selleks, et seda aidata ning põllumajandus kriisist välja viia, peame tegutsema kõik koos. Ja seda peaks mõistma ka meie valitsus. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Järgnevates sõnavõttudes ma paluksin siiski välja öelda, millist otsuse eelnõu eelistatakse. See aitab kaasa meie edaspidisele tööle. Ants Veetõusme.

A. Veetõusme

Lugupeetud saadikud! Te teate, et ma mitte asjata ei küsinud ühelt ettekandjalt kahe dokumendi vahelist seost, sest tõepoolest ma näen mõlemas dokumendis seda ideoloogiat, mida on meis kantud juba aastakümneid. Kui me täna räägime siin põllumajanduse kriisist, siis paljud meist ei taha tunnistada, et see kriis ei ole alanud praegusel ajal, vaid, nagu eespool öeldi, juba aastakümneid tagasi. Selle kriisi põhjuseks ei ole mitte ainult valitsuse küündimatus, vaid ka majandites ja maakondades olevate töötajate ja juhtide küündimatus ja tahtmatus töötada. Kuna dokument on tõepoolest kantud sellest ideoloogiast, siis ma arvan, et ei ole viga, kui ma tsiteerin Valter Udamit, kes oma artiklis "Põllumajandus ei kannata kannapöörded" ütles, et on selliseid majandeid, häid majandeid, näiteks kolhoos "Edasi", kes ei mõtlegi lahku minna ühistuteks ja elavad hästi. See näitab veel kord seda, et tegelikult ei ole probleem mitte ainult valitsuse poliitikas, vaid on hoopis mujal. Selles pöördumises on ära unustatud, et tegelikult hakkavad meie hädad sellest, et meil ei ole omanikku ja paljud meist ei taha enam omanikuks saada. Ja erakondlik kemplemine on ju erinevate huvidega inimeste gruppide vaheline võitlus. Ma teen ettepaneku, arvestades juhataja palvet, võtta aluseks Maa-Keskerakonna projekt, kusjuures jätta välja sellest projektist p. 1 ja 3. Nii et sisuliselt oleks minu ettepanek võtta vastu ainult Maa-Keskerakonna saadikurühma projekti punkt 2 ja selle ettepaneku ma annan ka juhatajale. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Need on siis parandusettepanekud, juhul kui Maa-Keskerakonna projekt võetakse aluseks. Mikk Titma.

M. Titma

See, et põllumajanduse üldise kriisi aluseks on pikaajalised protsessid, on nähtavasti meile kõigile selge. Ja nii võiks ajalooteaduses või ka sotsiaalfilosoofias kogu asja arutada. Kuid praegu on meil siiski väga konkreetne kohustus vastutada Eesti rahva eest konkreetselt täna, kas tal on süüa sügisel, kas Eesti rahval on midagi kaubana pakkuda välja selleks, et rahuldada oma vajadusi, sest siiani oleme me ju põhiliselt tarninud itta ikkagi põllumajandusprodukte. Kui neid meil enam ei ole, siis nähtavasti tekib meil endil väga raske

olukord. Küsimus ei ole selles, et keegi ei mõistaks taludele ülemineku vajadust, vaid selles, kuidas edendada põllumajandust ka praegu eksisteerivate konkreetsete põllumajandushoonete ja põhivahendite baasil. Kui me neid ei kasuta, siis me seda põllumajandusprodukti ka ei saa. Ja kui meie reaalne põllumajanduspoliitika praegu ei ole suunatud sellele, et maksimaalselt ära kasutada neid vahendeid, mis meil praegu on, siis järelikult see langus, mis tuleb niikuinii, tuleb märksa sügavam. Praegune talumeeste mure ei ole mitte selles, et säilitada kolhoose ja sovhoose, vaid vastutus oma inimeste ees ja püüd rakendada olemasolevat põllumajanduse põhivahendite arsenalit, selleks et Eestimaal ei laguneks täielikult põllumajandustootmine ära sel perioodil, kui talud alles tekivad. Ja ma näen siin ikkagi mitte võitlust talunike ja ütleme, direktorite vahel, vaid võitlust selle eest, et põllumajandus Eestimaad toidaks ja maaelu edasi edeneks. Selles mõttes ma isiklikult mingil juhul ei toeta Maa-Keskerakonna saadikurühma projekti. Härra Raig küsis siin, kes seda propagandat alustas. Mina julgen selle välja öelda: Raig oli see mees, kes hakkas väga pealiskaudselt põllumajandusse suhtuma ja arendama poliitilist kampaaniat põllumajandusjuhtide suhtes, mõtlemata majanduslikult sellele, kuidas rakendada põhivahendeid Eestimaa teenistusse.

Juhataja

Suur tänu! Kas me lõpetame läbirääkimised? Praegu rohkem sõnavõtusoovijaid ei ole ja loeme, et see otsus on džentelmenlik ning hääletusele me seda ei pane. Kolleegid! On olnud mitmesuguseid seisukohti otsuseprojektide suhtes ja paistab, et töökorras seda küsimust lahendatud ei ole. Kas Juhan Telgmaa soovib lõppsõna? Palun!

J. Telgmaa

Lugupeetud kolleegid! Meil tuleks ära otsustada üks formaalne asi ja nimelt, kas esitatud otsuse projekt on alternatiivne variant või ei. Kui me härra Raigiga saalis vestlesime, ta ütles, et nende poolt esitatud otsuse projekt ei ole alternatiivne, samad sõnad ütles ta ka kõnetoolist, kuid vormistatud ja vastavad protseduurid on see läbinud nii nagu alternatiivne. Kas ta on siis alternatiivne või ei? Sisult on ta peaaegu identne maaelukomisjoni poolt ettevalmistatud otsuse projektiga.

Juhataja

Mina lähtun protseduuriliselt ja sellest lähtudes on kaks erinevat otsuse eelnõu. Kui asjaosalised lepivad omavahel kokku ja leiavad, et ei ole alternatiivne, siis pakkuge välja, millise me võtame aluseks.

J. Telgmaa

Sellele küsimusele ma saan vastata pärast konsulteerimist maaelukomisjoniga, milleks ma palun pärast oma lõppsõna umbes 5 minutit aega.

Lõppsõnas ma tahaksin öelda, et härra Raig eksis, kui ta väitis, et maaelukomisjonil ei ole ühtsed seisukohad. Maaelukomisjonil on nimelt ühtsed seisukohad selle läkituse suhtes, kuid maaelukomisjoni seisukohad ei ühti viimсени ja kõiges selles läkituses tooduga. Nii ma rääkisin ka oma sõnavõtus. Siinjuures ma tahaksin lihtsalt märkida, et maaelukomisjoni liige härra Tamm, kes ütles, et ta on eri seisukohal, ei ole mitmete asjatoimetuste tõttu saanud osa võtta komisjoni istungitest. Ühtlasi ma tahaksin härra Raigilt küsida, kes on see salapärane teine Maa-Keskerakonna liige maaelukomisjonis. Ühte ma tean, kes ka ei saanud meie istungist kahjuks osa võtta, kuna ta pidi olema Viljandis. Aga kes see teine võiks olla? Pärast olge kena ja öelge mulle, siis ma saaksin ise ka teada.

Mis puutub otsuse projekti, siis sisuliselt siin mingisuguse alternatiiviga tegemist ei ole. Ma näen siin lihtsalt seda, et Maa-Keskerakonna nimi kõlaks ajakirjanduses. Ja see on kahjuks olnud kogu aeg Maa-Keskerakonna stiil – teha mitte millestki särav sündmus, et see pärast läigatamist kaduvikku siirduks ja sinna jääkski. Ma tahaksin paluda tulevikus mitte tegelda niisuguste asjadega.

Mulle näib, et ettekannetest ja sõnavõttudest sai kõigile selgeks, mida mõtleavad läkituses meie poole pöördunud inimesed maaelu ja põllumajanduse arendamise programmi all. Me saime teada, et ei saa fatalistlikult läheneda maaelule, et lagunemise protsess algas ei tea kust ja nüüd me oleme täiesti jõuetud ja need, kes teevad vigu selle maaelu edendamisel, et need ei ole milleski süüdi. Me ei saa ju ometi niimoodi asjale läheneda. Proua Hänni küsimustest selgus, et las see maailm laguneb ja siis alles võtame seadused vastu. Ainult et siis on juba kõik laiali tassitud. Need praegused ülemused – pahad direktorid, punaparunid, opmanid, kupjad ja kiltrid, keda kõike te teate seal paremini kui mina – need on ju kõik esimesed laialitassijad, sest neil on suured võimalused, nad on varustatud isiklike ametiautodega, ja kui me siis hakkame alles neid seadusi vastu võtma, kui kõik on juba laiali tassitud, nagu te pakute – no tänan väga. Ma ei saa tõesti aru, mida te taotlete. Selleks et majandid laiali ajada või kokku panna, peavad olema seadused. Meil aga neid seadusi ei ole. Me ei saa ju seda sallida ja kutsuda üles leppima sellega, et suurtootmine lammutatakse ära.

Lõpetuseks ma tahaksin rõhutada veel ühte mõtet. Ärgem ikkagi unustagem üht autoriteetsemat esindust, kes on pädev maaprobleeme esitama. Maaomavalitsuste Liit koosneb rahva poolt valitud ja maakondade eluolu eest isiklikult vastutavatest isikutest. Rõhutan, isiklikult vastutavatest isikutest. Nii et meil ei ole mingit alust suhtuda neisse

üleolevalt ja arvata, et meie siin saalis oleme oluliselt targemad kui nemad. Ja üldiselt on asja sisu ju praegu selles, et põllumees on hädas ja see päevakorrapunkt käib selle kohta, et me peame võtma seisukoha Maaomavalitsuste Liidu pöördumise kohta, mitte põllumajanduse olukorra kohta. Kui me püüame selle päevakorrapunkti piirides püsida, siis on meil täna ehk isegi võimalik otsus vastu võtta ja lähtuda siin sellest, mida härra Parder välja ütles, et vaja on minna ühiselt koos. Omalt poolt ma lisaksin veel niipalju, et Eesti rahvas on alati põldu austanud. Tehku valitsus või meie siin saalis mis tahes, vigurdagu erakonnad nii kui tahes, kuid põldu ei tohi narrida.

Lubage mul tänada kõiki sõnavõtjaid ja küsijaid ning paluda maaelukomisjonil hetkeks koguneda, et lahendada küsimused, mis on seotud otsuse projektiga.

Juhataja

Suur tänu, härra Telgmaa! Ma arvan, et sellel ajal, kui Ivar Raig esineb lõppsõnaga, saab teie komisjon töötada. Palume kõnetooli Ivar Raigi!

I. Raig

Austatud rahvasaadikud! Me oleme jõudnud otsuse projektini, mille esitas maaelukomisjon ja ma rõhutaksin veel kord, et Maa-Keskerakonna poolt esitatud otsuse projekti paluksin võtta kui parandus- ja täiendustepanekuid juba esitatud projektile. Mis puutub üldse pöördumisse, mille Maaomavalitsuste Liit ja Põllumajandustootjate Keskliit esitasid Ülemnõukogule, siis ma arvan, et selle oleks võinud teha otse valitsusele. Kui härra Telgmaa ütles, et meil ei ole vaja erakondadevahelist kemplemist, siis võib öelda ka nii, et kogu see küsimus oleks võinud olla esitatud valitsusele ja meie oleksime selle asemel võinud hoopis tegelda näiteks omandi- ja maaseaduse aruteluga, et minna edasi oma põhitöös. Sest kujutage ette, mis siis juhtub, kui meie poole hakkavad oma murede ja vastuoludega pöörduma arstid, tööstusmehed ja kõik teised. Me oleme loonud sellise pretsedendi, mis võib panna meie töö täielikult takerduma. Ka ei hakka vastama nendele märkustele, mis tehti Maa-Keskerakonna ja isiklikult minu suhtes, sest püüan aega kokku hoida ja ei pea neid niivõrd tähtsaks, et neile vastata. Kuid ma juhin ainult tähelepanu sellele, et need, kes süüdistavad, need eksivad ise kõige enam selles suhtes, milles nad süüdistavad teisi. Nimelt, selle vaenu õhutamises. Ma rõhutan veel kord, et me soovime koostööd ja seda, et dialoog oleks ideede tasandil, mitte isikute ja persoonide tasandil. Tuleks kritiseerida valesti öeldud ideid, mitte persooni.

Ühele asjale ma tahaksin juhtida veel tähelepanu. Nimelt, härra Titmalt ilmus "Maalehes" mitu aastat tagasi üks väga radikaalne põllumajanduspoliitikaalne artikkel talumajanduse

suunas, kus ta tunnistas ainsa võimaliku teena Eesti põllumajanduse olukorra päästmisel radikaalset üleminekut talumajandusele. Mind hämmastab väga tema praegune seisukoht, selline kannapööre, sest ma pidasin teda kogu aeg selles küsimuses oma liitlaseks. Ma loodan, et me tõepoolest püüame jääda ikkagi oma varem välja öeldud seisukohtade juurde ja olla ausad nendes küsimustes. Ma tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Ettekanded, sõnavõttud ja lõppsõnad on seega ära kuulatud. Niikaua, kui kokkulepitud viis minutit täis saab, lubage mul anda veel mõned selgitused. Kui tegemist ei ole alternatiivse eelnõuga, kuid on eriarvamusi esitatud eelnõu suhtes, siis seda asja reguleeritakse parandusettepanekutega ja nende suhtes võtab seisukoha Ülemnõukogu. Niimoodi on meil reglementeeritud seadusloome. Kui esitatakse teine eelnõu, siis protseduuriliselt seda tõlgendatakse alternatiivsena ja juhatus ei võta endale õigust otsustada, kas see on sisuliselt samaväärne või mitte. Lugupeetud maaelukomisjoni liikmed! Kas te olete selgusele jõudnud? Palun, Juhan Telgmaa!

J. Telgmaa

Maaelukomisjon pidas nõu ja rõhuva häälteenamusega otsustas aluseks võtta Eesti Maa-Keskerakonna projekti, ja meie poolt on ettepanek asendada selles projektis p. 1 maaelukomisjoni poolt pakutud projekti punktiga 1. Mis puutub parandusettepanekutesse, siis Ants Veetõusme parandusettepanekut me ei aktsepteeri, kui ta nõuab, läheb see hääletusele. On saabunud veel üks ettepanek Ants Käärma allkirjaga, et sellesse Eesti Maa-Keskerakonna otsuse projekti, mille me aluseks võtsime, lülitata punkti 3 pärast sõna "maareformi" täiendavalt sõnad "ja haldusreformi". Seda parandusettepanekut me aktsepteerime.

Juhataja

Kuna meil on tegemist ebatavalise juhtumiga, siis otstarbekuse nimel ja Ülemnõukogu nõusolekul paluksin ma kõnetooli praegu ka Ivar Raigi ja kõik see, millest te ruttu siin Juhan Telgmaaga kokku lepite, jääb aluseks. (Naer saalis.) Kui mõni saadik jääb pärast seda eriarvamusele ja nõuab ühe või teise küsimuse hääletusele panekut, siis seda ma ka teen.

I. Raig

Kui tohib, siis ma kõigepealt avaldaksin tänu maaelukomisjonile ja ma kahetsen, et ma ei saanud ise nende nõupidamisel viibida, kuid mul on hea meel, et see asi nii läks. Otsuse

projekti punktis 2 on mul parandusettepanek ja nimelt: kuupäev 15. mai asendada 1. juuniga. See on kooskõlastatud ka põllumajandusministeeriumi spetsialistidega, lihtsalt varem ei jõua.

Juhataja

Üks hetk, Ivar Raig. Esimene parandusettepanek on teil ju kokku lepitud. See läheb otsusesse sisse. Lugupeetud Ülemnõukogu! Kas kellelgi on eriarvamus? Ei ole. Jääb jõusse.

I. Raig

Kolmanda punkti suhtes oleme me ka kokku leppinud, et sõna "maareformi" järgi tuleb "maa- ja haldusreformi läbiviimiseks". Sest need küsimused tuleb vaadata koos ja siin meil lahkavamusi ei ole. Seega oleks ettepanek see parandus vastu võtta.

Juhataja

Suur tänu! Kas keegi nõuab hääletusele panekut? Ei nõua. Kas nende kokkulepete suhtes on eriarvamusi? Ei paista olema. Läheme edasi.

I. Raig

Esimese punkti suhtes on kokku lepitud, et võtta see küsimus Ülemnõukogu päevakorda 39. istungjärgul. Üks küsimus jääb siiski, ja nimelt tehakse ettepanek, et Maaomavalitsuste Liidu ja Põllumajandustootjate Keskliidu pöördumise punktis 1 Eesti Vabariigi Valitsusele tehtud ettepanekute suhtes rakendataks koheselt abinõud nende lahendamiseks. Ma olen selle vastu, sest abinõusid, mis on pikaajalised, ei saa koheselt rakendada ja informeerida sellest juba 39. istungjärgul. See ei ole reaalselt võimalik ning seepärast paneksin selle punkti hääletamisele. Tegelikult võiks jääda nii, nagu pakkus välja Maa-Keskerakond, et vaadata läbi tehtud ettepanekud ja esitada seisukohad nende suhtes siin saalis. Meil oleks võimalus kuulata ära uus põllumajandusminister ja paluda siia ka peaminister, nii nagu omavalitsused ka nõuavad. Reaalsem oleks ikkagi Maa-Keskerakonna vastav punkt otsusesse sisse jätta. Ma jään siin enda juurde ja paluksin panna esimese punkti uuesti hääletamisele!

Juhataja

Kas Juhan Telgmaa jääb eriarvamusele?

J. Telgmaa

Ma ei jää eriarvamusele, ma jään maaelukomisjoni arvamuse juurde.

Juhataja

Kas selles mõttes, et ei nõustu?

J. Telgmaa

Ei saa nõustuda. Maaomavalitsuste Liidust autoriteetsemat kogu maal ei ole ja nende arvamust ei saa me ignoreerida. See, mida pakkus Ivar Raig, ei ole adekvaatne.

Juhataja

Suur tänu, Juhan Telgmaa! Kuna aluseks jäi Eesti Maa-Keskerakonna projekt, siis jääb kõnetooli Ivar Raig ja nüüd me hakkame läbi arutama parandusettepanekuid. Esiteks võtame Ants Veetõusme parandusettepaneku.

I. Raig

Ants Veetõusme teeb ettepaneku võtta aluseks Eesti Maa-Keskerakonna projekt, millest välja jätta punkt 1 ja punkt 3.

Juhataja

Kas Eesti Maa-Keskerakond ei ole nõus punktide 1 ja 3 väljajätmisega?

I. Raig

Mina oleksin sellega nõus, kuid poliitilistel kaalutlustel tuleks sisse jätta kõik kolm punkti.

Juhataja

Järelkult lähevad nad ühekaupa hääletamisele, s.t. Ants Veetõusme esimene ja teine parandusettepanek. Meil on tegemist kahe parandusettepanekuga.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 63 rahvasaadikut, puudub 41.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Ants Veetõusme esimese parandusettepaneku poolt, et jätta välja esimene punkt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 25 rahvasaadikut, vastu 22, erapooletuid on 10. See ettepanek leidis toetust.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Ants Veetõusme teise parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Teise parandusettepaneku poolt on 13 rahvasaadikut, vastu 31, erapooletuid 10. Teine parandusettepanek ei leidnud toetust. Kas on veel parandusettepanekuid?

I. Raig

On veel Heldur Petersoni parandusettepanek, et lisada ka sõna "maareform" või "omandivorm", kuid ma arvan, et selles kontekstis ei ole seda vaja, pidades silmas pealkirja.

Juhataja

Kas Heldur Peterson ka ise nii arvab? Heldur Peterson! Kas paneme hääletusele või lepime omavahel kokku, et ei pane? Jääb jõusse ja paneme hääletusele. Heldur Peterson! Palun ruttu esitada oma parandusettepanek! Kas Ülemnõukogu sai Heldur Petersoni parandusettepaneku sisust aru? Paistab, et sai.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Heldur Petersoni parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 31 rahvasaadikut, vastu 12, erapooletuid on 13. See ettepanek leidis toetust.

Kas on veel parandusettepanekuid?

I. Raig

Ei ole.

Juhataja

Kolleegid! Kas kellegi parandusettepanek on jäetud tähelepanuta? Juhan Telgmaa.

J. Telgmaa

Küsimus on selles, et Ants Veetõusme ettepanekud puudutasid Maa-Keskerakonna projekti, aga meie maaelukomisjoni ettepanek oli punkt 1 asendada maaelukomisjoni projektis oleva punktiga. Selle kohta ei ole Ants Veetõusme parandusettepanekut esitanud.

Juhataja

Ei ole, see läheb hääletusele. Kas Ülemnõukogu saab Juhan Telgmaa parandusettepaneku sisust aru? Ei saanud.

J. Telgmaa

See ei ole parandusettepanek, selle ma ütlesin veidi aega tagasi välja kõnepuldis, et me võtame aluseks Maa-Keskerakonna projekti, aga selle projekti punkti 1 asendame maaelukomisjoni projekti esimese punktiga.

Juhataja

See on parandusettepanek. Kas Ülemnõukogu saab sellest aru? Paistab, et saab. Panen hääletusele.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Juhan Telgmaa parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Ma võtan hääletuselt maha, selgitame asjaolusid. Ivar Raig.

I. Raig

Ma ütleksin, et kirjalikult on see maaelukomisjoni projektis sõnastatud.

Juhataja

Käitume korrektselt, vastavalt reglemendile. Nõudmised on õiged ja Juhan Telgmaa esitab parandusettepaneku kirjalikult.

I. Raig

Kas tohib vahele öelda? Ei, mitte selles küsimuses.

Juhataja

Üks hetk. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Juhan Telgmaa parandusettepaneku poolt? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 32 rahvasaadikut, vastu 22 ja erapooletuid on 8. Juhan Telgmaa parandusettepanek leidis toetust.

Kas meil on veel parandusettepanekuid? Kolleegid! Ega ei ole unustatud kellegi parandusettepanekut? Ei ole unustatud. Suur tänu, Ivar Raig! Kas kantselei töötajad suutsid jälgida? Jaa, see nõue on õigustatud ja me palume tõepoolest, et asjaosalised esitaksid korrektselt vormistatud ja viseeritud projekti. Aluseks jäi meil nüüd Eesti Maa-Keskerakonna projekt.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus "Eesti Maaomavalitsuste Liidu ja Eestimaa Põllumajandustootjate Keskliidu pöördumise kohta", arvesse võttes parandusettepanekuid? Palun hääletada! Selleks on vaja 53 häält. Selle ettepaneku poolt on 56 rahvasaadikut, vastu 3, erapooletuid on 2. Otsus on vastu võetud.

Plenaaristung on homme algusega kell 10. Head õhtut!

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

37. ISTUNGJÄRK

NELJAS ISTUNG

18. aprill 1991

Harri Õunapuu vabastamine Rapla maavanema ametist

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere hommikust, lugupeetud saadikud! Kontrollime kohalolekut. Kohal on 73 rahvasaadikut, puudub 31. Täna ei ole enam osavõtt nii hea kui tervel istungjärgul.

Lugupeetud kolleegid! Alustame tänast istungit 10. päevakorrapunktiga, Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuste "Harri Õunapuu Rapla maavanema ametist vabastamise kohta" ja "Kalle Talviste Rapla maavanemaks kinnitamise kohta". Palume ettekandeks kõnetooli Eesti Vabariigi Ülemnõukogu esimehe härra Rüütli!

A. Rüütel

Lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Teatavasti vabastati Rapla maavanem Harri Õunapuu volikogu otsusega 13. märtsist 1991. aastast nr. 70 maavanema ametist ning Eesti Vabariigi Ülemnõukogu nimetas ta Eesti Vabariigi põllumajandusministriks. Meil tuleb kinnitada see otsus tema vabastamise kohta maavanema ametist.

Juhataja

Suur tänu! Võib-olla härra Rüütel istub niikauaks oma kohale. Kohaloleku kontroll. Kohal on 75 rahvasaadikut, puudub 29.

Lugupeetud kolleegid, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus "Harri Õunapuu Rapla maavanema ametist vabastamise kohta"? Palun hääletada! Hääletamine on salajane ja vaja on 53 häält. Selle ettepaneku poolt on 65 rahvasaadikut, vastu on 4, erapooletuid on 2. Härra Õunapuu on vabastatud Rapla maavanema ametist.

Kalle Talviste kinnitamine Rapla maavanemaks

A. Rüütel

Rapla maakonna volikogu istungil otsustati nimetada uueks maavanemaks Kalle Talviste. Härra Kalle Talviste on sündinud 1945. aastal Rapla maakonnas Kohila vallas, rahvuselt eestlane, parteitu. Tal on kõrgem haridus, elukutselt agronoom. Lõpetanud Eesti Põllumajanduse Akadeemia 1970. aastal. Enne maavanemaks nimetamist töötas härra Talviste Raplamaa Töötajate Liidu esimehena. Kooskõlas kehtiva seadusandlusega kuulub maavanem kinnitamisele Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poolt. Sellega seoses teen ettepaneku kinnitada härra Talviste Rapla maavanemaks.

Juhataja

Suur tänu, härra Rüütel! Paistab, et teile ei ole küsimusi. Palume kõnetooli härra Talviste! Kolleegid! Kas me soovime esitada küsimusi Rapla maavanema kandidaadile? Ivar Raig.

I. Raig

Mul on üks küsimus. Millisena näeb maavanema kandidaat Pirgu arenduskeskuse funktsioone Rapla maakonna ja vabariigi jaoks?

K. Talviste

Pirgu arenduskeskus on viimased aastad tegelnud haldusreformi küsimustega ja see, mis Raplas on viimase aasta jooksul haldusreformi rakendamisel tehtud, on suuresti Pirgu teadlaste abi ja toetusega. Ka edaspidi tahame nendega koostööd teha, selleks et Rapla rajoonis viia lõpule haldusreform, ja kindlasti ootame Pirgult toetust ja abi ka teistele maakondadele, et teised maakonnad jõuaksid meile järele ja haldusreform rakenduks terves vabariigis. Üksi me rohkem edasi minna vist isegi enam ei saa.

H. Kalda

Austatud juhataja! Lugupeetud maavanema kandidaat! Kuidas te hindate tervishoiusüsteemis visiidimaksu kehtestamist, mis Raplamaal on olnud juba 5 kuud, kas positiivselt või negatiivselt? Aitäh!

K. Talviste

Kuna küsimus oli väga konkreetne, siis ma vastan ka konkreetset. Ma hindan seda positiivselt.

T. Made

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud maavanema kandidaat! Kuidas te suhtute Ivar Raigi ja Maa-Keskerakonna ideesse saata kolhoosid ja sovhoosid otsekohe laiali ja kuidas te seda ideed hakkate oma maakonnas ellu viima? Aitäh!

K. Talviste

Ma usun, et Ivar Raig ei ole seda asja päris niimoodi esitanud, ja kindlasti ei ole seda võimalik ka nii üldse teha. Meil maakonnas seda kindlasti ei toimu. Põllumajanduse areng peab toimuma teatud kindla perioodi jooksul, järskude hüpetega ei saa seda teha, ja nii, kuidas areneb terve ühiskond, nii toimub ka põllumajanduse areng.

I. Fjuk

Lugupeetud kandidaat! Mul on taoline küsimus. Nimelt, Viljandimaal oli kord üks linnapea Ani. Kuidas te suhtute taolisesse praktikasse, kus maavanemad või linnapead kuritarvitavad oma volitusi, kas oleks vaja kohaliku omavalitsuse seaduses sätestada mingisugused punktid selle kohta, et kui taoline asi juhtub, mis siis saab edasi?

K. Talviste

Raske vastata. Minul küll kavatsust kuskile ära minna ei ole, sellepärast ma ei näe ka vajadust, et selles suhtes peaks mingi seadusandlus või keeld olema.

J. Telgmaa

Kui peate seda avalikustamiskõlblikuks, siis palun öelge, kuidas teie kinnitamine maakonnas läks, millise häältevahekorraga?

K. Talviste

Vahekord oli 23 poolt ja 6 vastu.

Juhataja

Suur tänu, härra Talviste! Tundub, et Ülemnõukogu liikmetel rohkem küsimusi ei ole.

Lugupeetud kolleegid! Kas asume hääletama? Otsuse projekt on teil käes. Hääletamine on salajane. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus "Kalle Talviste Rapla maavanemaks kinnitamise kohta"? Palun hääletada! Selleks on vaja 53 häält. Selle ettepaneku poolt on 68 rahvasaadikut, vastu on 1, erapooletuid on 3. Härra Talviste on kinnitatud Rapla maavanemaks. Arnold Rüütel.

A. Rüütel

Ma arvan, et väljendan teie kõigi arvamust, kui me õnnitleme Kalle Talvistet, kuid ma tahtsin öelda veel seda, et tal on täna sünnipäev, nii et teie nimel õnnitleme teda ka sel puhul ja soovime palju, palju jõudu ja energiat, et lahendada kõik need rasked probleemid, mis maakonna ees seisavad.

Juhataja

Üks tõeline aplaus, kolleegid! (Aplaus.) Suur tänu!

Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi rahvastikuregistri asutamise kohta" eelnõust

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Meil on veel vastu võtmata seisukoht 13. päevakorrapunkti suhtes. Ma informeerisin teid istungjärgu käigus, et selle teemaga on meil probleeme. Palume hetkeks kõnetooli härra Tõnu Antoni, kes teeb meile teatavaks õiguskomisjoni seisukoha ja ettepaneku Ülemnõukogule otsuse vastuvõtmiseks.

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Õiguskomisjoni ja Statistikaameti esindajate koostöö Eesti Vabariigi rahvastiku registri asutamise kohta koostatud seaduseelnõuga on viinud selleni, et riiklik Statistikaamet soovib seaduseelnõusse viia sisse terve rea parandusi ja täiendusi. Selle töö lõpuleviimiseks on õiguskomisjonil riikliku Statistikaameti esindajatega kooskõlastatud ettepanek võtta nimetatud seaduseelnõu arutamisele Ülemnõukogu 39. istungjärgul. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et härra Antonile ei ole küsimusi. Lugupeetud kolleegid! Selles küsimuses on meil vaja vastu võtta otsus. Kohaloleku kontroll. Kohal on 75 rahvasaadikut, puudub 29.

Lugupeetud kolleegid! Kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus "Eesti Vabariigi Valitsuse poolt esitatud Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi rahvastikuregistri asutamise kohta" eelnõu arutusele võtmiseks 39. istungjärgul"? Palun hääletada! Vaja on 53 häält. Selle ettepaneku poolt on 70 rahvasaadikut, vastu on 2, erapooletuid on 1. Otsus on vastu võetud.

Eesti Vabariigi seaduseelnõu "Muudatuste kohta Eesti NSV seaduses "Tööteenistusest Eesti NSV-s" esimene lugemine

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Vabariigi valitsus teeb ettepaneku täiendada päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega ja nimelt, lülitada täiendavalt päevakorda seaduseelnõu arutelu, mis puudutab muudatusi Eesti NSV seaduses "Tööteenistusest Eesti NSV-s". Dokumendid peaksid olema teile kätte jaotatud. Me peame otsustama, kas me vastavalt reglemendi §-le 16 täiendame päevakorda. Kas saadikutel on mulle küsimusi? Tiit Made.

T. Made

Austatud eesistuja! Kas me ei võiks kõigepealt päevakorrajärgse küsimuse läbi arutada ja seejärel, kui aega üle jääb, tulla kiireloomulise küsimuse juurde? Kui me võtame ta päevakorda, siis me hakkame teda kohe ka arutama ja päevakorra tõsise punkti jaoks jääb meil täna vähe aega. Aitäh!

Juhataja

Vastavalt reglemendile on seadusandliku initsiatiivi autoril õigus ükskõik millisel ajamomendil teha ettepanek kiireloomulise küsimuse lülitamiseks päevakorda. Mina pooldaksin selle küsimuse kiiret arutamist, sest tegemist on aktuaalse temaga. Meie suhted Nõukogude Liiduga ei ole veel korralikult klaaritud Nõukogude armees teenimise probleemide seisukohalt. Ja kuna tegemist on kiireloomulise küsimusega, siis tõepoolest kogu sisuline arutelu peaks toimuma esimesel lugemisel. Samas, tutvudes seaduseelnõuga, ütleksin

ma seda, et ta on nii selgelt ette valmistatud, et sellega ei tohiks palju aega minna. See on minu isiklik seisukoht. Kas ka teistel kolleegidel on mulle küsimusi? Aleksei Zõbin.

A. Zõbin

Lugupeetud spiiiker! Mõnikord kujuneb arvamus, et me ei tea, mida me teeme. Alles praegu me viisime küsimuse registri asutamise kohta üle 39. istungjärgule. Tähendab, esmaspäeval me ei teadnud, mida me neljapäeval tegema hakkame või mida jõuame neljapäevaks ära teha. Nüüd aga lükkame küsimuse mitu nädalat edasi. Ja iga kord see kordub. Ilmselt peab siiski planeerima nii, et lõpetada päevakorras olevad küsimused ning hiljem, kui aeg seda lubab, võtta kõik ülejäänud probleemid. Mulle näib, et selliseid kiireloomulisi küsimusi arvatavasti ei tasu enam tõstatada. Selles ma jagan täielikult härra Made arvamust.

Juhataja

Kolleegid! Meil on nüüd kaks võimalust, kas me asume kohe reglementi muutma ja te annate mulle volituse selle seaduseelnõu tagasi lükkamiseks või me avaldame oma pahameele kohe alguses valitsuse aadressil ja palume selle seaduseelnõu tagasi võtta. Rohkem minul võimalusi ei ole. Nikolai Aksinin.

N. Aksinin

Lugupeetud Ülo Nugis! Miks see küsimus on kiireloomuline? Kes võib seda põhjendada ja tõestada? Tänan!

Juhataja

Suur tänu, lugupeetud kolleeg Aksinin, kuid ma ei ole seadusandliku initsiatiivi autor. Kui nad tulevad kõnetooli, siis me küsime nende käest. Ignar Fjuk, kas küsimus on mulle? Kui mulle, siis palun! Ignar Fjuk.

I. Fjuk

Lugupeetud juhataja! Mul on protseduuriline ettepanek panna see asi hääletamisele. Mingil juhul ma ei toeta härra Made ja Zõbini ühisplatvormi.

Juhataja

Ma poleks nagu selle peale tulnudki. Kas minule on veel küsimusi? Nikolai Zahharov.

N. Zahharov

Härra spiiker! Mul on küsimus, mis on seotud rahvasaadik Aksinini esitatud küsimusega. Asi on selles, et me ei küsi täna seaduse sisu kohta, vaid räägime otsuse langetamisest selle seaduseelnõu arutamise suhtes. Tahaks siiski kuulda valitsuse esindaja seisukohta, miks ta peab seda küsimust kiireloomuliseks.

Juhataja

Praegu nõuti, et enne päevakorra täiendamise otsustamist palume valitsuse esindaja kõnetooli selgitama, miks küsimus on kiireloomuline. Seda õigust meil aga kahjuks ei ole, see on tema isiklik seisukoht. Meie võime ainult otsustada, kas me oleme valmis seda küsimust kiireloomulisena päevakorda lülitama. Juhan Telgmaa.

J. Telgmaa

Antud juhul käitus valitsus väga viisakalt, ta tuli juhatuse koosolekule ja ütles, et tal on vaja see küsimus kiireloomulisena päevakorda panna, ja me leppisime kokku, et neljapäeval saab seda teha. Kõikidel komisjoni esimeestel oli võimalus nendele Ülemnõukogu liikmetele, kes komisjoni istungist osa võtsid, see asi selgeks teha, et neljapäeval tõstatatakse see küsimus ja mingit ootamatust ei tohiks siin olla. Kellele see on aga ootamatu, siis on ta selles ise süüdi, et ta pole komisjoni istungil käinud.

Juhataja

Suur tänu! Kohaloleku kontroll. Kohal on 77 rahvasaadikut, puudub 27.

Lugupeetud kolleegid, kes on selle poolt, et lülitada täiendavalt käesoleva istungjärgu päevakorda kiireloomulise küsimusena vastavalt reglemendi §-le 16 seaduseelnõu arutelu, mis puudutab muudatusi Eesti NSV seaduses "Tööteenistusest Eesti NSV-s"? Palun hääletada! Selleks on vaja lihthäälteenamust. Selle ettepaneku poolt on 52 rahvasaadikut, vastu 11, erapooletuid on 12. Päevakord on täiendatud. Me palume ettekandeks kõnetooli riigiminister härra Vare.

R. Vare

Lugupeetud härra spiiker! Lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Teie ees on kiireloomulise küsimusena seaduseelnõu muudatuste kohta seaduses tööteenistusest. Teatavasti on vastavad muudatused pakutud pakulina koos seadusandluse muudatustega, mis puudutavad kriminaalvastutust ja kriminaalprotsessi seadusandluse muudatusi, kuid arvestades olukorda,

kus nende sanktsioonide kehtestamine nõuab kooskõlastamist üldise sanktsioonide poliitikaga ning seda, et see võtab veel veidi aega, on valitsusel ettepanek siiski vaadelda seda kahes osas. See, mis on teie ees täna kiireloomulisena, on asja organisatsiooniline pool, ja sanktsioonid tuleksid loodetavasti maikuus pärast seda, kui nad on läbinud ekspertiisi ja viidud kooskõlla kogu sanktsioonide poliitikaga või sanktsioonide süsteemiga.

Kiireloomulisus on aga tingitud järgmisest. Nagu teada, vastavalt seadusele "Tööteenistusest Eesti NSV-s", mis võeti vastu 15. märtsil möödunud aastal, oli siiani kogu organisatsiooniline süsteem üles ehitatud ühiskondlik-territoriaalsel põhimõttel. Moodustatud oli spetsiaalne vabariigi tööteenistuskomisjon, mis tegutses ühiskondlikel alustel. Vastavad tööteenistuskomisjonid olid moodustatud ka kohtadel ja kogu praktiline tööteenistussüsteemi rakendamine toimus tööteenistuskomisjonide kaudu. Tööhõiveküsimused lahendati tööhõivetalituste kaudu. Käesolevaks hetkeks on tööteenistuskomisjonides läbi vaadatud ja rahuldatud 9102 kutsealuse avaldust tööteenistuse läbimiseks. Nendest on tööteenistusse suunatud ja töötavad seal 6617 noort inimest. Õppimise, perekondlikel põhjustel, haigestumise ja muudel asjaoludel on pikendatud tööteenistusse suunamist veidi üle 2000 noorel. Suunamise järgi pole tööle asunud sisuliselt 340 inimest. Arvestades seda, et käesoleval ajal viiakse läbi aastatel 1965–1974 sündinute arvelevõtmist, suureneb arvel olevate isikute arv rohkem kui 10 000 võrra. Me oleme jõudnud piirini, kus ühiskondlikel alustel seda tööd teha kõige parema tahtmise korral enam ei ole võimalik, kuid samal ajal, ja siit on ka tingitud küsimuse tõstatamise kiireloomulisus, on vaja seda tööd teha juba täna ja hiljemalt maikuus kogu töö lõpule viia. Kui me jääme ootama ka sanktsioonide poolt, siis me lihtsalt ei jõua organisatsiooniga ühele poole. Selleks ongi valitsus esitanud seaduseelnõu, millega viiakse tööteenistuse seaduses sisse teatud muudatused. Teie materjalidesse, mis on välja jagatud, on lisatud seletuskiri, mis väga lühidalt, teeside kujul annab ülevaate sellest, mida toob kaasa iga seaduseelnõu paragrahvi muudatus. Põhimõtteliselt on küsimus selles, et kogu süsteem tsentraliseeritakse, ta viiakse regulaaralusele, s.t. ei tehta enam ühiskondlikku tööd, vaid tehakse seda siiski korrektselt, see on n.-ö. vastavalt kehtivale asjaajamiskorrale ja kõigele muule, mis võimaldab rääkida ka vastutusest tehtu ees. See võimaldaks järsult forsseerida praegust tööd ja tegelda tänastel tööhõivetalitustel oma põhiülesannetega. Ühtlasi võimaldaks see lahendada ka neid probleeme, mida teie, lugupeetud Ülemnõukogu saadikud, oma valimisringkondades olete vast kogenud laekunud pretensioonide näol eelkõige lastevanematelt olemasoleva süsteemi puudulikkuse kohta. Valitsuse pakutav organisatsiooniline struktuur võimaldaks neid järsult vähendada. Ma arvan, et ei ole vast põhjust ega vajadust üle rääkida, mis on seletuskirjas iga punkti kohta ära näidatud. Siin on

seletus, mida iga punktiga sisseviidavad muudatused tähendavad. Seega ma lõpetaksin oma sissejuhatava kõne ja vastaksin küsimustele.

Juhataja

Suur tänu, härra Vare! Me loeme seda ettekandeks ning seepärast esitame küsimusi. Nikolai Zahharov.

N. Zahharov

Härra Vare! Mul on teile kaks küsimust. Kas need kodanikud, kes teenivad alternatiivses piirikaitseteenistuses, annavad vandetõotuse? Teine küsimus. Kui palju läheb maksumaksjatele maksuma struktuuride loomine, mis on vajalikud ametiasutuste või teenistuste loomiseks, kus toimub nende inimeste arvelevõtmine, kes hakkavad aega teenima alternatiivteenistuses?

R. Vare

Piirile minejad annavad tõepoolest vande. Vastates teisele küsimusele, ma ütlesin, et see maksab peaaegu sama palju, kui ta maksab detsentraliseeritud kujul. Kusjuures sellisel juhul kannab kulud kohalik omavalitsus. Nüüd aga tsentraliseeritakse need kulud riigieelarvesse. Selle summa suurusjärg, arvestades süsteemi rakendamise käiku, on täna umbes 400 000 rubla piires.

P. Grigorjev

Lugupeetud härra Vare! Kas te ütlesite, kus möödus põhimassil see teenistus? Kas see ei muutu kurikuulsate ehituspataljonide, keda üle Liidu niigi sõimatakse, sarnaseks? Teiseks. Kuidas suhtuvad sellesse sõjaväelased läbirääkimistel? Arvatavasti on see küsimus rohkem härra Nugisele. Kuidas kehtib siiski Liidu territooriumil seadus üldisest sõjaväekohustusest? Tänan!

R. Vare

Esimese küsimuse kohta ma ütlesin, et siiani, arvestades süsteemi detsentraliseeritud ülesehitust, töötas enamik kontingendist oma elukohajärgsetes ettevõtetes, asutustes ja organisatsioonides, nii hästi või halvasti, kuidas see välja kukkus. Muudatused, mis on teie ees, võimaldavad kontingenti kasutada ka erinevates ülevabariigilistes süsteemides. Seega ma

ei väidaks, et see oleks ehituspataljonide küsimus, pigem hoopis teiste, siin neljandas punktis loetletud süsteemide kohta käiv küsimus.

Nüüd, mis puudutab läbirääkimisi, siis loomulikult, delegatsiooni juht härra Nugis oskab sellele paremini vastata, mina võin avaldada omapoolset arvamust. Nendel läbirääkimistel, kus minul on tulnud osaleda, on eelkõige juhitud meie tähelepanu sellele, et olemasolev detsentraliseeritud süsteem, nagu ta siiani eksisteeris, ei ole üldse arvestatav tööteenistuse korraldamise mudelina mitte mingite kriteeriumide järgi. Nii et selles mõttes me oleme ka kindralite soovidele nüüd rohkem vastu tulnud.

Juhataja

Suur tänu! Ilmselt ma pean ikkagi oma repliigiga esinema. Läbirääkimiste plaan-graafikus on eraldi punkt, mis puudutab Eesti kodanike teenimist Nõukogude armees üleminekuperioodil, ja Nõukogude Liidu pool ei ole seni traagilisi järeldusi tehtud.

Jätkame küsimuste esitamist. Johannes Kass.

J. Kass

Austatud riigiminister! Riigikaitsekomisjon vaatas ka seda projekti ja tegi mõningad parandused. Küsimus on selles, kas te ei ole neid kätte saanud või olete ära unustanud. Näiteks punktis 1 on ettepanek asendada seaduse tekstis sõnad "Eesti NSV" sõnadega "Eesti Vabariik" jne. Kas see on unustatud või milles on küsimus? Tänan!

R. Vare

Ma pean tunnistama, et ma ei ole neid kätte saanud. Sellest asendusettepanekust ma olen teadlik, kuid seda ei ole siin arvesse võetud ainult sellepärast, et see probleem kerkis üles pärast seda, kui projekt oli esitatud Ülemnõukogule ja teile juba paljundatult kätte antud. Ma arvan, et meil ei ole mitte midagi selle vastu ja see oleks ka loomulik, kui vastav punkt lisada siia 7. punktina, s.t. asendada kogu teksti ulatuses üks termin teisega.

Juhataja

Suur tänu! Ma kasutan juhust ja toon asjasse selgust. Tõepoolest, pärast dokumendi väljajagamist on seaduseelnõu autorid selle muudatuse juba teinud. Ma loen selle ette: "Nimetada Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi seadus "Tööteenistusest Eesti NSV-s" Eesti Vabariigi seaduseks "Tööteenistusest Eesti Vabariigis" ning asendada seaduse tekstis sõnad "Eesti NSV" sõnadega "Eesti Vabariik". Kuna see muudatus on juba autorite poolt

tehtud, siis sellisena me teda ka võtame, seda ei ole vaja enam hääletada ega teha rohkem sellelaadilisi parandusettepanekuid. Need on juba laekunud. Tõnu Anton.

T. Anton

Lugupeetud Raivo Vare! Mulle paistab, et seaduseelnõu teine ja viies punkt on vastuolus. Ja nimelt, seaduseelnõu teises punktis tehakse ettepanek jätta välja sõnad "kutsealustena arvele võetud". Samas seaduseelnõus punktis 5 aga sõnastatakse paragrahv selliselt, et termin "kutsealuste arvelevõtmine" on uuesti kirjas. Kas on võimalik selgitada, miks on vajalik selliselt toimida? Aitäh!

R. Vare

Sellepärast, et §-s 2 toodud termin viitas või eeldas kutsealuste arvelevõtmist sõjakomissariaatides, aga arutusel olev süsteem on sõjakomissariaatidest lahutatud. Seetõttu me võtame ta sellest paragrahvist välja. See ei tähenda, et me seda terminit ei kasuta teistel puhkudel. See on seletuskirjas p. 2 ära näidatud.

K. Sergij

Lugupeetud ettekandja! Öelge palun, mida annab noortele inimestele tööteenistus ja mida see annab vabariigile? Ma tean, et paljud noored inimesed ei tule tööle, rikuvad töödistsipliini. Millist kasvatustööd viiakse läbi noorte hulgas?

R. Vare

Esiteks ma arvan, et selle alternatiiv- või tööteenistuse korralduse süsteem ise, sellisel kujul, nagu ta eksisteeris, ja see on üks põhjusi, miks ma teie ees täna seisan, ei võimaldanud vältida neid negatiivseid jooni, mida te loetlesite. See on täiesti õige, töödistsipliini rikkumisi on esinenud ja te tõepoolest teate oma ringkonnast selle kohta näiteid tuua. Süsteemi viimine selgepiirilisele organisatsioonilisele alusele võimaldab esiteks vältida seda, et arvelevõtmine ei ole süsteemne, jätaks n.-õ. auke sisse. Teiseks võimaldab ta noori rakendada tööle hoopis teistel põhimõtetel, mitte nii, nagu see oli senini. Vabandage väljenduse eest, kuid neid topiti sinna, kuhu momendil heaks arvat. Nüüd me läheme üle teisele põhimõttele, nad lähevad just nimelt sinna, kuhu peab minema. Kolmas aspekt seondub selle paketi osaga, mida me täna ei aruta. Ette nähtud peab olema ka vastutus, mis sätestaks nende noormeeste n.-õ. isikliku motivatsiooni pisut teisiti kui enne.

V. Lebedev

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Esiteks ma tahaksin paluda, et järgmine kord esitataks meile ka seadus, sest omamata teksti on väga raske tuvastada, mida me muudame. Seepärast, härra Vare, olge nii lahke ja lugege meile ette paragrahvid 7, 11, 14 ja 25, s.t. need, mida me kavatsime oma seadusega muuta. Teiseks, härra Vare, ma küsin teilt kui valitsuse liikmelt: öelge palun, kas Eesti Vabariigi territooriumil kehtib NSV Liidu seadus "Üldisest sõjaväekohustusest"? Tänan!

R. Vare

Lugupeetud rahvasaadikud! Ma juhiksin teie tähelepanu sellele, et see materjal on siiski välja jagatud juba eile. Ja minu teada on kõikidel Ülemnõukogu liikmetel kogu seadusandlik materjal olemas Riigi Teatajate kujul, aga ka nende vastuvõetud dokumentide kujul, mis teie laualt on läbi käinud. Vajaduse korral oleks muidugi võinud võib-olla ka üles leida selle vastava seaduse. Selleks oli seekord ka rohkem aega, kuigi küsimus oli kiireloomuline. Ei osanud lihtsalt karta, et seda ei olnud võimalik teha. See on ilmselt siis meie viga ja järgmine kord me võtame arvesse, et kõik tuleb otsast otsani uuesti ära paljundada, n.-ö. dubleerida. Vastu tulles teie soovile, ma juhiksin tähelepanu, et § 7 puudutab tööteenistuse komisjoni, s.t. kohaliku tööteenistuse komisjoni volitusi. Kuna me muudame kogu süsteemi, siis edaspidi seda paragrahvi vaja ei ole. § 11 puudutab samuti tööteenistuskomisjoni kui apellatsiooninstantsi, õigemini, apellatsiooni korda tööteenistuskomisjoni tegevuses, mis jällegi langeb ära seoses sellega, et tööteenistuskomisjoni selle seaduseelnõuga ette nähtud ei ole. § 14 puudutab tööhõivetalituse funktsioone tööerakendamise korraldamisel. Kuna tööhõivetalitus selle uue süsteemi järgi sellega tegelema ei hakka, siis loomulikult ei ole ka vajadust selle paragrahvi järgi. §-s 25 on märgitud, et arvelevõtmine toimuks paralleelselt sõjakomissariaadis ja tööteenistussüsteemis. Selle paragrahvi väljajätmine tähendab seda, et uue süsteemi järgi me oleme lahutanud tööteenistussüsteemi sõjakomissariaadisüsteemist üldse. Samas paragrahvis on öeldud, et tööteenistuse läbiteinud kodanik võtab enda sõjakomissariaadis arvelt maha. Selleks aga ei ole mingit vajadust, sest ta ei pea sinna ennast ka arvele võtma. See on ühtlasi ka vastus teie teisele küsimusele. Selle süsteemi lahutamisega me sisuliselt fikseerime ära, et meil see seadus selles osas ei kehti.

N. Aksinin

Lugupeetud ettekandja! Vabandage mind, kuid te üritate tõestada tõestamatut! Tuleb otseselt öelda, et alternatiivne teenistus on tegelikult riigi lahinguvalmiduse õhnestamine. Te lihtsalt

varjate eesmärke ja ülesandeid ning puuderdate meil ajusid. Seda enam, et Nõukogude armee kindral Vello Vare avaldas hiljuti artikli, kus on otseselt öeldud, milleks see kõik on. Ma ei saa aru, miks te seda avameelselt meile välja ei ütle.

R. Vare

Vastates sellele küsimusele ma tahaksin juhtida teie tähelepanu sellele, et me lähtume erinevatest eeldustest. Alustada praegu selles saalis taas vaidlust, kumb eeldus on õige, ei oleks vist enam mõtet. Piisava julgeolekudoktriini seisukohast on veel üldse küsitav tänane väide, mis siin praegu kõlas. Teiseks, mis puudutab nüüd seda eesmärki, siis see on ikkagi väga selge. Me peame oma poisid Eestis paika panema. Ja tõepoolest, kui nad ka teenivad piiriteenistuses või politseis, siis seda võib ainult tervitada ja mitte kritiseerida selliste väidetega, mis puudutavad Nõukogude armee võitlusvõime rikkumist. Kuid võib-olla on see isegi õige, arvestades, et just nimelt Baltikumist pärit poisse kasutatakse kõige rohkem seal, kus see võitlusvõime tegelikult just on olemas. Vaatamata keeleseaduse reglemendi nõuetele, ma ütlen, et kehtib üks kena venekeelne ütlus "сын за отца не в ответе" ja vastupidi. Kui te väga tähelepanelikult siiski lugesite seda artiklit, mis avaldati minu teada ainult eesti keeles, siis seal oli väga selgelt välja toodud, et tegu on ülevaatega püstitatud probleemidest.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid! Ei pääse ka mina ilma manitsusteta. Katsuge siiski aru saada, et praegu esitatakse ettekandjale küsimusi. Täna me avame ka läbirääkimised sellel teemal ja teil kõigil on võimalus kahe minuti jooksul kohalt või seitsme minuti jooksul siit kõnetoolist öelda välja kõike seda, mida te arvate härra Varest, vabariigi valitsusest ja Eesti Vabariigist. Praegu aga esitame küsimusi. Vladimir Malkovski.

V. Malkovski

Lugupeetud minister! Kas muudatuste vastuvõtmine seaduses "Tööteenistusest Eesti NSV-s" on seotud vajadusega viia Ministrite Nõukogu tegevus vastavusse tegeliku olukorraga? Et teil oleks kergem vastata sellele küsimusele, siis ma toon teile väikese näite. Narva-Jõesuu külanõukogule on tehtud ettepanek viia läbi selline arvelevõtmine Sillamäel. Kas te võiksite seda teguviisi veidi kommenteerida?

R. Vare

Sellele küsimusele vastan ma meeleldi, seda enam, et vastused on ette teada. Vastavad muudatused ei ole obligatoorselt seotud valitsuse poolt astunud sammudega, nimelt piiri- ja riigikaitseosakonnad ei tegele täna nende funktsioonidega, kuna puudub seaduslik alus, millega nad võiksid tegelda ja mis on siia seadusmuudatusesse tõepoolest programmeeritud. Küll aga tegelevad nad täna selle tööga, mis on juba kehtiva seadusandlusega täiesti kooskõlas, kui te seda mõtlete. Kui me viiksime sisse muudatused, siis annaksime neile täiendavaid võimalusi ja funktsioone. Mis puudutab küsimust Kirde-Eestist, siis ma võin kommenteerida seda väga üheselt ja lihtsalt. Tõepoolest, selline ettepanek on tehtud, samuti nagu on Ida-Virumaa maavalitsusele tehtud ettepanek teostada sedasama arvestust Kohtla-Järve linna puhul ja seda väga lihtsal põhjusel, sest kahjuks, nii kurb kui see ka ei ole, jätkub vana poliitiline mäng kolmes Kirde-Eesti linnas: Narvas, Kohtla-Järvel ja Sillamäel. Deklaratsioon, mis seal on vastu võetud, annab nende linnade juhtkonnale põhjust täna lihtsalt mitte täita tööteenistuse seadust ja samuti keeldutakse loomast vastavaid struktuure, kuigi elanikkonna soov selle järgi on täiesti olemas. Ilmselt on see elanikkond vähemuses, kuid nad on olemas ja ka nendele tuleb vabariigi seadusandluse kohaselt anda võimalus oma taht realiseerida. Selleks on ka selline ettepanek tehtud. Kui ei oleks seda takistust kolme linna võimude poolt, siis ilmselt sellist vajadust üldse ei tekiks. Nii olemasoleva seadusega kui ka muudatustega ei ole see tegevus jäigalt seotud administratiiv-territoriaalse jaotuse põhimõttega, kuigi arvestab seda.

Juhataja

Suur tänu! Härra Vare! Ma palun natukene lakoonilisemalt, kahe minutiga tuleb hakkama saada. Kaido Kama.

K. Kama

Austatud härra Vare! Kui tööteenistusseadus möödunud aastal vastu võeti, siis loodi see alternatiivina sõjaväeteenistusele. See on ka §-s 2 väga selgelt kirjas. Nüüd, kus sisuliselt on alanud tööteenistuse baasilt uute üksuste formeerimine piirikaitseteenistuse näol, oleks vast aeg ka loobuda sellest alternatiivsusest, s.t. jätta §-st 2 välja väljend, et ta on sõjaväeteenistusele alternatiivne ja kes mõjuvatel põhjustel ei saa teenida relvajõududes. Muidu tekib siin teatav vastuolu. Ühtepidi me paneme nad kasarmurežiimile, teiselt poolt ütleme, et see on nende jaoks, kes ei saa teenida relvajõududes.

R. Vare

Lugupeetud Ülemnõukogu saadikud peaksid väga hästi mäletama ka tööteenistuse seaduse vastuvõtmise konteksti. Teiseks, ma juhiksin tähelepanu sellele, et niikaua, kuni me aktsepteerime põhimõtet, et vabatahtlikkuse alusel on igal Eestimaal elaval kutsealusel õigus teenida ka relvajõududes, ja teatavasti on siin Eestimaal territooriumil ja NSV Liidu piires ainult ühte liiki relvajõude, need on Nõukogude relvajõud, siis täpselt nii kaua me peame lähtuma ka sellest kontseptsioonist, mis pandi sisuliselt paika juba möödunud kevadel. Selle kontseptsiooni pani paika Ülemnõukogu ja tema õigus on asju lahendada. Meie lähtume olemasolevast seadusandlikust baasist ja kontseptsioonist.

J. Liim

Lugupeetud härra Vare! Kahtlemata, sellist seadust on vaja, omaette küsimus on muidugi see, kuidas ja kelle suhtes seda kasutada. Ma ei ole nõus nii mõnegi asjaga, kuid täna puudutan ainult arvelevõtmist. Teatavasti tehakse meil seda isiku 16-aastaseks saamisel. Kuidas suhtuda sellisesse toimingusse ülemaailmsetest inimõigustest lähtudes? Mulle tundub, et siin on mõtlematult üle võetud Nõukogude Liidu vastav seadus. Arvelevõtmisest keeldumise korral ootab neid karistus. Kuidas saab arvele võtta ja karistada Eesti Vabariigi kodakondsuseta võõrriigi kodanikke või olete juba välja kuulutanud omapoolse kodakondsuse nullvariandi? Paluksin selgitada neid segaseid asjaolusid! Tänan!

R. Vare

Ma ei oska seda kommenteerida inimõiguste seisukohast, sest olen sunnitud tunnistama, et ma lihtsalt ei valda seda teemat. Seetõttu ei tahaks seda ka kommenteerida. Seda enam, et sanktsioonide küsimus on eraldi vaatluse all ja me ilmselt tuleme selle juurde tagasi.

Nüüd, mis puudutab seda segast olukorda kodakondsuse osas. Ma ei väidaks, et siin on mingisugune suurem segadus kui meie elu ülejäänud valdkondades. Mingisugune süsteem aga peab eksisteerima ka olemasolevates tingimustes. See on selline, nagu oskasime välja pakkuda. Võib-olla härra Liim pakub midagi paremat ja targemat välja. See oleks väga meeldiv ja me saaksime seda võib-olla ka kasutusele võtta.

Juhataja

Suur tänu! Härra Aksinin esitab nüüd teise küsimuse.

N. Aksinin

Täna, lugupeetud Ülo Nugis! Lugupeetud riigiminister! Vastates minu küsimusele, kasutasite te terminit "omad poisid". Kes kuuluvad selle mõiste alla? Minu lapselaps on saanud linnanõukogust kolm kutset. Kas tema kuulub selle kategooria hulka või ei? Palun selgitage, mida tähendab termin "omad poisid". Täna!

R. Vare

Ma pidasin silmas kõiki vastavasse kategooriasse kuuluvaid Eesti Vabariigi territooriumil alaliselt elavaid noormehi. Siin mingisugust vahet mingite tunnuste alusel, mida te võib-olla pidasite silmas, ei ole tehtud.

Juhataja

Suur tänu! Pavel Grigorjev, teine küsimus.

P. Grigorjev

Lugupeetud härra minister! Kuus Narva poissi lahkusid omavoliliselt Nõukogude armeest ning praegu on nad Tallinnas alternatiivteenistuses. Kas pärast selle seaduse vastuvõtmist, mida me täna arutame, vabastatakse nad kriminaalvastutusest seoses omavolilise lahkumisega Nõukogude armeest või ei? Täna!

R. Vare

Kui nad satuvad võimude kätte, kes rakendavad kriminaalseadusandlust, näiteks Vene NSV oma, siis tänase päeva seisuga ilmselt nad vastutavad ka selles korras. Kui nad aga on Eestis ja on Eesti võimude kaitse all, siis nad selle eest ei vastuta.

Juhataja

Suur tänu, härra Vare! Ülemnõukogu liikmetel praegu teile rohkem küsimusi ei ole. Lugupeetud kolleegid! Kaasettekandeks palume kõnetooli riigikaitsekomisjoni esimehe härra Tamme!

R. Tamme

Härra juhataja! Auväärsed kolleegid! Seaduseelnõu seletuskirjas on väga õigesti juhitud tähelepanu vajadusele viia see seadus vastavusse tegeliku olukorraga. Riigikaitsekomisjon arutas oma koosolekul seda seaduseelnõu ja leidis, et esitatud muudatusettepanekud on

põhjendatud. Täiendavalt esitab komisjon parandusettepaneku § 24 kohta, kus tuleks ära jätta sõnad "ja vajaduse korral sõjakomissariaadile". Parandusettepaneku kohaselt oleks § 24 viimase lause redaktsioon sel juhul järgmine: "Vastuvõetud otsusest teatab tööteenistuse komisjon kolme päeva jooksul kirjalikult, arvates otsuse tegemise päevast kodanikule, ettevõttele, asutusele, organisatsioonile ning riigi- ja piirikaitse osakonnale". Miks me selle ettepaneku esitame? Motiveerin parandusettepanekut 11. aprillil eelmisel aastal vastuvõetud seadusega "Teenistusest NSV Liidu relvajõududes üleminekuperioodil", mille punktis 3 on sätestatud asutuste, ettevõtete ja organisatsioonide osavõtt Nõukogude Liidu üldise sõjaväekohustuse seaduse sundtäitmisest mittevastavana Eesti Vabariigi riikliku staatusega ja on ette nähtud selline tegevus lõpetada. Seega ei saa tööteenistuse seaduses ette näha, et tööteenistuse komisjon peaks esitama informatsiooni Nõukogude Liidu sõjakomissariaatidele. See oleks vastuolus, nagu juba öeldud, 11. aprilli seadusega.

Lugupeetud kolleegid! 34. ja 35. istungjärgul näitas Ülemnõukogu hääletamistulemustega soovimatust võtta arutusele kaitsevaldkonda kuuluvaid seaduseelnõusid. Täielikult tuleb mõista valitsuse praegust initsiatiivi teha kaitsealases seadusandluses hädavajalik, nüüd vähemasti tööteenistuse seaduse muudatuste kaudu. Kutsun arutusel olevat seaduseelnõu vastu võtma Eesti Vabariigi seadusena! Kõnesolnud parandusettepaneku teksti ma esitan härra juhatajale.

Juhataja

Suur tänu! Kaasettekanne oli asjalik ja paistab, et saadikutel ei ole küsimusi. Kolleegid! Vastavalt reglemendi §-le 16 tuleks parandusettepanekud esitada 24 tunni jooksul. Ma annan praegu laekunud parandusettepanekud edasi härra Varele ja juhul, kui teisi arvamusi ei ole, siis ma loeksin esimese lugemise lõppenuks. Teine lugemine toimub järgmisel istungjärgul. Oleme kokku leppinud. Suur tänu!

Narva vabamajanduspiirkonna moodustamise kohta

Juhataja

Lugupeetud kolleegid! Jätkame teise päevakorrapunktiga, Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Narva vabamajanduspiirkonna moodustamise kohta" aruteluga. Kas ettekande teeb härra Terk või härra Leimann? Palume kõnetooli majandusministri härra Leimanni!

J. Leimann

Austatud juhataja! Lugupeetud saadikud! Lubage mul alustada mõningate üldisemat laadi märkustega ja seejärel rääkida konkreetset Narva vabamajandustsooni probleemidest. Kui ma aasta tagasi nõustusin kandideerima majandusministri ametikohale, siis tõtt öeldes, olles tolle ajani poliitikast mõnevõrra eemal, oli mul arvamus, et Eesti poliitikutel on küllalt selged ja alternatiivsed iseseisvuse taastamise stsenaariumid valmis. Vähemalt selline mulje jäi valimiskampaania ajal, lugedes lehti ja jälgides poliitilisi protsesse, ühele tavalisele kodanikule. Täna on mulle siiski selgeks saanud, et minu arvates me kõik oleme liiga vähe tegelnud Eesti iseseisvumise alternatiivsete, ma mõtlen optimistlike ja pessimistlike stsenaariumidega. Tõsi, üht-teist viimasel ajal on ilmunud, kuid mitte piisavalt. Ma arvan, et eile-täna ajalehtedes vallandunud ja nähtavasti ka täna siin toimuv diskussioon võiks olla laiemaa haardega. Me võiksime rääkida tõepoolest selgemaks, milliste stsenaariumide ja asjaolude kokkusattumise peale me loodame ning mis rolli me selles ise mängime. Teine märkus. Aasta tagasi arvasin, ja nüüd juba enesekriitika korras arvan ka praegu, et meil ei ole piisavalt alternatiivseid stsenaariume, kuidas me oma tulevase iseseisva Eesti majanduse ja sotsiaalelu taastame, kui palju see võtab aega ja raha. Me räägime lühiajalistest otsustest, kuid me ei taha ausalt näiteks välja öelda seda, et selleks kulub võib-olla üks inimpõlvkond. Ma ei taha ausalt välja öelda ka mingeid suurusjärke, kui palju me vajame investeeringuid. Jälgides protsesse Ida-Euroopas, eeskätt Ida-Saksamaal ja Poolas, kuulates hinnanguid, kui palju läheb maksma näiteks Ida-Saksamaa integreerumine Saksamaa külge tõeliselt ja tegelikult, ning tehes siis n.-ö. analoogiarvutusi, julgen ma väita, et Eesti taastamine normaalse Euroopa riigina läheb maksma vähemalt 100 miljardit dollarit. Ma võin eksida suuruses, aga suurusjärgus mitte. Kümnete miljarditega ei tee midagi ära ja nähtavasti triljoneid ka vaja ei lähe. Lisaks veel meie omad investeeringud.

Arutades Narva küsimust, mõelgem haardega, kes ikkagi ja kuidas need tohutud summad Eestimaale toob. Kas me oskame neid arukalt rakendada? Me ei ole sellest rääkinud, me räägime ühes aastast, kuust, nädalast ja päevast. Me ei räägi kogu protsessist ja haardega.

Nüüd Narvast. Püüan lühidalt esitada valitsuse poolt loodud Narva vabamajanduspiirkonna ja tehnopargi loomise ja väljaarendamise komisjoni esimehena, nimelt möödunud suvest alates olen ma sellise komisjoni esimees, mõned põhiseisukohad Narva vabamajanduspiirkonna loomise küsimustes. Katsume arutleda võimalikult ratsionaalselt ja küsimust mitte ülepolitiseerides. Ma olin eile ära, tulin täna hommikuse laevaga Rootsist, kohtusin eile Rootsi finantsministriga ja ma ei jõudnud läbi lugeda kõiki ajalehti selle tunnikesega, mis ma olen olnud siin, aga ma tean, et on ilmunud palju artikleid ja te olete ilmselt nendega tuttavad.

Mõnest fraasist võib välja lugeda, et Narva lugu käsitletakse peaaegu et rahvusliku reetmisena ja arvatakse, et see tähendab Eesti piiri tõmbamist Kunda jõele. Ma arvan, et komisjoni esimehena ma tajun küsimuse kogu keerukust ja vastutusrikkust ning mõistan ka kõigi muret Virumaa pärast. Sellepärast ma ei jaga emotsionaalseid positsioone ja alustan küsimuse püstitamisest. Mis siis ikkagi oli vastava initsiatiivi aluseks, kui loodi selline komisjon ja hakati sellega tegelema? Selle initsiatiivi aluseks oli kõigepealt arusaamine, et Narva linnal on spetsiifiline geograafiline ja ajalooline asukoht Eestimaa idavärvavas, et Narval on tööstuspotentsiaal, mille mõned elemendid pakuvad huvi ka lääne kapitalile, et Narval on põhimõttelised eeldused hakata tulevikus mängima teatud vahendaja rolli iseseisvunud Eesti ja Venemaa vahel, jäädes seejuures loomulikult iseseisva Eesti koosseisu. On olemas Narva-poolne initsiatiiv ja esimesed praktilised sammud, lülitumaks välismajanduse alasesse koostöösse. Oli motivatsioon, oli soov midagi teha. Mida ei ole? Ei ole võimalust vähemalt lähiperioodil Eesti-poolseteks suuremateks investeeringuteks, et muuta infrastruktuuri väliskapitalile meelepärasemaks, et profileerida ümber suured mahutuslikud tootmisettevõtted. Seda võimalust ei ole meil Narva jaoks ega ka muu mis tahes Eestimaa piirkonna jaoks. Ei ole ka konkreetseid kavasad ja võimalusi võtta Eesti riigi garantiiga suuremaid laene Narva jaoks. Narvas ei ole nimetamisväärset teadust, on vilets ökoloogiline seisund, puudub infrastruktuur, ma mõtlen lennuväli, sadamad ja muud kommunikatsioonid, mis on taolistele piirkondadele omased. Seega saab see vabamajanduspiirkonna idee põhineda ikka ainult eeskätt Narva enda ettevõtetel, neile võimaluse andmisel ja stiimulite loomisel, mitte aga vabariigipoolse suure finantssüsti andmisel. Täpsustame veel mõne sõnaga, mida me täna tahame saavutada. Minu kolleegil härra Lippmaal on tõesti õigus, kui ta väidab oma eilses "Postimehe" artiklis, et Kirde-Eesti erimajanduspiirkonna loomise kavas, millega tulid välja 1990. aasta mais Narva, Kohtla-Järve ja Sillamäe linnanõukogud, olid mõnevõrra teised, täpsemalt öeldes hoopiski teised ideed. Tegemist oli tõesti poliitilise ja Eestile problemaatilise aktsiooniga ja ma ei tea ühtegi valitsuse ministrit, kes selle initsiatiiviga oleks kaasa läinud. Selline projekt oli ja ma ei välista, et ka täna on olemas poliitikuid, kes unistavad nende ideedega uuesti välja tulla. Tahaksin juhtida teie tähelepanu asjaolule, et see pole täna meie poolt arutatav projekt. Me arutame täna valitsuse initsiatiivi Narva vabamajanduspiirkonna loomiseks, s.t. hoopis teistel põhimõtetel ülesehitatud kava. Kui teil on küsimusi selle Kirde-Eesti erimajanduspiirkonna projekti kohta, siis mina jään vastuse võlgu, ma ei ole sellega tegelnud. Komisjoni esimehena ja valitsuse esindajana vastan aga heameelega küsimustele, mis puudutavad meie initsiatiivi. Teiste sõnadega, me kanname vastutust selle eest, mis on kirjas vabariigi valitsuse määruses 18. veebruarist 1991. aastast nr. 35. Me kanname vastutust

ka valitsuse poolt esitatud teeside eest Narva majanduspiirkonna kohta, mis ilmus ajakirjanduses, ja valitsuse poolt Ülemnõukogule esitatud otsuseprojekti eest. Komisjoni esimehena olen ma jälginud, et nendesse dokumentidesse ei satuks ohtlikke põhimõtteid, mis võivad tõepoolest hakata meie vastu töötama, ja ma ei näe praegu piisavalt argumente, mis tõestaksid, et käitumine valitsuse poolt väljapakutud põhimõtete järgi suurendaks Narva eraldumise ohtu Eestist, rääkimata kogu Kirde-Eesti eraldumisest. Pigem vastupidi. Vähemalt sellest on korduvalt juttu olnud, et andes Narva initsiatiivile toetuse, me integreerime Narvas rohkem Eesti tulevikku. Valitsus ei paku välja Eesti-poolse seadusliku kontrolli nõrgendamist Narva üle. Meie projekt ei lõpeta ega peata olemasolevate Eesti seaduste kehtivust Narvas, ta sätestab vaid Narva ettevõtetele teatud välismajandustegevusealased soodustused, loob teatud stiimuli eksporttoodangu osatähtsuse suurendamiseks Narvas ja väliskapitali sissetulekuks Narva, sealjuures valitsuse määruses on sätestatud, et nende soodustuste toime peatub automaatselt, kui neile pretendeeriv ettevõtte ei pea kinni Eesti Vabariigi seadustest.

Nüüd mõni sõna majanduslikust küljest. Valitsuse määrusega nr. 35 anti nendele Narva ettevõtetele, kes suudavad kaasata väliskapitali või anda eksporttoodangut, teatud soodustused maksude ja valuuta sundmüügi osas. Ma rõhutan, neile ettevõtetele, kes suudavad arendada välismajandustegevust, ja nagu te ilmselt teate, siis Narva välismajandustegevusega praeguses seisus eriti ei hiilga. Ka soodustuste suurust saab pidada pigem mõõdukaks kui suureks, nii et jutt Narvale mingite absoluutsete ja tohutute eeliste loomisest ei vasta tegelikkusele. Aastas võiks soodustuste ulatus vabariigi eelarvesse minevate ettevõtete osas olla suhteliselt tühine, tegemist oleks vaid miljonitega, edaspidi võib-olla ka kümnete miljonitega. Eesti Vabariigi Valitsuse valuutafondi laekuva valuuta osas me kaotaksime aastas orienteeruvalt mõne miljoni. Ja siingi ma ütlen, et majanduspoliitikuna ei ole mul päris selge, kuivõrd efektiivne on üldse valuuta tsentraliseerimine ja kuivõrd efektiivne valuuta detsentraliseeritud kasutamine nende poolt, kes oskavad sellega midagi teha. Määrus räägib ka võimalikust tollimaksu vabastamisest teatud tüüpi toodetele ja materjalidele, kuid seda ideed ei ole veel edasi arendatud ja mingi sellesisuline initsiatiiv ei ole vabariigist välja läinud. Eelnimetatud soodustuste tegemine oli valitsuse kompetentsis ja see ei loonud veel mingit Narva majanduspiirkonda. See oli vaid esimene tagasihoidlik samm piirkonnalähedase majandusrežiimi loomise suunas. Valitsuse määruse punkt nägi ette, et tuleb edasi töötada, mida praegu ka tehakse, kuid silmas pidades üldist ilmastikku, siis minu arvates küllalt tagasihoidlikult. Valitsuse arvates peaks järgmine samm tulema Ülemnõukogult. On vaja teada, kas Ülemnõukogu aktsepteerib liikumist Narva piirkonna loomise suunas, kas ta peab seda õigeks kui strateegilist ideed. Meile on heidetud ette, et pole esitatud konkreetseid

arvutusi piirkonna tasuvusaja ja muude taoliste hinnangute kohta. Olen oma elus teinud seda laadi arvutusi ja ökonomistina tean, et arvutusi saab teha konkreetse projekti kohta. Narva ettevõtetel on praegu mitmeid konkreetseid projekte ja nende rehkendustega praegu ka tegeldakse. Ma arvan, et Narva kolleegid võiksid anda nendest teatud ülevaate. Kuid ideestikku tervikuna me praegu sellise läbitöötamise järgus muidugi piisavalt täpselt arvuliselt hinnata ei suuda. Me tahaksime, et Narva piirkonna loomise idee põhimõtteliselt aktsepteeritakse Eesti parlamendi poolt. Alles seejärel me intensiivistame sedalaadi töid ja oleme suutelised ka juba ligikaudseid arvulisi hinnanguid andma. Tahaksin rõhutada, et kui me selle piirkonna loomise peale läheme, siis see on pikk, aastaid kestev protsess. Me ei ela veel realselt iseseisvas riigis, meil ei ole selliseid lepinguid, mis sätestaksid näiteks tollirežiimi ja kaubavahetuse alased konkreetset küsimused NSV Liidu ja Venemaaga. Isegi kui me praegu teaksime, et poliitiline otsus Narva piirkonna loomise kohta oleks kindlalt jah, ei saaks me nendes tingimustes laua peale panna täna-ülehomme Narva piirkonna seadust või põhimäärust, mis sätestaks tema funktsioneerimise režiimi näiteks kolmeks kuni kuueks aastaks ette. Valitsus on pakkunud välja oma visiooni piirkonna suunas liikumise režiimidest lähiperioodiks. Me eeldame, et Ülemnõukogu annab teatud garantii, et selline välismajanduskoostööle orienteeruv majanduspoliitika saab Narva puhul olema stabiilne ja võimalikult pikaajaline. Loomulik on ka see, et Narva peab tõestama, et ta suudab realiseerida need soodustused, mis on talle valitsuse poolt antud. Tulevase piirkonna mängureglid peaksid sõltuma sellest, kuivõrd Narva näitab üles tahet tegutseda Eesti majanduspoliitika raames. Seetõttu oleme seisukohal, et otsust piirkonna kohta ei tuleks langetada tingimata täna ja siin. Küll aga tahaksime me kuulda teie arvamust selle strateegilise idee kohta, mida võib nimetada liikumiseks piirkonna suunas. Kui see arvamus on positiivne, siis me saame jätkata sellealast edasist tegevust. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu, härra Leimann! Rahvasaadikutel on teile palju küsimusi. Heino Kostabi.

H. Kostabi

Austatud härra juhataja! Lugupeetud ettekandja ja kolleegid! Milliseid seadusi täidavad momendil Narva linnavõimud ja ettevõtted? Ja teine küsimus: missugune lipp lehvib Narva linnavalitsuse hoonel? Kas ei tuleks eelkõige asuda täitma Eesti Vabariigi kõiki seadusi ja alles siis võiks hakata rääkima, mis saab edasi või võib teha kõiki ka vastupidi? Aitäh!

J. Leimann

Majandusministrina ei ole mul kahjuks ülevaadet kõikide seaduste täitmisest või mittetäitmisest. Ma eeldasin sellist küsimust ja püüdsin täna hommikul selgitada, millised Narva ettevõtted täitsid I kvartali jooksul Eesti maksuseadusi. Nagu mulle öeldi, aga seda tuleks võib-olla veel kontrollida, tegi oma majanduslikud arvutused ja eraldised, lähtudes liidu maksuseadustest, vaid "Baltijets". Teised Narva ettevõtted täitsid Eesti maksuseaduste kohaselt oma kohustusi. Juhul, kui see fakt leiab kinnitust, polegi olukord nii halb. Mis puutub lippu, siis ma arvan, et sellele annab vastuse härra Mižui, kes viibib siin saalis Narva esindajana ja keda Ülemnõukogu muu hulgas ka paika pani.

Juhataja

Suur tänu! Ette rutates ma teatan kolleegidele, et Narva linnapea härra Mižui esineb meie ees kaasettekandega ning teil on võimalus esitada talle ka küsimusi. Jätkame küsimuste esitamist majandusministrile. Tiit Made.

T. Made

Austatud eesistuja! Lugupeetud härra minister! Mul on neli põhimõttelise loomuga küsimust. Esimene küsimus. Kas valitsuses on arutatud, kaalutud või vahetatud mõtteid selle kohta, et teha Narvast vabalinn? Teine küsimus. Kahtlemata, kui Narva saab erimajandustsooni staatuse, siis hakkab Narva, mis on juba praegu täiesti omanäoline linn Eesti Vabariigi linnade seas, kiiresti rikastuma, seal hakkab tõusma elatustase ja mul on kartus, et kõik muud natsionalistid, separatistid, fašistid ja muidu masohhistid kogu Eestist hakkavad minema Narvasse. Kas on mõõdetud välja, mitu kilomeetrit 2,5 meetri kõrgust traatvõrku läheks tarvis, et tõmmata Narvale ümber võrkaed, nagu on seda tehtud Hiina erimajandustsoonide puhul? Kolmas küsimus. Mis saab Narva saadikutest siin meie parlamendis, kui Narva saab eristaatuse? Loomulikult tuleb tal mingi oma parlament ja Narva saadikud ei peaks nagu enam õieti siin parlamendis Eestimaa asjadesse vahele segama. Neljas küsimus. Kui juhtub nii, et vabariigi Ülemnõukogu ei toeta erimajandustsooni ideed, näiteks rahvarinde ümber koondunud saadikud hääletavad siin saalis sellele vastu, kas valitsus käsitleb seda siis kui usaldamatuse avaldust tema suhtes? Aitäh!

J. Leimann

Sissejuhatuseks ma ütleksin, et üldiselt mina olen alati valmis kuulama igat laadi ideesid ja neid arutama, kaasa arvatud vabalinna idee. Kuid valitsuses ja komisjonis ei ole sellest juttu

olnud. Ja see vabalinn ei ole ka kaasaegses mõttes päris defineeritav. Ma ei ole veendunud, kas me seda terminit ühesuguselt mõistame. Küll aga jätan ma sellegi idee meelde, juhul kui ma komisjoni esimehena pean veel edasi töötama.

Teiseks, reaalse majandusmehena ma siiski arvan, et mingit rikastumise kiiret protsessi kahjuks käima ei lähe. Annaks jumal, et me süüa saame ja ellu jääme ja midagi ära saab tehtud, mõni majakene ära remonditud jne. Ma vaatan seda vabamajandustsooni rohkem diferentseeritud lähenemisena, mitte Hiina mudeli mõttes. Nii et ma ei arva rikastumist, kui aga Narva läheb eestlasi, siis seda me ju ainult tahamegi.

Kolmandaks, ma arvan, et vabamajanduspiirkond ei muuda sealt valitud saadikute staatust. Küll aga toob neile kaasa teatud kogemuse ja vastutuse ning arvatavasti täiendava töö.

Neljandaks, mina seda asja nii dramaatiliselt küll ei võtaks, kuid ma ei tea, mida arvab sellest valitsus. Ma veel kord meenutan, millest ma oma ettepanekut alustasin. Mina ei tea kuigi täpselt, millise ideega me sellel sajandil läbi lööme, ja kui mõni väljapakutud idee tundub enamusele ebaõigena, mis siis ikka, otsime uusi ideid.

J. Kass

Austatud minister! Oma ettekandes te märkisite, et praegusele vabamajandustsooni plaanile eelnesid lausa avalikud tööstusplaanid suunaga NSV Liidu poole. Praegu on Narvas juhtpositsioonidel needsamad isikud, kelle plaanid pole muutunud. Siit ka esimene küsimus. Kas peate õigeks riski anda vabamad käed Narvale, kui juhtivpositsioonidel on samad tegelased, kelle plaanid pole muutunud? Teine küsimus. Kogu eesmärk on saada Eestile dollareid praeguse kaasaegse iseseisva tööstuse ja majanduse ülesehitamiseks. Samal ajal, kui sinna paiskuvad dollarid, hakkavad neid rikkusi haldama sealsed jõud. Kus on garantii, et kogu kapital ei tassita üle Narva jõe itta? Kolmas küsimus. Kuidas vältida migratsiooni seoses sealse elatustaseme võimaliku tõusuga? Narva hakkavad tungima mitte ainult Eestist, vaid ka ida poolt tulevad elanikud. Tänan!

J. Leimann

Risk kaasneb igat laadi otsustega. Muidugi on olemas risk ka seda otsust tehes. Kuidas käituvad Narva juhid, kas nad muudavad oma meelsust või ei muuda – selle küsimuse palun adresseerida härra Mižuile.

Erinevalt paljudest ei karda mina kapitali voolavust itta või läände. Annaks jumal, et kapital liiguks igas suunas. Ainult see on garantii, et me oma majanduses edu saavutame. Ja ma ei tea, miks me nii rumalad oleme ja kardame, et see kapital siit ära läheb, ta peaks hoopis siia

tulema, nii on mõeldud ka otsuse projektis. Ma tahaksin veel kord korrata: saagem lahti nostalgias, me vajame miljardeid dollareid just nimelt kõva valuutat, et midagi üldse siin maal ära teha. Me peame kapitali siia saama.

Meil elab siin sadu tuhandeid inimesi, kelle sugulased on teistes vabariikides ja paljud neist teevad muidugi kõik, et tuua oma sugulasi siia, vaatamata migratsiooni mängureeglitele. Ja kui me lähtume rahvusvahelisest praktikast, siis need mängureglid ei saa olla sajabrotsendiliselt eitavad migratsioonile, nii et see on palju laiem küsimus kui on Narva küsimus. Mõelgem sellele, et Narva on siin ainult üks osa ja minu arvates mitte kõige tõsisem osa.

A. Maarend

Lugupeetud minister Leimann! Kuulates teie sissejuhatust, ma mõtlesin hirmuga, et te esitate lahkumisavalduse, sest andsite niivõrd negatiivse hinnangu majandusministeeriumi ja valitsuse tegevusele. Nüüd siis küsimus. Miks on majandusministeeriumil ja valitsusel teie poolt loetletud probleemide lahendamiseks välja töötamata vastavad kavad ja tegemata analüüs? Kes seda teie arvates peaks tegema kui mitte võimule tulnud poliitiline jõud riiklike täitevorganite kaudu? Ja teiseks, miks ei kavatse valitsus asuda ettevõtlust soodustama kogu Eesti ulatuses? Praegu on otse vastupidi, igati süvendatakse ülalpeetavuse mentaliteeti ja seega takistatakse ettevõtlust. Tänan!

J. Leimann

Kui nüüd päris siiras olla, siis eks ma olen lahkumisavalduste meeleolus juba kaua olnud, sest ma näen kogu majanduse keerukust võib-olla rohkem kui mõni kõrvalseisja. Enesekriitika oli tõepoolest aus, me rabeleme kõik koos ja mina sealhulgas väga palju selles tänases päevas ja siin väikesel Eestimaal. Kahju küll, kuid praegu ei ole vabu jõude, hästi motiveeritud ja ettevalmistatud inimesi, kes suudaksid piisavalt jälgida näiteks, mis toimub Ida-Saksamaal, Ungaris, sõita maailmas ringi ja kontakteeruda maailma teadlastega ning otsida eksperthinnanguid. See on väga suur ja tõsine töö. Ma olen kaua mõelnud, kuidas sellest nn. sotsialismist jõuda turumajandusse. Mul on lihtsalt mure, et me tõepoolest ei ole teinud kõik, mis oleks vaja.

Teie teine küsimus oli seotud etteheitega, et valitsus ei soodusta ettevõtlust. Ma ei arva seda. Minu arvates valitsus püüab soodustada ettevõtlust, kuid ettevõtlus on seotud mitmete muude aspektidega, sealhulgas poliitiliste ja ideoloogiliste aspektidega ning ettevõtluse mängureeglistiku tegemine võtab rohkem aega, kui me arvasime.

A. Paju

Lugupeetav ettekandja! Õelge palun, kas te olete meie ees ainult komisjoni esimehena või ka valitsuse liikmena? Kui te olete valitsuse liikmena, siis õelge, kas valitsuse tasemel oli täna meil päevakorras olev küsimus arutusel ja kui oli, kas siis oli härra Endel Lippmaa üksikhäälena või on tal ka liitlasi. Teine küsimus. Te nimetasite ajalehes "Postimees" ilmunud loost ühe Endel Lippmaa tõdemuse, kus tal oli õigus. Milline on aga teie arvamus tema teiste argumentide suhtes? Kolmas küsimus. Õelge palun, kas eestlane, Eestimaal elav inimene on suuteline oma haridustasemega selgeks tegema, kas erimajanduspiirkond evolutsioneerub vabamajanduse piirkonnaks või on siin mingid muud trikid juures. Aitäh!

J. Leimann

Ma esinen nii komisjoni esimehena kui ka valitsuse liikmena. Ma püüdsin siiski mitte väga tihti kasutada sõna "valitsus", kuna tõepoolest, vähemalt üks valitsuse liige, Endel Lippmaa, on paljudes küsimustes eri seisukohal. Selles mõttes ei oleks mul olnud väga täpne kasutada sõna "valitsus". Edasi, kas on ka teisi, kes arvavad nii nagu härra Lippmaa? Meil ei ole olnud viimasel ajal valitsuses sellist diskussiooni, et selgitada välja valitsuse liikmete arvamused. Niipalju, kui ma tean vestlustest ja repliikidest, ei ole valitsus muidugi 100-protsendiliselt kõikides detailides sama meelt. On eri seisukohti, kuid määrus ja need teesid on siiski valitsuse enamuse seisukoht. Ajanappusel ma ei saa analüüsida kõiki argumente, kuid ma olen Endel Lippmaaga kohtunud ja vestelnud nendest asjadest ning jagan tema kartusi, kui tõepoolest käivitub selline stsenaarium, mida ta välja pakub. Siis on asi muidugi väga halvasti. Ma arvan siiski, et piisavalt ei ole ära tõestatud sellise stsenaariumi käivitumine. Valitsuse liikmena ja komisjoni esimehena ei tea ma rohkem sellest asjast.

Mis puutub kolmandasse küsimusse, siis pean ma ütleva, et siin on tõesti mingi evolutsioon toimunud, sest üldiselt möödunud kevadsuvel tulid ju narvakad välja veel ühe terminiga – tehnopark. Komisjon analüüsis seda ja sai aru, et tehnopark tavalises mõttes sealt kuidagi välja ei tule, puudub teadus, mis on oluline komponent tehnopargile. Ma ütlen veel kord, et vaba-erimajandustsoon ei ole rangelt defineeritud. Tegemist on pigem mingite majanduslike mängureeglite liberaliseerimisega ühes piirkonnas.

K. Kama

Austatud härra Leimann! Eilses ajalehes "Postimees" kirjutab minister Lippmaa, et oma esmaspäevasel istungil arutas valitsus ka koondise "Integral" põhimääruse registreerimist. Minu teada on Ülemnõukogu vastu võtnud möödunud aastal väga ühemõttelise otsuse

"Integrali" suhtes. Ma tahaksin küsida: miks valitsus arutas seda pärast Ülemnõukogu otsust? Teine küsimus. Kuidas te isiklikult arvate, kas poleks olnud parem, kui enne valitsuse määruse nr. 35 väljaandmist oleks see küsimus toodud Ülemnõukogu ette?

J. Leimann

Koondise "Integral" küsimus oli tõepoolest päevakorras. Minu arvates on nende põhimäärus küllaltki sellise majandusliku rõhuasetusega ja sisuga, tegemist on pigem ühe järjekordse ettevõtete assotsiatsiooniga. Valitsus kuulas tähelepanelikult koondise esindajaid, esitas neile küsimusi ja andis põhikirja kahekordsesse ekspertiisi. Kui on tegemist uue majandusühendusega ja täieliku nõustumisega tegutseda Eesti seaduste järgi, siis meil ei ole alust seda tagasi lükata. Minu mälu järgi Ülemnõukogu arutas seoses "Integraliga" rohkem poliitilist otsust.

Vastates teie teisele küsimusele, pean ma ütleva, et mina oleksin pakkunud isegi kolmanda võimaluse. Muide, Eesti ongi parasjagu nii väike, et kaugelt vaadatuna on ta parasjagu üks erimajanduspiirkond ja võib-olla meil olekski arukam edaspidi laiendada selliseid soodustusi kõigile ettevõtetele, kui me leiaksime ainult selleks vahendeid. Tähendab mina arvan, et me oleksime pidanud enne korraldama ajakirjanduses diskussiooni, vahetama mõtteid. Kahjuks ei mahu meil ajalehtedesse palju vajalikku.

J. Jõerüüt

Lugupeetud ettekandja! Ma esitan kaks põhimõttelist laadi küsimust. Nimelt, Narva vabamajanduspiirkonna puhul on ehk selge, millist kasu see võiks tuua piirkonnale. Palju on öeldud, et see võiks kasu tuua ka Eestile, kuid ma esitaksin küsimuse selliselt. Kas Eestile sellest tulenev kasu on ka kuidagimoodi põhjendatud? Ma ei ole nimelt kohanud ühtegi lühikest ja selget põhjendust. Või toetub kõik ainult oletustele ja neile rajatud konstruktsioonile? Teine küsimus. Kuidas vältida mitmete valitsuse sisevastuolude kandumist Ülemnõukogu ette, mis nii täna kui ka mitmetel teistel kordadel on muutnud parlamendil otsustamise väga komplitseerituks? Ma esitan selle küsimuse teile kui valitsuse liikmele, kes täidab peaministri äraolekul tema kohta istungite juhtimisel. Tänan!

J. Leimann

Sellest kasust ma võiksin pikalt rääkida, kuid ma tooksin ainult ühe näite. Nagu te teate, on meie keskkonnaseisund väga sant ja seda eriti Kirde-Eestis. Et keskkonnaseisundit parandada, on vaja tohutult investeringuid. Ma arvan, et monitoraparaat ja ettevõtete puhastusseadmete

moderniseerimine vajaksid kokku investeringuid sadu miljoneid. Kaasaegse ökoloogiliselt puhta tehnoloogia sisseviimine läheb maksma miljardeid. Arvata, et kuskilt tulevad rikkad, kes on mures meie ökoloogilise seisundi pärast ja panevad need miljonid ja miljardid ainult selleks laua peale, et meid aidata, on naiivne. Me peame bisnise kaudu need rahad teenima järgneva 10–20 aastaga. Ja kui me soodustame Narvas, kus on tõepoolest teatud tööstuspotentsiaal, sellist integreerumist maailma majandusega, siis tuleb tulevikus võib-olla ka neid vajalikke miljoneid ja miljardeid. Kui me aga Narvas midagi ei tee, siis ma prognoosin, et nii mõnigi Narva ettevõtte lõpetab sellel sajandil oma tegevuse pankrotiga.

Teiseks, ma olen töötanud juhtimiskonsultandina ja sellepärast oskan öelda võib-olla ainult ühe retsepti. Igat laadi erimeelsusi saab vähendada kommunikatsiooni intensiivistamisega osapoolte vahel. Kahjuks me oleme nagu rindejoonel – meil ei ole aega ei kohtuda, arutada ega kuulata, me ainult tegutseme. Ja ka valitsuse istungil, mis reeglina kestab esmaspäeval kella 10-st kuni kella 14-ni, on arutusel 15–17 küsimust. Annaks jumal, et need kuidagi saab läbi vaadatud. Ülejäänud nädalapäevad on ka täis tööd, sõitusid ja tegemisi. Me peame selle aja lihtsalt leidma, ega muud retsepti ei ole. See on põhiline. Ma ütleksin, et valitsus on siiski isiksustest-spetsialistidest koosnev organ. See ei ole mitte nii väga ühtne sulam.

Juhataja

Suur tänu! Lugupeetud kolleegid! Vastavalt reglemendile me peaksime tegema väikese vaheaja. Enne seda on mul teile mõned teadaanded.

Lugupeetud kolleegid! Ma paluksin, et alljärgnevad saadikud, keda ma nimetan, tuleksid kohe mõneks minutiks koroonaruumi, nimelt härrad Käbin, Laar, Anton, Junti, Telgmaa, Volkov, Järlik, prouad Laido ja Hänni. Tahaksime pidada nõu meie sõidust Ameerika Ühendriikidesse. Juhan Telgmaa palub oma komisjoni liikmeid lühikeseks nõupidamiseks, Mul on palve, et loetud sekundite jooksul need kaks tegevust kooskõlastatakse. Ja nüüd teeme vaheaja. Meie töö jätkub kell 12.20.

V a h e a e g

Juhataja

Kontrollime kohalolekut. Kohal on 70 rahvasaadikut, puudub 34. Palume kõnetooli härra Leimanni! Kolleegid! Jätkame küsimuste esitamist majandusministrile. Aleksei Zõbin.

A. Zõbin

Lugupeetud härra Nugis! Lugupeetud minister! Vabamajandustsooni loomist võib muidugi tervitada, kuna pärast seda sündmust võib härra Made vabaneda oma kinnisideest. Minu küsimus seisneb aga järgmises. Kas valitsus, vaadates läbi küsimuse tsooni laiendamiseks kogu Ida-Virumaa maakonna ulatuses, sest piirdudes ainult Narvaga me samal ajal justkui vähendame võimalusi, eriti põllumajanduse osas? See linn ei hakka omama põllumajanduslikke territooriume ja sel juhul võib tulevikus resultaat osutada vähem efektiivsemaks.

J. Leimann

Ei, me oleme siiski initsiatiivi saanud Narvast. Ka kõikidel komisjoni töökoosolekutel on käsitletud vaid Narva linna ja selle ettevõtteid ning ma arvan, et laiema tsooni moodustamine ei ole praegu põhjendatud.

Juhataja (M. Lauristin)

Aitäh! Palun, Priidu Priks!

P. Priks

Lugupeetud härra Leimann! Arvatavasti te teate, et Narva täidab täna ainult neid Eesti Vabariigi seadusi, mis on talle kasulikud. Vastu on võetud terve pakett otsuseid, mis on vastuolus Eesti Vabariigi seadustega. Võib-olla majandusministri seisukohast võttes on tõesti kõik enam-vähem korras, kuna ainult "Baltijets" kannab oma raha üle mujale, aga Ülemnõukogu peab küsimusele lähenema nii majanduslikust kui ka poliitilisest seisukohast. Kuna linnavolikogu otsused on kohustuslikud oma haldusterritooriumil asuvatele ettevõtetele, siis see kehtib ka Narva kohta. Te ütlesite, et Narva jääb loomulikult iseseisva Eesti osaks. Täna on aga Narva üks endistest vabariikliku alluvusega linnadest. Nüüd esimene küsimus. Mille alusel te arvate, et Narva muudab oma suhtumist Eestisse siis, kui taskus hakkavad kõlisema dollarid, mis teadagi soodustavad just vastupidist protsessi, s.t. omaette tegutsemist kellegagi arvestamata? Teine küsimus. Kes on suuteline mulle selgeks tegema, et Narva erimajandustsooni loomisega Eesti tervikuna võidab, aga mitte ei kaota, nagu mina täna arvan?

J. Leimann

Narva küsimusi puudutavas valitsuse määruses nr. 35 on p. 5 kirjas, et käesoleva määruse punktides 1, 2, 3 ettenähtud soodustusi (seal on need soodustused kirjas), millega Narva protsess võiks startida, ei kohaldata Narva linnas paiknevate ettevõtete ja organisatsioonide suhtes juhul, kui nad oma tegevuses ei järgi Eesti Vabariigi seadusi ja teisi normatiivakte. Seal on selgelt ära öeldud, et tuleb täita seadusi, ainult siis käivitub see protsess. Ja ka edaspidistes Narva tsooni puudutavates põhimõttelistes otsustes tuleks järgida sama tingimust. Ma veel kord väidan, et see aeg, mil Narva rikkaks saab, ei tule niipea. See on pikk ja tõsine protsess ja igal juhul on Narvale vajalik, et seal tekiks integreerumine ja loodaks ka oma ressursse. Muidugi tuleb mängureeglid koostada niiviisi, et neid dollareid investeeritaks eeskätt uutesse ettevõtmistesse, mitte ei kõlistata taskutes ja, omavahel öeldes, see polegi mingi majandusmehe tegevus, kes nii teeb.

Kuidas tõestada, kas vabariik võidab või kaotab? Ega aritmeetilisel, numbrilisel seda tõestada vist ei saagi. Me saaksime näiteks kirja panna kõik plussid ja miinused ning kõrvutada neid, s.t. vaadata, mida siis toob kaasa selle tsooni idee heakskiitmine. Seda laadi analüüsi osatakse teha. Ma arvan, et peaks ka nii küsima: mis juhtub siis, kui me seda tsooniootsust heaks ei kiida, missugused protsessid käivituvad siis, millised on nende protsesside plussid ja miinused? Igaüks meist võib vastavalt oma ettevalmistusele seda analüüsi mõttes teha. Asja ei tule vaadata üksnes majanduslikust aspektist, vaid siin on mängus väga palju aspekte. Kokkuvõttes on valitsus ja komisjon arvamusel, et selle tsooni moodustamine on õigem kui mittemoodustamine ja sellepärast me siin selle initsiatiiviga olemegi.

A. Gussev

Lugupeetud minister! Teie avasõna avaldas mulle suurt muljet. Sellest kujuneb see küsimus, mida me täna arutame. See ei ole mäng, vaid väga tõsine küsimus. Seepärast ma tahaksin teile esitada kaks väga lihtsat küsimust. Oma esinemises te ütlesite, et esimesel etapil rakendatakse soodustusi maksudele ja teistele Narva ja välispartnerite vahelistele vastastikulistele suhetele. Esimene küsimus: kas tõesti ainult see ongi täna Narvas eksport- ja importtoodangu arengu komistuskiviks, kas üksnes soodustuste puudumine? Teine küsimus: kas Narva vabamajandustsooni organiseerimisel võib tõesti saavutada tõsiseid tulemusi ilma tõsiste investeeringuteta? Tänan vastuse eest!

J. Leimann

Muidugi, soodustustest ainuüksi ei piisa. Kui aga on initsiatiiv, kui on ideed, soodustused ja kontaktid, siis saab alustada protsessi käivitamist. Kui protsess käivitub, investeeritakse, tehakse midagi juba ühiselt ära, siis leitakse ka raha, et teha uusi investeeringuid. Seda raha ilma protsessi käivitamata kuskilt ei teki. Igasugune meie eelarve ümberjagamine on ju naiivsus. Eelarve käriseb meil igast õmblusest ja Narvale ei ole võimalik anda mingisugust finantsdopingut, nii nagu ma ütlesin – seda ei ole võimalik anda ka ühelegi teisele piirkonnale, sest raha lihtsalt ei ole. Niisiis, millestki tuleb alustada. Soodustused võimaldavad protsessi käivitada ja kui see on käivitatud, tekivad ka investeeringud. Tallinnas tegutseb üle 100 ühissettevõtte ja siia tehakse ka rahvusvahelisi investeeringuid. Narvas ei ole praktiliselt ühtegi ühissettevõtet, mis oleks toonud sinna välisinvesteeringuid. Võib-olla viimasel ajal on midagi muutunud, sel juhul härra Mižui parandab mind.

K. Raud

Austatud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Mul on tekkinud palju küsimusi, kuid ma proovin esitada neid valikuliselt. Te kõnelesite väga liigutavalt keerulisest ja rasket keskkonnaolukorrast Kirde-Eestis ja sellest, et vabamajandustsoon aitab seda parandada. Olge kena ja öelge palun veidi konkreetsemalt, kuidas vabamajandustsoon aitab parandada Kirde-Eesti keskkonna olukorda, kus kõik põhilised saasteallikad asuvad väljaspool vabamajandustsooni. Teiseks. Kas ma sain teist õigesti aru, et esialgu ei ole vabamajandustsoonil oodata Eesti Vabariigist mingeid investeeringuid? Ajalehest sain ma küll teisiti aru. Kas te oskaksite öelda, kui suured on need summad, mida Eesti Vabariik peaks kulutama vabamajandustsoonile tema jaluletõstmiseks ning mida ja millises valuutas arvestatuna ta peab hakkama sealt hiljem tagasi ostma? Kolmandaks. Kas valitsus on kursis sellega, kas ka Narva linnanõukogu on arutanud valitsuse määrust ja mida ta arvab valitsuse määruse punktist 5? Neljandaks. Mis juhtuks, kui valitsuse määruses asendada "Narva linn" sõnadega "Eesti Vabariik"? Aitäh!

J. Leimann

Oma kõnes ma juba ütlesin, et ökoloogiline olukord on ka Narvas suhteliselt sant ja võimalik, et üks lääne äriees ei kipugi sinna nii väga seda õhku hingama. Tõepoolest, see saaste tuleb elektrijaama korstnatest ja mujalt, mis ei ole Narva tsoonis. Kuid me arvame, et kui Narvas protsessid siiski käivituvad, ja Narval on praegu fakte, et neil on sidemeid lääne ärieesetega, kes siiski vaatamata sellele olukorrale on nõus tulema Narva, siis muidugi tekib teatud

ressurss, mida nähtavasti on võimalik kasutada mitte ainult Narva linna jaoks, vaid ka Narva piirkonna jaoks. Teisest küljest, nagu te teate, rahvusvahelisel tasemel praegu mingil määral nende Narva korstnatega tegeldakse. Kui nüüd tekib teatud rahvusvahelise äri elavnemine Kirde-Eestis, küllap siis ka nendesse korstnatesse investeeritakse meelsamini rahvusvahelise keskkonnasäästmise raha.

Teiseks, investeeringutega oli nii, et esimeses projektis, mille Narva esitas komisjonile, olid sees soovid saada vabariigi eelarvest sadu miljoneid investeeringuid, selleks et ehitada välja Narva infrastruktuur, ja ülejäänud osa kavatseti leida Narva omavahenditest. Me lükkasime selle tagasi, kuna raha ei ole, ja lõime maksusoodustuste süsteemi, et see raha seal ise tekiks.

Kolmandaks, ma paluksin, et härra Mižui vastaks sellele küsimusele, mida linnanõukogu arvab valitsuse määruse punktist 5. Selle ma lugesin ette, see on valitsuse selgesõnaline seisukoht ja tõepoolest võtmeküsimus, kas see protsess käivitub või mitte.

Neljandaks, mis juhtub, kui "Narva linn" asendada sõnadega "Eesti Vabariik"? Siin on kaks aspekti. Eesti sotsiaalne struktuur on selline, et kõigile piirkondadele maksusoodustusi anda ei ole võimalik. Nii totaalselt seda teha ei saa ainuüksi n.-ö. finantsaspektist. Kuid ma olen nõus ka sellega, et Narva otsus ei ole mitte üksnes majanduslik otsus. Narva otsus on ikkagi Narva integreerimise otsus Eestimaa majandusse ja sotsiaalellu, tema tagastamine Eestile. Praegu ei ole ju enam Eesti linn. Muidugi oleks ahvatlev alustada erimajandustsooniga Pärnus. Minu meeldivaks üllatuseks teatati, et sel suvel on Pärnu lahe vesi puhas. Me võiksime seal teha põhjamaa Riviera, nagu Pärnu kohta vanasti räägiti. Kui aga võtta kokku paljud aspektid, siis nähtavasti tuleks esmalt tegelda Narvaga. Nii et ma siiski Eesti erimajandustsooni tegemiseks selles mõttes ei ole valmis, kuid juhul, kui te küsimuse püstitate nii, et kas tulevikus Eesti ei peakski olema väga suurte maksusoodustuste piirkond väliskapitalile, siis sellega ma olen nõus. Valitsusel on valmimas välisinvesteeringute seaduse eelnõu. Minu teada arutati seda eile valitsuse ekspertkomisjonis. Ma arvan, et me peame tegema kõik selleks, et luua võimalikult soodsad tingimused välisinvesteeringute sissetulekuks Eestisse tervikuna. Tuleks ära lõpetada see kiitlemine, et meil on hea geograafiline asend ja suur potentsiaal.

J. Põld

Härra minister! Teie poolt väljajagatud teeside kohta on niivõrd palju küsimusi ja mul on kujunenud üsna kindel veendumus, et käesolev projekt on alles päris toores ka valitsuse enda jaoks. Kuid ma tahaksin täpsustada mõningaid seisukohti. Teesides on öeldud, et valitsus näeb Narva vabamajanduspiirkonna moodustamist perspektiivse strateegilise ideena, eelkõige Narva linna vahendaja rolli iseseisvunud Eesti Vabariigi ja NSV Liidu vahel. Ma tahaksin

küsida, mida te üldse arvate vahendaja tegevusest. Meie paljud välisfirmad või väliskapitali alusel kujunenud firmad ongi muutunud praktiliselt vahendajaks, kahjuks nad ei jaksa ise midagi toota. Mida siis Narva ikkagi vahendama hakkab? Teine küsimus. Kas Narvas on ette näha suurt tööjõupuudust või, vastupidi, ülejääki tulevases vabamajanduspiirkonnas? Edasi, mis asi see vabamajanduspiirkonna maksearveldusvahend on? Kas see on dollar, rubla või Eesti kroon? Mis asi on vabamajanduspiirkonna administratsioon, kas munitsipaalvõimust ja ettevõtete administratsioonist jääb Narva jaoks väheseks, ja kuidas hakkab see organ suhtlema Eesti Vabariigi Valitsusega? Need oleksid minu mõningad küsimused.

J. Leimann

Tõepoolest tekitab termin "vahendaja" teatud ärritust. Üldiselt, ega see ei olegi vist päris korrektne sõna. Teoreetiliselt elaks ära üks väike riik nagu Eesti ka ainult kauplemisest, ei olekski vaja midagi toota. Kuid ärge hakake nüüd mind tsiteerima, kasutades ära minu viimast fraasi. Muidugi, praktikas on vaja toota. Meie kaubanduse maht näiteks rahvuslikus koguproduktis on tühiselt väike, see on see sotsialismi tulemus, kus kauplemine ei olnudki majandustegevus, vaid oli lihtsalt jagamine, teiste sõnadega vahendamine. Igal juhul me peame Eestimaal edendama kauplemist ja see on meie tulevase majandustegevuse strateegilisi valdkondi. Nüüd, kas Narva saab olla hea kaupleja ida ja lääne vahel? Tõesti, siin võib kritiseerida, et see idee on võetud sealt Hansa päevadest, mil laevad tulid Narva jõkke, kaldal aga olid kaubahoovid ja -laod ning kaubatee kulges itta. Ma arvan, et nii keegi ei mõtle. Praegu ei ole Narval selles mõttes nii tähtsat asendit. Küll aga peab kauplemiseks tundma partnereid, omama sidemeid jne. Ja niipalju kui eestlased ka ei kiida ennast, et nad tunnevad väga hästi Vene turgu ja oskavad keelt, ma ütleksin, et oma hoiakute, oma võib-olla mingi sisemise barjääri tõttu paljud neist ei ole sugugi edukad kauplejad idaturul. Küll aga võiks Narva, kui ta on eestimeelne ja integreeruv Eestisse, tõepoolest olla Eesti Vabariigi ja Vene Vabariigi üheks kauplemispiirkonnaks. Muidugi, seda protsessi tuleb suunata ja reguleerida. Niipalju siis vahendamisest.

Nüüd tööjõuprobleem. Ma kardan väga, et lähitulevikus tekib Eestimaa igas piirkonnas siiski tööpuudus, sealhulgas Narvas. Lugege, mis on Ida-Saksamaal, Ungaris, Tšehhoslovakkias ja Poolas. Meil need protsessid alles algavad.

Edasi, mis on maksevahend? Täna on selleks muidugi rubla, aga üha enam kerkib esile dollar või mark. Dollariseerumine ju käib, see on reaalsus. Tulevikus saab maksevahendiks olema ka Eesti kroon. Mingit erilist Narva raha ette ei ole näha. Abstraktse valuutarubla osas tuleks ka varsti nagu selgeks rääkida, sest pole mõtet käsitleda sellist abstraktset raha. Kõige parem

raha on praegu kõva valuuta. See on kõigile selge. Kõik teised rahad on praegu tinglikud või unistuslikud rahad.

Mis puutub vabamajanduspiirkonna administratsiooni mõistesse, siis ei ole detailselt veel välja öeldud. Ma kujutan ette, et kui tuleb tsoon, siis moodustatakse ka mingi kollegiaalne organ, kellele allub mingisugune direksioon, kes ajab jooksvaid asju. Milliseks jäävad selle kollegiaalse organi vahekorrad linnavõimudega, seda küsimust tuleb veel eraldi käsitleda. Ma arvan, et linnavõimude tegevus ei ole majandustegevus ja selles mõttes annab tööjaotus paika panna.

A. Tarand

Lugupeetud juhataja ja lugupeetud ettekandja! Me oleme vist kõik enam-vähem ühel nõul, et praegu me ei orienteeru, mida selle protsessi käivitamine toob kaasa majanduslikes üksikasjades, kuid mõni asi torkab siiski silma. Nimelt on valitsuse määruses kirjas valuutamaksust vabastamine 5 aastaks 10 protsendi ulatuses, juhul kui see läheb keskkonnakaitseks. Aga punktis 4 on öeldud, et samad elektrijaamad, mille kohta juba Koit Raud küsis, sellesse tsooni ei kuulu. Võitlus põhjustega keskkonnakaitstes eeldaks seal eeskätt investeerimisi elektrijaamade puhastusseadmetesse. Esimene küsimus. Kas see ei tuleks kohe vastavas otsuses ette näha ja mitte jätta Narva linna otsustada ning jääda lootma välisfirmade heatahtlikkusele? Teine küsimus. Kas keskkonnakaitse investeerimist ei peaks siiski teostama Eesti Vabariigi Valitsuse kaudu? On ju mõeldamatu, et Narva linn ennast seal haljastab, puhastab, kraabib ja lööb särama, aga taevast tuleb tuhka ja tõrva või teiselt poolt näiteks kannatavad meie rahvusvahelised lepped Läänemere osas valuutapuudusel. Kolmas küsimus. Kuidas te suhtute sellesse, kui nüüd kohe kuulutada välja vastavad tingimused ka välisfirmadele, et investeeringud lähevad meil keskkonnakaitse, võib-olla nad tulevad siis siia ehitama nii-öelda rohelisevõitu vabariiki? Seda võiks serveerida välisfirmadele ka omamoodi reklaamina. Neljas küsimus. Te meenutasite ka omaaegseid laevuke si 17. sajandil, mis sõitsid Narva-Jõesuusse, ja sinna oleks arvatavasti ära mahtunud ka tolle aja kõige suurem laev "Gustav Vasa". Kas valitsus planeerib Narva või kuskile sinna lähedale uue sadama väljaehitamist või piirdub Tallinna sadamaga? Aitäh!

J. Leimann

Mulle tundub, et esimesel etapil, mis käivitub vastavalt valitsuse määrusele, on tegemist väikeste summadega, ja hakata neid kuidagi siduma või ümber jagama ei ole päris mõistlik. Narva linnas on siiski keskkonda saastavaid ettevõtteid. Nende all ma mõtlen

ehitusmaterjalitööstuse ettevõtteid, Narva nahavabrikut jne. Ja oleks väga hea, kui tekkinud ressurssidest saaks neidki probleeme lahendada. Ma väga loodan, et kui Narvas on rahvusvahelised äriprotsessid käivitunud, siis leitakse ka nende põhisaasteallikate vähendamiseks juba rahvusvahelistest fondidest rohkem võimalusi kui senini. Sest olgem ausad, niikaua, kui Eestimaal ei ole käinud teiste riikide keskkonnaministrid ja delegatsioonid, ei muutu siin oluliselt midagi. Reaalselt on tegevus praegu käivitunud ainult Kuressaares. Kõik muu on praegu üksnes paberil – läbirääkimiste protokollides. Kuidas teha neid investeeringuid keskkonna puhastamiseks? Ma arvan, et teatud osa tuleb teha valitsuse kaudu, nii nagu küsija rõhutas, eriti kui valitsus on selleks subjektiks, kellega edaspidi suhtleb ka Rootsi või Soome valitsus ja eraldab oma tingimuste kohaselt need summad või ressursid tehnoloogia näol. Muidugi peab siin valitsus olema vahendajaks. Rohelisest aspektist kogu olukorda käsitledes ma arvan, nii nagu ma siin juba eespool mainisin, et need summad, mida Eesti vajab ökoloogilise olukorra parandamiseks, on väga suured. Võimalik, et on aeg sellest aru anda ja kuidagi ära kirjeldada kõik need objektid, kus tehnoloogia vajab täielikku ümbervahetamist, kus mingi remondiga ei ole enam võimalik midagi teha. Näiteks Kunda Tsemenditehas, sellega me tegeleme ja viimasel ajal on siin teatud häid uudiseid. Koostöös Saksamaaga tuleb ikkagi uus korralik Kunda Tsemenditehas üles ehitada. Sama kehtib ka tselluloosivabrikute kohta. Nii et ökoloogia küsimuste lahendamine on tegelikult uue tööstuse ülesehitamine, mitte vanade remontimine või parandamine. See võtab muidugi aega ja raha. Mis puutub sadamasse, siis mina isiklikult arvan, et Narvasse mingisugust suurt sadamat sel sajandil keegi ehitama ei hakka. Võib-olla järgmisel sajandil ehitatakse, kui vaja on, kui selleks on põhjendus ja raha. Ma arvan, et esialgu piisab Tallinna ja Põhja-Eesti sadamatest. Selles vabamajanduspiirkonna kontekstis ei ole sadam nii oluline, nagu võib-olla mõned seda arvavad.

A. Tähiste

Austatud juhataja! Lugupeetud ettekandja! On tore juhus, et jutt hakkab kiskuma sadama poole. Kuidas te suhtute mõttesse luua Tallinnas vabasadam? Ehk oleks mõttekas käsitleda vabasadamaprobleematikat kompleksis Narva vabamajanduspiirkonnaga? See võtaks maha ka tarbetud poliitilised pinged käesoleva probleemi ümber.

J. Leimann

Minu arvates väärib see küsimus arutamist. Senini me oleme teinud ühe otsuse Tallinnas tollivabade ladude idee edasiarendamiseks, kuid vabasadamaidee on üks selline idee ja

võimalus, mis kindlalt kuulub sellesse stsenaariumi, millest ma algul rääkisin, kuidas Eestit majanduslikult üldse üles tõsta. Võib-olla tõepoolest selgub, et meie tööstusele ja põllumajandusele panuse tegemine on lähiperspektiivis vähem tulemusrikas kui kauplemisele. Kõik muidugi sõltub sellest, mis saab Nõukogude Liidu, eeskätt Venemaa majandusest lähiaastatel. Kui seal kriisiprotsessid järjest süvenevad, siis pole ju eriti millegagi kaubelda. Kui seal hakkab aga mõne aja pärast paremini minema, siis on ka meil rohkem võimalusi. Vabasadama idee on perspektiivne idee, sest praegu on piirid kõik veel kinni. Piirivalvurid, tollimehed ja üldse kogu see seltskond mängib seni veel teiste mängureeglite järgi.

M. Madisson

Lugupeetud juhataja! Härra Leimann! Mul on teile kaks küsimust. Teatavasti antakse Eesti Vabariigi Valitsuse määrusega Narva territooriumil olevatele ettevõtetele teatud soodustused, kusjuures tingimuseks on, et nad hakkavad täitma Eesti Vabariigi seadusi. Samas me teame, et praegu neid suures osas ei täideta. Seoses sellega on mul küsimus. Miks valitsus loodab, et neid seadusi hakatakse täitma? Kas selleks on eelnevad läbirääkimised garantiide osas või on just valitsuse poolt antud soodustused selleks garantiiks, et nad hakkavad seadusi täitma? Me teame, millises olukorras on meie põllumajandus, kuid põllumajandusele ei ole leitud valitsuse poolt erilisi soodustusi, mis aitaksid tõsta või vähemalt säilitada praegust rasket olukorda. Põllumehed on lausa hämningus, et need leiti nüüd hoopis teises valdkonnas, Narva jaoks. Kuigi nad on küllalt väikesed, võib-olla mastaabid ei ole võrreldavad, kuid fakt jääb faktiks. Sinna leiti, kuid põllumajandusele maksesoodustusi ei leitud. Vastupidi, maksukohustused on hoopiski tõusnud. Siit ka teine küsimus. Kas tõepoolest on praegu poliitiline aspekt selles küsimuses tähtsam kui majanduslik aspekt? Aitäh!

J. Leimann

Tõepoolest, me loodame, et tulles Narvale vastu, hakkab Narva ka seadusi täitma. Kui kellelgi on mõni teada parem idee, siis palun tulge nende ideedega välja! Minu teada on sel teemal küllaltki palju arutatud, nõupidamisi korraldatud, kuid tulemusi ei ole. Meie arvame, et nüüd võiks niiviisi proovida. Põllumajandus on tõesti väga raskes olukorras. Eelmise nädal, seistes teie ees, ma juba puudutasin ühte aspekti, mis küll paljudele ei meeldinud. Aga ilma selle aspekti käsitlemiseta ei tule välja kogu tõde Eesti majandusest. Narva kohta käiv otsus ei tee põllumajandust halvemaks ega paremaks. Ma veel kord kordan, et need vahendid, mida me seal kaotame, andes maksusoodustusi, on esialgu siiski nii väikesed, et sellega otsustavalt Eesti põllumajanduse olukorda ei muuda. Eesti põllumajanduse olukorda tuleb eraldi

käsitleda, need on kaks ise asja, nii nagu on veel teisigi valdkondi, mis on väga tõsisel olukorras. Ma kasutan juhust, et lihtsalt informeerida lugupeetud Ülemnõukogu veel ühest suurest murest, mis meil on. Laeval ma olin koos Eesti transpordijuhtidega, nad käisid Stockholmis rahvusvahelisel autonäitusel. Meil oli juttu ka vabariigi transpordi olukorrast. Põhiliselt on meil käigus importbussid – "Ikarused". Tallinna bussijaamast väljub kaugliinile busse iga 50 minuti tagant. Kõik need vananevad. Kui varem me saime rublade eest osta aastas 100 autobussi, siis nüüd ei saa enam ühtegi, sest rublade eest Ungari meile ei müü. Meil olid suured ideed, et me saame busse vahetuskaubana, kuid selgus, et üheainsa sidurikomplekti eest tahetakse saada Võru mööblikomplekti. Nagu näete, nii kõrgelt hinnatakse meie mööblit ja nii kõrgelt seda "Ikaruse" sidurikomplekti. Meil ei jätku nii palju mööblit, et osta sidureid, rääkimata bussidest. Naljaga pooleks küll, aga ma andsin transpordiülematele nõu, et osa busse võiks liinilt ära võtta ja sisse määrada, et nad ei roostetaks, ning neid võiks hoida mustadeks päevadeks. Enne kui meil ei ole selget lahendust, tuleb hakata vähem sõitma. Nagu näete, mitte ainult põllumajandus ei ole kriisis, ka transport on potentsiaalses kriisis. Ka sinna on vaja paigutada raha. Ma ei taha sellega vastusest kõrvale hiilida, kuid ma ütlen, et Narva on üks vahend selles kontekstis, et mingisuguseid majandusprotsesse käivitada ja et ta vähemalt lähiaastatel saaks endale natuke valuutat, mida keegi enam kuskilt tsentrist praktiliselt ei jaga.

R. Veidemann

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Mul on teile neli küsimust. Esimese küsimusega ma tahaksin tagasi tulla selle probleemi juurde, mida juba puudutasid kolleegid Madisson, Priks ja Raud. Nimelt, soodustused kehtivad seni, kuni täidetakse seadusi. Kujutleme seda olukorda ette, et ühel heal päeval on jalad alla saadud ja siis lehvitatakse käega. Meil on koguni niisugune vanasõna, et hunt või susi hoiab ikka metsa poole. Kuidas ja kas on võimalik rakendada mehhanisme või kontrollida väliskapitali liikumist Narva suunas, et sel kriitilisel hetkel ka realiseerida soodustuste andmise peatamist? Teiseks, kas valitsusel ja majandusministeeriumil on mingeid andmeid minuni ulatunud kuuldustest, et töökollektiivide ühendnõukogul on plaanid laiendada valitsuse määrusega antavad soodustused kõigile selles regioonis omavahel seotud tööstus-energeetikakompleksi ettevõtetele? Kolmandaks, valitsuse määrusega on mõeldud soodustada tootmissfääri. Kuidas aga jätkuvalt vabamajanduspiirkonna kehtestamisel sotsiaalsfääri funktsioneerimine? Neljandaks, vabamajanduspiirkonna initsiatiiv, nagu me loeme, on tulnud omavalitsusorganilt, vähemalt üks selle initsiatiivi

autoritest on omavalitsusorgan. Kui nüüd Ülemnõukogu selle tagasi lükkab, milliseid prognoose teie kui dogmaatikust majandusminister näete edasi? Tänan!

J. Leimann

Ma kujutan ette nii, et see määrus on esimene dokument dokumentide reas, mis seoses tsooniga tuleb koostada ja vastu võtta. Kui jutt on tsoonist, siis nähtavasti me peame rääkima ikkagi mingisugusest pikemast perioodist – 5–7 aastast – või mingist investeringute protsessist, lähtudes ajast, mille jooksul need investeringud annavad tulemusi. Ja nähtavasti me võime selliseid siduvaid punkte panna ka nendesse dokumentidesse. Muidugi, igat punkti võib täita, kuid võib ka mitte täita. Nii et mingit absoluutset garantiid siin ei ole.

Teise küsimuse kohta pean ma ütlema, et mina ei tea, kas töökollektiivide ühendnõukogu tahab seda laiendada või ei taha. Minul komisjoni esimehena ja valitsuse liikmena ei ole must valgel selliseid soove ja taotlusi. Me ei ole neid arutanud. Ma tahaksin öelda, et muidugi see tsooniidee või, ütleme täpsemalt, soodustuste idee on ju väga ahvatlev. Soodustusi tahab järjest rohkem ettevõtteid, kes tegelevad näiteks välismajanduse alal, väites, et muidu ei saa nad lähiaastatel jalgu alla. Sellepärast ma ütlesin eespool ühe fraasiga välja, et võib-olla meil ei ole vajagi nii väga karm olla valuutavahendite tsentraliseerimises või, täpsemalt öeldes, vaba valuuta sundmüügis 25 protsendi ulatuses, kõik sõltub sellest, kuidas olukord kujuneb. Kui meil oleks garantii, et ettevõtted suudavad ise teha arukaid valuutainvesteeringuid, arukamalt kui valitsus, siis võiks ju seda vähem tsentraliseerida ja anda rohkem soodustusi teistele piirkondadele ja konkreetsetele ettevõtetele, kes mahukamalt valuutat sisse toovad. Valuuta tsentraliseerimist on vaja teostada n.-ö. hädaabinõuna. Meil on vaja järjest rohkem esindada ennast välismaal, kusjuures kulutuste maht järjest suureneb, samas on meil vaja tõsiselt mõelda meditsiinile, sest Nõukogude Liit toodab praegu ainult umbes 40–45 protsenti talle vajaminevatest ravimitest. Meil on vaja osta vähemalt hädavajalikke ravimeid tsentraliseeritud valuutavahenditest.

Edasi, mis saab sotsiaalsfäärist? Peab ütlema, et kui tootmisel läheb hästi, siis läheb hästi ka sotsiaalsfääril, ja kui tootmisel läheb kehvasti, siis ka sotsiaalsfääril läheb järjest kehvemini. Kui tootmine saab Narvas jalad alla uues kvaliteedis teatud aastate pärast, siis hakkab seal paranema ka sotsiaalsfäär. Ma olen käinud üksjagu välismaal, olen kohtunud kõrgete majandusjuhtidega, viimati olin ma ka Washingtonis Maailmapangas. Kuski ei jäänud mul sellist muljet, et Eestile või Baltimaadele hakatakse altruistlikult andma suuri tagastamata laenusid. Võib-olla see kunagi saab olema nii, kuid tänased meeled on ikkagi sellised, et

finantseeritakse konkreetseid perspektiivseid projekte, seda hinnatakse karmilt. Nii et siin tuleb ikka ise olla arukas ja tõestada, et me oskame seda raha käsutada ja kasutada.

Neljandaks, mul on raske teha mingisuguseid prognoose, ma arvan, et küsin seda härra Mižuilt, kuid mulle tundub, et tagasilükkamine ei ole siiski päris arukas. Kui keegi suudab ära tõestada täpselt, veenvalt ja faktidega, et see on ülimalt ohtlik selles kontekstis, mis on välja pakutud, siis mõelgem, kuid muidugi, igale asjale võib igasuguseid ohtusid juurde mõelda. Ma tahaksin rõhutada, et selle asja initsiaatoriks ei ole üksnes omavalitsus, seal on mängus ka direktorite nõukogu initsiatiiv. Komisjoni esimehena jäi mul päris hea mulje direktorite nõukogu esimehest härra Tšobtšitsist, kes võttis ka ise aktiivselt sellest tööst osa. Tõsi, kui analüüsida kõiki esialgseid pürgimusi, siis oli seal ka teatud naiivsust, sest inimesed ei olnud selle asjaga enne tegelnud, kuid hea soov oli igal juhul olemas.

I. Fjuk

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Mul on 11 küsimust, kuid ma esitan neist ainult 4. Esiteks. Kas valitsuse määrusega on ette nähtud ka Narva linnale teatud kohustused Eesti Vabariigi piiri kindlustamisel piirirežiimis? Teiseks. Milline saab olema transiitraudtee ja maanteed õiguslik staatus selles erimajanduspiirkonnas, kas Eesti Vabariigil on selles suhtes mingeid kohustusi või vastupidi? Kolmandaks. Kas selle tsooni dokumentide väljatöötamisel on valitsuse eksperdid püüdnud hinnata, millises suunas toimub praegu Narva integratsioon või desintegratsioon Eesti suhtes ja seda nii majanduslikus, kultuurilises kui ka sotsiaalses lõikes? Kas see on negatiivne või positiivne? Neljandaks. Ma arvan, et selline hammas-hamba-vastu-poliitika on meie parlamendile võõras ja ei vii meid kuskile. Kas valitsusel on olnud mingisuguseid ettepanekuid või programme, kuidas ikkagi Narvat integreerida Eestiga, või ei ole seda tehtud? Nagu ma aru saan, on ka valitsuse sees praegu üks opositsioon. Kas see valitsusesisene opositsioon on pakkunud ise mingit alternatiivset programmi Narva liitmiseks Eestiga? Aitäh!

J. Leimann

Minu arusaamise järgi ei ole see määrus otseselt seotud piiriküsimustega, küll aga võib öelda, et seesama punkt 5, mis nõuab, et Narva järgiks Eesti Vabariigi seadusi ja teisi normatiivakte, ütleb, et peaks järgima siis ka normatiivakte majanduspiiri kohta. Selles mõttes on piiriküsimus sees.

Teiseks, ma arvan, et transiitraudtee ja -maantee küsimus, juhul kui sellest tsoonist või piirkonnast asja saab, tuleb fikseerida vastava dokumendiga.

Kolmanda küsimuse kohta pean ütlema, et sellest on ikka ja jälle juttu olnud, kuid sellist süsteemset analüüsi muidugi tehtud ei ole. Võttes arvesse kõiki fakte, mis on minu käsutuses, ma ütleksin, et pigem on teatud paigalseis. On ka meeldivaid fakte, kus ettevõtete juhid tulevad, vestlevad ja tunnevad huvi Eestimaa asjade vastu. Ma ise olen olnud ka "Baltijetsis", selles minule senini suures salajases tehases, kus tegelikult, nagu ma avastasin, ei ole mingeid saladusi. Tegemist on tavalise meditsiiniaparatuuritehasega ja seal on alates peadirektorist reaalne huvi saada Eesti teaduselt küpseid ideid, mida toota. Ainukene tingimus on see, et toota piisavalt suures koguses. Ma olen püüdnud Tšetvergovi viia kokku Tartu Ülikooliga ja Tallinna Tehnikaülikooliga ja ma loodan, et sealt midagi tuleb, kuigi see ei ole ka mingi supertehas. Ma arvan, et meie kaitsetööstusega seotud tehased on supertehnoloogiaga. Ta on ehk natuke parem kui mõni meie tavaline tehas, kuid ka seal on palju probleeme. Kõrvalpõikena ma tahaksin öelda, et meil valitseb suur infopuudus. Näiteks, me ei ole ajakirjanduses valgustanud Narva ja ka teiste piirkondade inimestele kas või selliseid elementaarseid asju, kuidas saab üks narvakas, kelle ema elab näiteks Kostromas, Eesti Vabariigis viisat, et sinna sõita, ja kuidas Kostromas elav ema saab viisat, et sõita Narva. Kas see on sama keeruline kui Ühendriikidesse sõit, et peab Leningradist viisa taotlema, või saab kuidagi teisiti? Uues poliitikas ei ole inimlike küsimusi veel piisavalt klaaritud. Neid näiteid võib veelgi tuua. Ma ütleksin, et Narva integreerimise küsimus ei ole ainult majandusküsimus, see on igapäevaste inimlike küsimuste püstitamine ja nendele inimlike, lihtsate, arusaadavate ja kindlate vastuste andmine. Kahjuks ka selles osas on meil vajakajäämisi.

Mis puutub teistesse programmidesse, siis minu teada neid ei ole. Üldiselt peab ütlema, et alternatiivseid projekte ei ole meil ühelgi alal piisavalt palju. Samas peab mainima, et meil on koostatud natuke naiivseid, üleilmses stiilis kompleksarengu plaane nii Narva piirkonna kui ka Kirde-Eesti kohta. Majandusministeeriumi arhiividest võib neid leida hulganisti.

P. Kask

Lugupeetud minister Leimann! Mul on üks kolmeosaline küsimus. Esimene osa. Kas Narva vabamajanduspiirkonnal on konkreetseid eeskujusid mujal maailmas? Teine osa, mis täpsustab esimest. Kas mujal maailmas on elanike arvult ja tootmisvõimsuselt nii väikesi vabamajanduspiirkondi? Kas on neid üldse ja kui suured nad mujal maailmas on? Kolmas osa. Kas üldse on mõeldav vabamajanduspiirkonna loomine riigi poolt, kes ei kontrolli oma piire ja kellel ei ole oma tolliametit?

J. Leimann

Ühelegi keerulisele nähtusele ei ole täpseid eeskujusid. Möödunud suvel me kogusime päris palju informatsiooni maailma erimajandustsoonide kohta. Meie komisjoni üks aseesimehi, minister Kuznetsov, käis Hiinas vaatamas ja tuli tagasi uute tuultega, et tsoon peabki olema mõni hektar traataia sees. Ja tal on tänagi veel selline idee. Seega, üks alternatiiv, et Narva saatus peaks olema mitte linn tervikuna, vaid teatud piirkond seal traataia sees, nagu ka härra Made vist mainis. Neid eeskujusid ei ole, nii nagu ei ole eeskujusid kogu Eesti tulevikule.

Teiseks. Kas on nii väikesi vabamajanduspiirkondi mujal maailmas? Ma arvan, et on ja võimalik, et veel väiksemaidki. Territooriumilt ja ka elanike arvult täitsa kindlasti.

Kolmandaks. Ega see hästi välja ei kuku küll, aga vaadake, majanduses imesid ei juhtu. Poliitikas võib juhtuda. Möödunud aastal ma kuulasin ühel konverentsil ühe Soome teadlase väga meeldejäädavat seisukohta, et kaks kuud enne Berliini müüri lammutamise algust võis seda protsessi ennustada, prognoosida ainult väga väheinformeeritud inimene maailmas. Kõik suured poliitikud, teadlased, sovetoloogid kogu analüüsi põhjal seda ei ennustanud. Nii võib olla ka selle Eesti asjaga. Selles mõttes võtavad majandusalased ettevõtmised aega. Suuri hüppeid siin tõesti ei toimu, neid tuleb ette valmistada projektidena. Olles vahepeal ka pessimist, ma arvan, et poliitikas me võime edu saavutada asjaolude kokkulangemise tõttu võrdlemisi kiiresti, isegi ootamatult.

I. Hallaste

Austatud eesistuja! Lugupeetud minister! Teatavasti sotsialistlikud vabamajandustsoonid Hiina eeskujul tuleks eraldada efektiivse piiriga. Milline on valitsuse arvates vajalik piirirežiim vabamajanduspiirkonna eraldamiseks Eesti Vabariigi territooriumist? Ja kus see piir peaks asuma? See on esimene küsimus. Teine küsimus. Vabamajanduspiirkonnas tuleb oma pangasüsteem ja seal ei kasutata Eesti raha. Kuidas kavatseb valitsus garanteerida määruse punkt 5 täitmise, või on see punkt oluline ainult praegu selle asja vastuvõtmise juures? Aitäh!

J. Leimann

Tõepoolest, sotsialistlikud vabamajandustsoonid, kui silmas pidada Hiinat, on aia või piiriga eraldatud. Nõukogude Liidus, niipalju kui minul on infot, saab ehk asja sellest Nahhodka tsoonist või piirkonnast. Väidetakse, et vaatame, kuidas Jaapaniga asjad kujunevad, sellel piirkonnal on potentsiaal. Niipalju, kui mul on erinevaid hinnanguid, ollakse üldiselt üpris skeptiline Viiburi ja ka Leningradi piirkonna suhtes, see on nagu riik riigis.

Täna ma ei oska täpselt vastata küsimusele, kus see piir peaks asuma. Teatud kontroll Narva linna piiril, midagi taolist, nagu meie majanduspiirikontroll, peaks siiski vist olema. Kui range ja kui tõsine see saab olema, see sõltub sellest, kui võrd Narva pilt eraldub või erineb tulevikus Eesti kontekstist. Kui vahe ei ole väga suur, siis ma arvan, et see piir ei ole nii väga tõsine asi. Valitsuse määruse punkt 5 käib lähikuude ja -aastate kohta, kui see määrus ka lähiaastatel kehtib. Tsooni raha probleemid on vägagi tõsised ja ma kujutan ette, et tulevikus on seal mängus kaks raha.

Juhataja

Suur tänu, härra Leimann! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Kolleegid! Jätkame päevakorra arutelu ja me palume kaasettekandeks kõnetooli Narva linnapea härra Mižui.

V. Mižui

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud parlamendiliikmed! Minister härra Leimann selgitas siin juba väga täiuslikult, mida me tahame, seepärast ma püüan lühidalt peatuda nendel küsimustel, mille kallal täna töötab Narva linn.

Nii nagu vabariigis tervikuna, nii on ka Narva linnas majanduse seis kriisiolukorras. Tööstustoodangu väljalase langeb. Kuigi tööstustoodangu väljalase langes meil möödunud aastal 2,5 protsenti vähem kui teistes vabariigi regioonides, loeme me, et seda on siiski meie tööstusele liiga palju. Suureneb sotsiaalne pinget. Täna on meie linnas juba 2500 töötut. Seepärast me otsime uusi vorme, mis aitaksid pidurdada seda sotsiaalset pinget ja kuritegevuse kasvu. Kuid nagu te teate, ei piirdu kuritegevus üksnes linna administratiivse territooriumi piiridega. Narva linn pöördus juba eelmise valitsuse poole palvega anda linnale siiski isemajandamise õigused. Selles osas me pakkusime välja mitu varianti, me töötasime nende kallal väga palju, rohkem kui aasta, kuid eelmine valitsus ei andnud meile sellist nõusolekut. Nagu te näete, olukord süveneb veelgi. Me kõik langeme sügavikku, kust üldiselt ei näe väljapääsu. Seepärast, vastavalt vabariigi valitsuse otsusele 16. juulist 1990. aastast "Narva vabamajanduspiirkonna loomise otstarbekusest" vaatasid läbi Narva täitevkomitee juures moodustatud töögrupid, kelle koosseisu kuuluvad rahvasaadikud, ettevõtete juhid, teadlased ja spetsialistid, vabamajanduspiirkonna loomise võimaluse Narva linnas. Esialgsed andmed, mis on läbi töötatud asjast huvitatud Narva ettevõtete ja organisatsioonidega, näitasid, et Narva regioonil on territoriaalsed eeldused oma territooriumil ühisfirmade loomiseks. Me pöördusime samuti Stockholmi Ülikooli majandusameti poole, kes paralleelselt meiega töötab välja ettepanekuid, mis aitaksid kaasa Narva linnas

vabamajanduspiirkonna loomisele. Vastavad materjalid me saame Stockholmi Ülikoolist järgmise kuu algul.

Räägitakse, et Narva investeerib vähe vabariigi majandusse. Ma võin öelda, et möödunud aastal kanti tuludest, mis moodustasid 177 miljonit rubla, vabariigi eelarvesse 148 miljonit. Linna eelarve oli kinnitatud ainult 29 miljoni rubla suuruses summas. See räägib sellest, et kulutused moodustavad meil ainult 1/7 linna sissetulekutest.

Taolise tsooni moodustamise projekti käsitleti kui üht suunda ühissetevõtluses üleminekul turumajandusele, aga samuti kui linna ja Eesti Vabariigi majandusliku kompleksi rahvusvahelise teaduslik-tehnilise ja tootmise koöperatsiooni süsteemi lülitamise programmi koostisosa. Ühissetevõtete moodustamine tsooni territooriumil soodustatud majanduslike, õiguslike ja organisatsiooniliste tingimustega ühissetevõtluseks, mis on suunatud kõrgekvaliteedilise, maailmaturul konkurentsivõimelise toodangu või impordi asendamise väljalaskmiseks, peab olema loogiline. Narva ettevõtetes ongi juba alustatud töid otseste majanduslike sidemete sisseseadmiseks, tugevdamiseks ja lahendamiseks välisfirmadega.

Luues vabamajandustsooni kontseptsiooni, lähtusime me reaalistest seisukohtadest. Tehti kindlaks esialgne orienteeruv kapitaalmahutuste hinnang vabamajandustsooni, vajaliku tootmise ja sotsiaalse infrastruktuuri loomiseks ja arendamiseks, samuti tööstusharude otstarbekohasus ja moderniseerimine. Me lähtusime kõigist meie baastööstusharudest. Näiteks kroomnahatehases me võime juba täna, lisades olemasolevatele seadmetele mõningad importseadmed, valmistada konkurentsivõimelist toodangut. Koostöös Rootsiiga me valmistame täna rohkem kui 30 miljoni rubla eest maailmaturul konkurentsivõimelisi lauatenisereketeid. Meie tekstiilitööstus, nagu te teate, on esindatud kombinaadiga "Kreenholmi Manufaktuur". Täna me viime läbi selle kombinaadi rekonstrueerimist selleks, et toodang muutuks konkurentsivõimeliseks. Kulutusi vajatakse kombinaadi täielikuks reorganiseerimiseks, eksperimentaalse õmblustootmise ja teiste ühistootmiste loomiseks. See aitab meil tulevikus müüa mitte ainult toorainet, vaid juba valmistoodangut, mille eest võib teenida valuutat. Meie nahatööstus alustas juba koöpereerumist mööbli- ja jalatsitööstusega ning nahkalanteriettevõtetega. Meil on loomisel ühissetevõtte Soome ja Rootsiiga nii nahkrõivaste kui ka -jalanõude tootmiseks sellest nahast, mida praegu välisfirmad meeeldi ostavad. Erilist tähelepanu ühistootmise arendamiseks välisfirmadega nõuavad muidugi aparaaditööstus ja peenmehaanika. Tehas "Baltijets" otsib ja ka leiab partnereid. Koos mõnede Ühendriikide firmadega pöördusime me Eesti teadlaste poole selleks, et siiski integreerida seda liidutehast rohkem vabariigi majandusse. Kuid Eesti teadlastelt ei ole senini

laekunud konkreetseid ettepanekuid. Me pöördusime ka teiste regioonide poole selleks, et tehas "Baltijets" oleks rohkem integreeritud vabariigi majandusse.

Erilist tähelepanu osutame me ehitusmaterjalide tootmisele. Te teate väga hästi, et meil linnas on jäätmete näol suur hulk toorainet, millest võib toota ehitusmaterjale, nn. Narva plokki, mille järgi on suur nõudmine. Meile on laekunud Taanist, Hollandist, Rootsist ja Soomest rida ettepanekuid selle toodangu ostmiseks. Sellepärast me loome ka siin ühissettevõtted, aga samuti aktsiaseltse, selleks et suurendada nende ehitusmaterjalide väljalaset, mida võib tarnida nii ida- kui lääneturule.

Täna on loomisel ka kalapüügi ja -töötlemise ühissettevõtted. Siin esitati küsimus sadama ehitamisest. Tõepoolest on sadamat vaja ja sel teemal toimuvad läbirääkimised transpordiministeeriumiga. Võimalik, et see küsimus ei lahene kohe täna, kuid meil on teada nii vabariigist kui ka teistest regioonidest aktsionärid, kes sooviksid osaleda sadama ehituses.

Me oleme arvamisel, et tuleb teostada ka raudtee rekonstrueerimine. Ammu on küpsenud manööverraudteetranspordi linnast väljaviimise probleem. Arvame, et Narva linna oleks vaja ehitada ka üks mitte just suur lennujaam, selleks et oleks otseühendus Leningradi ja Tallinna lennujaamadega.

Täna me teostame 350-kohalise hotelli ühisehitust, heakorrastame linna ja lõpetame ümbersõidutee ning silla projekteerimist, selleks et tõesti parandada linna ökoloogiat. Me arvame, et meie tsooni finantseerimise peamised allikad hakkavad moodustuma ettevõtete vahenditest, kohalike nõukogude mahutustest sotsiaalse infrastruktuuri arendamiseks, välispartnerite ja ühissettevõtete kapitalidest, väliseesti pankade krediitidest, teistele ettevõtetele ja elanikkonnale müüdavate aktsiate tuludest, tsentraliseeritud kapitaalvahutustest tootmis- ja looduskaitseobjektide ehitamiseks.

Seoses paratamatusega, et praktiliselt kõik vajalikud tööd tootmise ja sotsiaalse infrastruktuuri arendamiseks teatud tasemeni peab läbi viima Eesti pool, aga samuti arvestades välispartnerite reaalselt osavõttu ja suuri raskusi vajalike vahendite täies mahus kaasamiseks esimesel etapil Narva regioonis, arvame, et esimesel etapil me hangime need vahendid – 100–200 miljonit rubla.

Arvestades maailma kogemusi ühissetteviitluse loomisel, aga samuti teadlaste ja spetsialistide arvamusi, näib olevat otstarbekohane laiendada eriline soodustatud majanduslik režiim kõigile nendele meie linna ettevõtetele ja asutustele, mis kavatakse lülitada tsooni majanduskompleksi. See võiks olla esialgne abinõu tsooni arengu formeerimisel ja aitaks tunduvalt kaasa kodumaise ja väliskapitali investeerimisele. Välismaiste investeerimiste kaasamise täiendavaks allikaks regioonis võiks saada spetsiaalsete tollivabade tsoonide

loomine või tollirežiimi kärpimine. Täna on tollitariifid sellised, et kui meie kroomnahatehas kavatseks realiseerida nahka selleks, et saadud valuutat rakendada ökoloogiale, hakkaks ta töötama kahjumiga. Loomulikult, kui jäävad sellised tollitariifid, siis me ei saa rääkida mittemingisugusest eksporttoodangust.

Vabamajandustsoon peab omama tsooni kuuluvatele välismaalastest investeerijatele ja ettevõtetele antud soodustuste ja eeliste stabiilseid ja pikaajalisi garantiisid.

Vabamajandustsooni loomise korral tuleb maksimaalselt laiendada kohalike omavalitsusorganite õigusi. Välismajandusrežiimi soodustuste levitamise korral vabamajandustsoonile oleks mõttekas asuda assotsiatsiooni loomisele, mis aitaks kaasa ettevõtete ja organisatsioonide välismajandussidemete kehtestamisele välisfirmadega ja ühissettevõtete loomisele tsooni territooriumil. Assotsiatsiooni liikmeteks võiksid olla kõik asjast huvitatud organisatsioonid, ministriumid, ettevõtted ja välisfirmad. Selle assotsiatsiooni ülesandeks peab olema ärikontaktide teostamine välisfirmadega ja Eestimaa ettevõtetega. Assotsiatsiooni üheks tähtsaks ülesandeks peaks olema töö regiooni üldsusega, selleks et kujundada elanikkonna hulgas reaalne ettekujutus projektist ja selle realiseerimise sotsiaal-majanduslikest tagajärgedest, soodustada ettevõtete ja organisatsioonide spetsialistide ning majandustöötajate initsiatiivi tsooni loomisel. Vabamajandustsooni loomise eesmärgil viisime me 1990. aastal läbi töö kommertsbankade asutamiseks ja praegu on meil linnas kolm filiaali, õigemini kommertsbanka. Narva linna keskkommertsbankaks sai Narva pank.

Vabamajandustsoon kujutab endast suurt majanduskompleksi. Seepärast on vajalik, et oleks kindel teaduslik baas, tsooni organiseerimisega seotud küsimuste hoolikas esialgne läbitöötamine ja täpne töö organiseerimine tsooni formeerimisel. Tsooni formeerimisel eeldatakse eristada kahte põhilist etappi. Esimene – ettevalmistusetapp – on aastatel 1990–1991. Sellel etapil töötatakse välja ja arutatakse läbi ühissettevõtete loomiseks vajalike direktiivdokumentide kontseptsiooni projekt, otsitakse välispartnereid, toimuvad läbirääkimised ja kokkulepete sõlmimised ühissettevõtete ja kaubanduslik-finantssüsteemi loomiseks, täiustatakse ja kooskõlastatakse vabariigi keskorganitega tsooni majandus-õiguslik tollirežiim, teostatakse juhtivkaadri valik, organiseeritakse nende väljaõpe ja täidetakse teaduslike uurimiste ning projektitööde tsükkel. Ja alles teisel etapil, aastatel 1995–1997, algab vabamajandustsooni konkreetne loomine. See hõlmab ühissettevõtete ja -organisatsioonide loomiseks vajalike põhitööde kompleksi. Evitatakse ettevõtete projektvõimsused toodangu väljalaskmiseks nii siseturu tarbeks kui ka ekspordiks.

Ülalpool mainitud ettepanekuid saab realiseerida sel juhul, kui Eesti Vabariigi parlament need heaks kiidab. Vastuvõetavas otsuses tuleks vabariigi valitsusele ja kohalikele rahvasaadikute

nõukogudele näha ette vastavad ülesanded nende küsimuste läbitöötamiseks ja täpsustamiseks, mis ei ole täna leidnud kajastust seadusandluses, kuid on vajalikud efektiivse ühissettevõtluse tagamiseks nimetatud rajoonis.

Lõpetades oma lühikese sõnavõtu, tahaksin ma öelda, et me ei näe täna teist alternatiivi väljapääsemaks sellest kriisist, mis meid on tabanud. Eile ma esitasin akadeemik Lippmaale küsimuse, kas on olemas mingisuguseid radikaalseid reforme, mida ta võiks meile välja pakkuda, selleks et pääseda välja sellest kriisiolukorrast, kuhu me oleme sattunud. Ta vastas, et selliseid kahjuks ei ole. Seepärast, tulles välja initsiatiiviga, me palume parlamenti anda Narvale võimalus töötada selles suunas. Koos valitsusega me hakkame järk-järgult lahendama kõiki küsimusi, alustades n.-ö. nullist, selleks et siiski integreerida Narva majandust rohkem vabariigi majandusse ja väljuda kriisiolukorrast oma jõududega, ilma kellelki armu palumata. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Härra Mižui! Tundub, et saadikutel on teile mõned küsimused. Toomas Kork.

T. Kork

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Mul on selguse saamiseks kolm küsimust. Esiteks, millisel kujul te näete vabamajandustsooni piirirežiimi ja tõkkeehituse piiril, kuidas eraldada tsooni muust piirkonnast Leningradi ja Eesti poolt? Teiseks, millisel tingimusel te näete võimalusi maa pikaajaliseks kasutamiseks, mida tuleb kindlasti teha kas rendiga, müügiga või mingis muul vormis, milline on teie isiklik seisukoht? Kolmandaks, kas teil on selliseid argumente või arvamusi, millega te saate veenda Ülemnõukogu saalis istujaid, et Narva linnavolikogu hakkab lähtuma edaspidi Eesti Vabariigi seadustest? Ma pean silmas volikogu, kes on teie otsene ülemus.

V. Mižui

Ma näen sellises tsoonis piirirežiimi ilma igasuguse okastraadita. Lähtudes maksu- ja hindade süsteemist on loomulik selle majanduspiiri seaduse täitmine, milline täna on jõus. Me ootame Eesti Vabariigi seadust maa kasutamise kohta ja hakkame sellest juhinduma. Kuid esimesel etapil me ei kavatse mingil juhul müüa maad, vaid anname seda ühissettevõtetele rendile, see on minu isiklik arvamus, mitte kauemaks kui 25 aastaks. Me pidasime läbirääkimisi Rootsi majandusameti spetsialistidega ja ka nemad arvavad, et välisinvesteeringud algavad sel juhul, kui ühissettevõtetele antakse maa rendile mitte vähemaks kui 10–25 aastaks.

Mina juhin täitevkomiteed ja mul on väga raske vastata linnanõukogu eest. Kuid täitevkomitee töötajad järgivad oma töös Eesti Vabariigi seadusi, see käib ka minu kui Narva linna meeri kohta. Ma arvan, et Narva linna ettevõtete poolt täidetakse täna täielikult põhilisi seadusi, eriti majandusküsimusi puudutavaid seadusi.

Siin oli jutt, et liiduline ettevõtte, tehas "Baltijets" maksab oma kasumist 23 protsenti vabariigile ja 22 protsenti Liidule. Kuid linna mahust moodustab see küllaltki väikese osa, kõigest 2,5 miljonit rubla. Tehase juhtkond on arusaamisel, et nad võiksid kõik maksud üle kanda vabariigile, kuid see küsimus tuleks arvatavasti lahendada Eesti Vabariigi ja NSV Liidu vaheliste läbirääkimiste käigus.

Juhataja

Suur tänu! Heino Kostabi teine küsimus.

H. Kostabi

Lugupeetud härra juhataja! Austatud ettekandja! Esiteks, missugused poliitilised ja majanduslikud garantiid on Narva linn võimeline andma väliskapitalile? Teiseks, missugust konkreetset kasu või kahju on Narva linn saanud sellest, et ta ei täida kõiki Eesti Vabariigi Ülemnõukogu seadusi, luues sellega ka välismaailma ees poliitilise ebastabiilsuse? Kas väliskapital tuleb meelsasti poliitiliselt ebastabiilsesse piirkonda? Kolmandaks, missugune lipp lehvib teie administratiivhoonel?

V. Mižui

Kõigepealt ma tahaksin vastata kolmandale küsimusele. Täna lehvivad meil kolm lippu: Eesti Vabariigi, NSV Liidu ja Eesti NSV lipud. Eesti NSV lipu kehtetuks tunnistamise kohta ei ole otsust vastu võetud ning seepärast kasutabki Narva linnanõukogu kolme lippu. Ma arvan, et see on parlamendi või vabariigi valitsuse kompetentsi kuuluv küsimus.

Arvestades, et täna käsitletakse majandusküsimust, ei tahaks ma laskuda poliitilisse diskussiooni. Kuid me oleme arvamisel, et Eesti Vabariigis oleks tarvis vastu võtta rida seadusi, mis garanteeriks välisinvesteeringuid mitte ainult Narva tsoonis, vaid kogu vabariigi ulatuses. Näiteks pankrotiseadus, seadused väliskapitali garantii kohta jne. Narva ise neid vastu võtta ei saa. Välisinvesteeriid ei hakka orienteeruma mitte Narva seadustele, vaid Eesti Vabariigi seadustele ja määrustele.

P. Priks

Lugupeetud ettekandja! Kuidas suhtuvad teie naabrid Narva vabamajandustsooni loomisse? Kui teil tuleb vabamajandustsoon, siis see võib lähemate naabrite juurest ära meelitada häid spetsialiste. Kui mina oleksin Ivangorodi linna juht, siis tunneksin vist suurt muret oma linna tuleviku pärast. Milline on Ivangorodi tulevane roll, arvestades Narva majandustsooni olemasolu?

V. Mižui

Milline saab olema Ivangorodi tulevane roll Narva vabamajandustsoonis? Sellele küsimusele võin ma vastata, et umbes pool Ivangorodi elanikest töötavad Narva ettevõtetes ja umbes 3500 narvalast töötavad Ivangorodis. Kui luuakse vabamajandustsoon, siis hakatakse direktorite, spetsialistide või mänedžeride ametikohti täitma konkursi korras. Loomulikult eksisteerivad Ivangorodi probleemid, kuid niipalju kui mina tean, töötatakse praegu läbi küsimus Leningradi vabamajandustsoonist, lülitades sinna ka oblasti. 23. aprillil toimub Leningradis ulatuslik sümposium vabamajandustsoonide loomise küsimustes, kus loengutega esinevad välismaa spetsialistid.

Juhataja

Suur tänu, härra Mižui! Ma pean Ülemnõukoguga nõu, kas me jätkame täna arutelu või katkestame. Täna on ette nähtud veel presiidiumi ja mõningate komisjonide istungid. Kas meil on otstarbekas täna jätkata? Ei ole. Siis panen hääletusele. Kohaloleku kontroll. Kohal on 65 rahvasaadikut, puudub 39.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et katkestada käsiloleva päevakorrapunkti arutelu sellise arvestusega, et me jätkame seda järgmisel istungjärgul? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 53 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuid on 3. Arutelu katkestatakse.

Järgmine plenaaristung toimub esmaspäeval kell 16.00. Seniks head nägemist!